

**APPELTJES
VAN HET**

Greetjesland

Bandversiering van Luc Verstraete

APPELTJES
VAN HET
MEETJESLAND

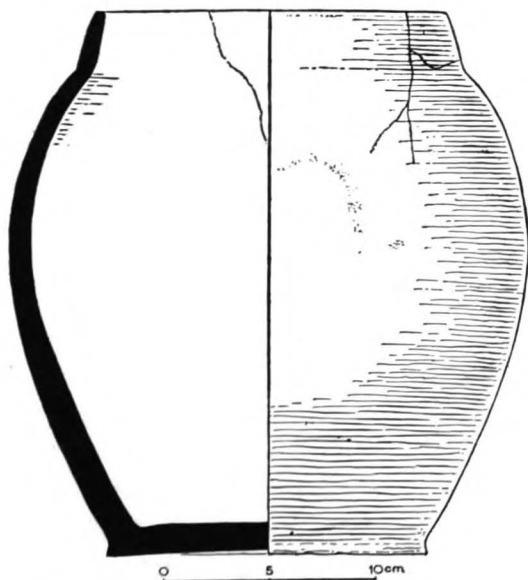
JAARBOEK
VAN HET
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET MEETJESLAND

Nr 4 — 1952

EEKLO - 1953

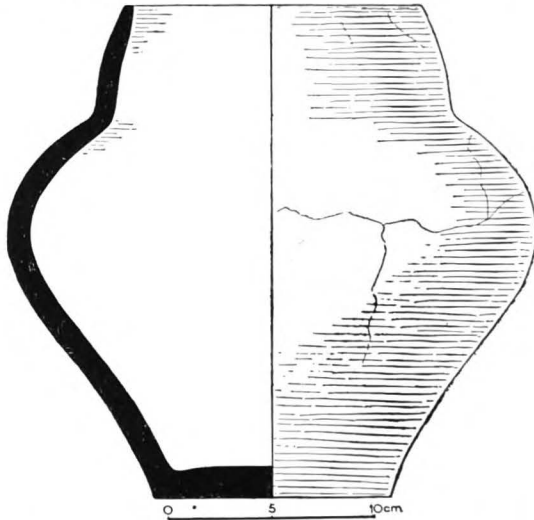
EEN VOORHISTORISCH GRAFVELD TE AALTER-OOSTERGEM

Bij het ontzavelen van een zijner velden, in 1951, vond de heer Smessaert, te Aalter-Oostergem, een aarden pot gevuld met verbrande beenderresten. Enkele dagen later werd een tweede urne gevonden. Daar beide potten gebroken waren, werden ze niet bewaard op uitzondering van een klein schaaltje, en werd geen verdere aandacht aan de vondst geschonken. In Maart 1952 werd echter een derde graf ontdekt, en daar de urne bijna ongeschonden was, werd ze bewaard en kwamen een aantal belangstellenden deze vondst bewonderen.

Door een onzer studenten verwittigd, kwamen we in het begin der maand April 1952 bij de heer Smessaert aanbellen, op het ogenblik dat er juist een vijfde graf werd ontdekt. We werden door de heer Smessaert met bijzondere vriendelijkheid onthaald en verkregen de toelating om alle gevonden urnen te mogen bestuderen. Het bleek jammer genoeg niet mogelijk systematische opgravingen te ondernemen, daar de akker waar de graven gevonden worden slechts naargelang de omstandigheden ontzaveld wordt. De heer Smessaert beloofde echter ons te verwit-

tigen telkens een nieuw graf zou ontdekt worden en zelfs in de mate van het mogelijke de urne in de bodem te laten om ons de gelegenheid te geven telkens het graf systematisch te onderzoeken en de structuur er van na te gaan. Dit is dan ook gebeurd en dank zij de dienstwilligheid van de heer Smessaert konden we in de loop van 1952 een aantal graven systematisch opgraven. Tijdens dit jaar steeg het aantal teruggevonden graven tot 17. In de eerste maanden van 1953 werden nieuwe vondsten gedaan, zodat op dit ogenblik (Mei 1953) er reeds 19 graven zijn ontdekt.

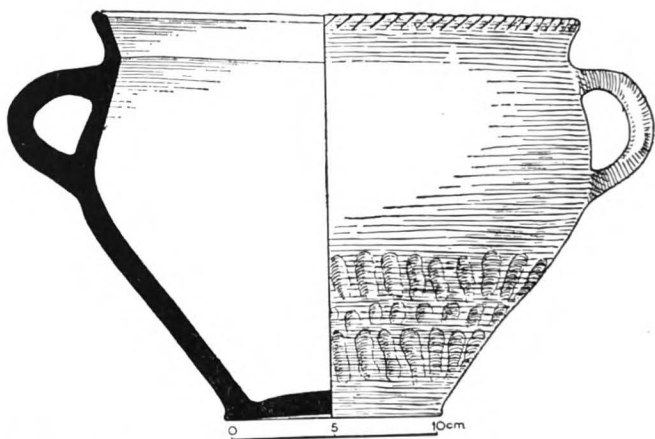
We zijn er overigens van overtuigd dat naarmate de ontzavelingswerken zullen voortgezet worden, er nog meerdere vondsten uit de bodem zullen komen. Pas wanneer gans het veld zal ontzaveld zijn, zal het mogelijk zijn een volledig beeld op te hangen van deze oudheidkundige vondst en er een systematische studie over te publiceren. Om echter te voldoen aan een verzoek van de bestuursleden van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, willen we nu reeds een bondige schets geven van dit grafveld.

Hoe zien deze graven er uit? Het zijn alle zgn. crematiegraven, d. w. z. dat de lijken niet — zoals dit thans gebeurt — begraven werden, doch eerst op een houtstapel werden verbrand. Daarna werden de verbrande beenderen verzameld. Meestal werden deze beenderen dan, dikwijls vermengd met deeltjes houtskool afkomstig van de brandstapel, in een aarden pot, een zgn. urne, bijgezet

en werd deze urne in een klein kuiltje in de bodem begraven. Al de tot nog toe gevonden graven zijn eenvoudige vlakgraven. Men heeft dus te Aalter — zoals dit elders wel soms gebeurde — geen heuveltje boven het graf opgeworpen, noch dit laatste omringd door een kringgreep, door een paalkrans of door een steenkran. Geen enkel van deze gebruiken werd tot nog toe te Aalter bevestigd. Het gebeurde wel eens dat de urne te klein bleek om alle lijkresten te bevatten, zodat enkele beenderresten en wat houtskool ook rond de urne in het kuiltje werden begraven. In sommige gevallen — wellicht wanneer het graven van zeer arme mensen betrof — werden de verbrande beenderen in een zakje verzameld (dat natuurlijk sedertdien in de bodem verteerd is) en zonder urne aan de aarde toevertrouwd. Er werd één dergelijk beenderbrandgraf teruggevonden; in een ander geval vond men boven de beenderblok een klein omgekeerd bekertje dat aan de dode in zijn graf als bijgave was medegegeven. De mensen uit de voorhistorische tijd dachten immers dat de dode in het hiernamaals nog zekere voorwerpen zou kunnen gebruiken, en daarom werden dan enkele bijgaven in het graf samen met de urne begraven. De aard van deze bijgaven hangt natuurlijk samen met de rijkdom van de afgestorvene: in zekere rijke graven vindt men niet alleen aarden vaatwerk, doch ook wapens, juwelen, enz. De toenmalige inwoners van Aalter moeten wel zeer arm zijn geweest, daar slechts in enkele graven bijgaven werden teruggevonden, en wel uitsluitend kleine bekertjes in gebakken aarde, die samen met de beenderresten in de urne werden geplaatst.

De ontleding van de beenderresten werd toevertrouwd aan onze collega F. Twiesselmann, van het Koninklijk Instituut der Natuurwetenschappen te Brussel, en gaf belangwekkende resultaten. Tot nog toe kennen we alleen de uitslag van het onderzoek der beenderresten uit graven 3 tot 13. In 2 gevallen echter was er te weinig bewaard, zodat slechts 9 graven konden worden onderzocht. Het blijkt dat deze mensen over het algemeen zeer jong stierven. Op de 9 gevallen zijn er 4 kindergraven (waarvan de respectievelijke ouderdom geschat wordt op ongeveer 2 jaar, 4 jaar, 12 jaar en 10-15 jaar); er waren vier volwassenen

waarvan de ouderdom schommelt tussen 20 en 30 jaar. Slechts één persoon heeft de ouderdom van ongeveer 40 jaar bereikt ! Het onderzoek gaf nog andere belangwekkende resultaten daar het bleek dat in 3 graven, en wel in drie kindergraven, er een weinig voedsel in het graf werd gedeponeerde : in een graf vond men een paar botjes van een vogel, in een ander enkele visgraten en in het derde een beentje van een onbepaald dier. Dit is natuurlijk een belangwekkende bevinding die ons heel wat leert over het geloof van onze voorouders omtrent het hierna maals.

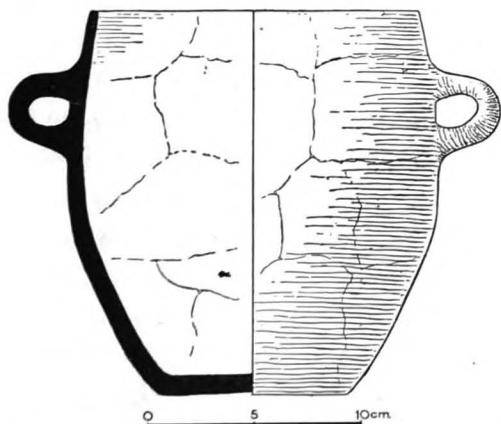
Wat de urnen zelf betreft, zijn er geen twee die op elkaar gelijkjes. De hierbij gevoegde tekeningen geven een gedachte van de grote verscheidenheid in vorm van deze urnen. De ene hebben een mooi gegladde wand ; andere zijn veel ruwer ; sommige zijn versierd met inkervingen of vingerindrukken, enz. Het is de studie van deze urnen die het mogelijk maakt het grafveld te dateren. We willen hier niet verder op ingaan, doch we kunnen nu reeds aanduiden dat de oudste urnen van omstreeks de VIIIe eeuw vóór onze jaartelling dagtekenen ; er bestaan echter tal van aanwijzingen dat het grafveld gedurende verschillende eeuwen in gebruik is geweest, zodat het best mogelijk is dat de jongste graven opklimmen tot de laatste eeuwen voor Chr., dus juist tot vóór de verovering van onze gewesten door de Romeinen.

De oudste urnen behoren tot de zgn. « urnenveldencultuur », die in onze gewesten ingevoerd werd ten gevolge

van volksverhuizingen op het einde van de bronstijd en in het begin van de ijzertijd. Dit is uiterst belangrijk, omdat tot nog toe de meest westelijke sporen van deze cultuur te Temse werden ontdekt. Het grafveld van Aalter levert het bewijs dat de dragers van deze cultuur zich veel meer westwaarts hebben begeven dan tot nog toe aanvaard werd. We houden ons voor hier uitvoeriger op terug te komen in het eindverslag dat we zullen publiceren nadat de opzoekingen te Aalter zullen voltooid zijn.

* * *

Om te eindigen willen we, aan de hand van deze vondsten, de aandacht vestigen van al dezen die belang koesteren voor het verste verleden van ons land, op het grote belang van oudheidkundige ontdekkingen. Deze scha-

mele urnen, die op zichzelf niet de minste handelswaarde hebben, zijn uiterst kostbare documenten voor wie ze met aandacht wil bestuderen. Doch men vergete hierbij niet dat wanneer onbevoegden dergelijke graven zelf willen « opgraven », ze meestal een aantal gegevens niet opmerken die aldus hopeloos verloren gaan. De urne is slechts een deel van het graf, en alleen iemand die speciaal is gevormd, is in staat alle nuttige waarnemingen te doen die van belang zijn voor de studie van de structuur van de graven (deze structuur leert ons evenveel, zoniet nog meer, over onze voorgeschiedenis, dan de urnen zelf). Ook het wetenschappelijk onderzoek van de inhoud van de urnen moet aan vakmensen worden toevertrouwd. Men

begrijpt natuurlijk dat slechts een bevoegde anthropoloog bij machte is te bepalen of de verbrande beenderresten deze zijn van een kind of van een volwassene, van een man of van een vrouw, enz. ! Ik neem dan ook graag de gelegenheid te baat om hulde te brengen aan de heer Smessaert, die al deze zaken goed heeft begrepen, en het onderzoek van de graven die in zijn veld worden gedaan, heeft toevertrouwd aan de Universiteit te Gent en aan het Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel. Wat nu de voorwerpen zelf betreft, willen we er op wijzen dat de urnen niet verspreid mogen worden, zelfs niet nadat ze wetenschappelijk onderzocht zijn. De wetenschap immers maakt steeds vooruitgang, en het is waarschijnlijk dat onze opvolgers, binnen vijftig jaar, door een nieuw onderzoek van de urnen en van hun inhoud, er nog tal van nieuwe gegevens, die ons thans ontsnappen, zullen weten uit te halen. Daarom is iedere neiging tot « verzameling » uit de boze : wanneer één urne door een liefhebber voor zijn privé-verzameling wordt aangekocht, een tweede bij iemand anders terecht komt, en een derde nog elders verzeild geraakt, is opnieuw een kostbaar document over de geschiedenis van onze streek verloren. De ene urne wordt immers gebroken, de tweede verdwijnt op de ene of andere zolder, de derde wordt opnieuw verkocht zonder dat men er de juiste vindplaats nog van kent, en het cultuurpatrimonium van het Vlaamse volk, ééns te meer, lijdt een onherstelbaar verlies. Dit alles heeft de heer Smessaert zeer goed ingezien ; hij gaf ons de stellige verzekering dat hij de urnen niet zou verspreiden, en er voor zou zorgen dat ze voor de wetenschap niet zouden verloren gaan. Zijn voorbeeld verdient navolging !

Ik wil dit kort artikeltje dan ook beëindigen met een oproep tot eenieder die belang stelt in de oudheidkunde en de geschiedenis : wanneer een oudheidkundige vondst wordt gedaan, kan men best de wetenschap dienen door onmiddellijk de bevoegde diensten — en voor Vlaanderen zal wel de Universiteit te Gent de meest aangewezen zijn — te verwittigen. Zo dient men best én de wetenschap én gans ons volk.

Prof. Dr S. J. DE LAET.

DE MINDERBROEDERS IN HET MEETJESLAND

(vóór 1797)

VOORWOORD

Zijn de Minderbroeders zich te Eeklo komen vestigen in 1649, zeker is het dat zij vóór die tijd reeds te Eeklo en in het Meetjesland dienst deden, en dus geen onbekenden waren. De parochies van het Meetjesland, waar de Paters hun priesterlijke bediening uitoefenden, lagen deels onder het gebied van het klooster van Brugge, deels onder dit van Gent.

Zoals we lezen in de stadsrekeningen van de stad Eeklo, werden aan de Paters-Recollecten, in 1402, 1424 en 1446 bijzondere aalmoezen geschonken, en preekten zij in de streek in 1453.

De Minderbroeders kwamen van uit Gent reeds vanaf 1456 als « terminarii » (terminarissen), om, op bepaalde dagen, vooral op hoog- en feestdagen, de plaatselijke geestelijkheid door biechthoren en predikatie te helpen.

Het stadsbestuur gelastte zich dan ook in het onderhoud van de Paters te voorzien. Alzo logeerden twee Minderbroeders, in 1565 en 1566 op stadskosten in het gasthof « De Zwaene », op de Markt, bij Niklaas Hullebussche. Deze Niklaas ontving daarvoor de som van 19 pond en 4 schellingen. (1)

Intussen kwam de ketterij ook het Meetjesland besmet-

(1) Ed. NELLEMAN, « *Stadsrekeningen* », bl. 5, 202, 293, 365, 404, 472.

ten. Eeklo was in 1600 een centrum van Calvinistische propaganda voor de omgeving geworden. In 1561 reeds riep de « wet » van Eeklo de Minderbroeders, Augustijnen en Karmelieten ter hulp om door hun predikatie het ware geloof bij het volk te beschermen.

Het verwondert ons geenszins dat de Paters dan ook een bijzonder mikpunt waren van de haat der geuzen.

Van 1634 tot 1639 moest pastoor Jan Gheuns zijn parochie verlaten en de stad ontvluchten omwille van de retorsiewetten. P. Petrus Schebbe, Recollect, werd, op verzoek van Mgr De Quikers (2), bisschop van Brugge, deservitor van Eeklo. P. Petrus vertrok van uit Brugge naar Eeklo, samen met broeder Ermes Engler. Hij verrichtte zijn priesterlijke bediening, niet alleen in de stad, maar ook in de naburige gemeenten. Door zijn onderrichtingen versterkte hij het katholiek geloof bij de inwoners van het Meetjesland. Alzo preekte hij te *Adegem*, *Oostwinkel*, *Waarschoot*, enz.

Bij het einde van zijn deservitorschap, in Februari 1639, vertrok P. Petrus Schebbe naar Aardenburg om voor katholieken en protestanten te preken. Door de Hollandse ketters werd hij aangehouden. Gedurende drie jaar stond hij een hard gevangenschap. Plots kwam hij vrij, keerde naar zijn klooster te Brugge terug, en stierf er korte tijd nadien. (3)

Alhoewel de oorlog tussen Spanje en de Hollandse Republiek nog voortduurde, kwamen Minderbroeders uit Brugge nog de Vasten preken — en dit was toen één sermoen elke dag — te *Watervliet*, op de uiterste grens van de twee vijandelijke gebieden. (4)

Eindelijk mochten de Minderbroeders een vast kloos-

(2) Volgens P. Ph. NAESSEN « *Servatius Quinckers* ».

(3) P. Ph. NAESSEN, « *Franciscaansche Vlaanderen* », bl. 401-402.

(4) Archief van het klooster van Eeklo, « *Notitien van den Ontfanck raeckende de Paters Recollecten* ».

ter stichten te Eeklo zelf in 1649. De eerste Overste was P. Fredericus Suys. (5)

Stond de kloosterkerk — nu de kerk van O. L. Vrouwen-doorn — in 1666 reeds gebouwd en droeg men er de eerste H. Mis op. 25 Oktober, het klooster zelf zal spoedig uit de grond rijzen, dank zij de edelmoedige tussenkomst van de inwoners van het Meetjesland. Alzo in de maand Juli 1665 werd het zuidelijk gedeelte, langs de gracht of « wallen » voltooid door de mensen van Eeklo en van Adegem. Aan het oostelijk gedeelte arbeidden, in 1666, de parochianen van *Lembeke*. En in 1667 werd het westelijk gedeelte gereed gemaakt door de inwoners van Waarschoot, geholpen door dezen van Adegem en Oostwinkel. Al deze goede mensen hielpen mee zonder enige vergoeding te willen ontvangen. (6)

Te Oostwinkel, in de hof van E. H. pastoor, stelde men een steenoven op die meer dan 120.000 stenen bevatte.

1. *Giften van inwoners van het Meetjesland aan de Paters.*

De heer Jan Van Hevel, uit Adegem, schonk een nieuw kruis, toen het oude kruis, vóór het klooster geplaatst, in duigen viel. Het nieuwe werd op 23 Mei 1697 geplant. Joanna d'Haenens, uit Lembeke, Derde Ordelinge, schonk, op 1 Augustus, drie nieuwe alben.

Op 2 Augustus 1736 werden drie nieuwe alben gemaakt met de aalmoezen nagelaten door de overledene Elisabeth van Hevele, Derde Ordelinge, uit Adegem.

Suzanna-Theresia van Hevele en Joanna-Maria van Hevele, uit Adegem, schonken, op 18 Maart 1743, een allerbeste velum met gouddraad gemaakt. En op 28 December van het zelfde jaar, gaven deze twee Derde Ordelingen tien kostbare corporalen en acht pallassen.

De tijdelijke heer van Lembeke betaalde een mooie som

(5) Over de stichting van het klooster der Minderbroeders te Eeklo, zie het boek van P. Ant. VERSCHUERER : « *De Minderbroeders te Eeklo* », Mechelen, 1949.

(6) « *Registrum Conventus Eecloniani* » fol^o 6 r°.

geld om het rode pluviale en al de gewaden voor de grote feestdagen te herstellen.

2. *Geestelijken van het Meetjesland en de Paters.*

Adegem en Waarschoot. Ter gelegenheid van de schenking van een Reliek van het H. Kruis, door de Minderbroeders aan de parochie van Eeklo, droegen de pastoor van *Adegem* en de onderpastoor van Eeklo, het kostelijk schrijn van de Paterskerk naar de parochiekerk, waar de pastoor van *Waarschoot* de plechtige Mis zong, op 24 September 1748 (R. C. E. bl. 47 v°.)

Adegem en Oostwinkel. Van 15 tot 17 Mei 1768 hielden de Paters een driedaagse viering ter gelegenheid van de zaligverklaring van Mattheus van Agrigenti. De plechtige Missen werden gezongen door de Deken van Eeklo, Jacobus Blomme, door Pastoor Fiers van *Adegem* en door Pastoor Rentere van *Oostwinkel*.

3. *Begraven in de Paterskerk.*

Vrienden van de Minderbroeders mochten in de kloosterkerk begraven worden. Alzo vroegen veel inwoners van Eeklo zelf een laatste rustplaats in de kerk.

Van de omliggende parochies vinden we maar één die naar Eeklo werd overgevoerd, en wel uit *Lembeke*.

De heer Martinus Hauwel, heer van Aveschoot, kreeg eerst in de kerk van *Lembeke* zijn plechtige lijkdienst. Aanstands daarna werd zijn lichaam naar de kloosterkerk der Paters te Eeklo overgebracht en aldaar begraven op 6 Februari 1701.

4. *Studenten in het college der Minderbroeders.*

De Latijnse School, door de Minderbroeders begonnen en bestuurd, dateert van 10 Juni 1748. Vijf studenten hadden zich voorgesteld. Wanneer het college zijn tweede jaar begon, in Oktober 1749, telde het reeds 18 leerlingen, verdeeld over 4 klassen. Onder die 18 studenten waren er 8 uit Eeklo zelf, en de overigen kwamen uit *Adegem*, *Maldegem*, *Waarschoot*, *Gent*, enz. Toen

was P. Emmanuel de Pape o.f.m. de eerste « meester » of professor. en daarna, nog in 1748-1749, P. Adriaan Van den Berghe.

5. *Het klooster opgeheven door de Franse omwentelaars.*

Op 5 Februari 1797 werden de Paters uit hun klooster gezet door Du Bosch, Commissaris van het « Directoire Exécutif », vergezeld door Karel Beelaert, voorzitter van de municipalen raad van Eeklo. Wat er van de meubelen van klooster en kerk is geworden weten we niet.

De twee beelden : St Franciskus en St Antonius, in 1793 voor de kloosterkerk vervaardigd door Feys uit Brugge, tegen de prijs van 18 pond grootte, kwamen later terecht te Waarschoot, waar ze, in 1809, door pastoor Pauwels, in de parochiekerk, aan de pilaarboog van het hoogaltaar, werden geplaatst.

I. WERKZAAMHEDEN DER PATERS IN HET MEETJESLAND

PREDIKATIES

Toen het klooster van de Minderbroeders een regelmatig convent was geworden, werd aan hetzelfde een « termijn » toegewezen, d. w. z. een deel van de omliggende landstreek, waar zij zouden mogen om aalmoezen rondgaan om in hun levensonderhoud te voorzien. Daarvoor zouden zij eveneens preken en biecht horen, op bepaalde dagen, als ze door de parochiepriesters daartoe werden uitgenodigd. In het Meetjesland bevatte dit « termijn » — buiten de stad Eeklo — achttien parochies of « staties ».

Voor al met de grote feestdagen hadden de Paters het druk. In een brief van P. Leonardus Van den Berghe, gardiaan te Eeklo in 1757, lezen we dat met Pasen negen, met Kerstmis tien van zijn Paters op « statie » waren.

De gewoonte bestond ook dat, wanneer voor een of andere parochie op de Hoogdag zelf geen Pater beschikbaar was, het feestsermoen op de volgende dag werd gehouden.

De 18 « staties » die het klooster van Eeklo bezat kwamen voort deels van het klooster van Brugge, deels van het klooster van Gent. Beide conventen hadden deze « staties » aan het jonge klooster van Eeklo afgestaan.

BRUGGE

Adegem
Eeklo
Kaprijke
Lembeke
Maldegem
Oudeman (St-Niklaas)
Sint-Jan-in-Eremo
Sint-Laureins
Sinte-Margriet
Watervliet

GENT

Bassevelde
Boekhout
Knesselare
Oosteeklo
Oostwinkel
Ursel
Ronsele
Waarschoot
Zomergem

Hier geven we nu, in alfabetische orde, de parochies, waar de Paters dienst deden en wanneer ze er kwamen :

ADEGEM

Opgetekend in 1734.

Palmzondag : om de twee jaar : Passie-sermoen.

Pasen : om de twee jaar of hetzelfde jaar waarin de Passie gepreekt wordt, sermoen over de Verrijzenis ons Heren.

Pinksteren : om de twee jaar ; sermoen over de H. Geest, het jaar waarin niet gepreekt wordt over de Passie.

8ste September, *Feest van de H. Dionysius*, martelaar : om de twee jaar over de Kerkwijding, hetzelfde jaar waarin over de Passie gepreekt wordt.

Allerheiligen : om de twee jaar, over de feestdag, hetzelfde jaar waarin over de Passie gepreekt wordt.

Kerstmis : om de twee jaar over het Kerstfeest, het jaar waarin niet over de Passie gepreekt wordt.

BASSEVELDE

Passiezondag : sermoen over het Lijden ons Heren « voor de schaele ».

Pasen : 1ste en 2de Paasdag, één sermoen. De 3de dag gaat de Pater gewoonlijk naar Oosteeklo.

Zondag vóór St Jan Baptist : over het gebed. Eén biechtvader.

Zondag na de onthoofding van St Jan Bapt. : over de Kerkwijding. Eén biechtvader.

Over Bassevelde leest men « Op 1/4 van een blad papier, aen de bladz. 346 (oorspronkelijk Register) gehecht het volgende in het Vlaemsch :

« Regulative nopende de Statien ende Proecaria van de « Eerw. Paters Recollecten van Eecloo, soo als de selve « moeten volbracht worden, binnen de Parochie van Basse- « velde, onder het Ambacht van Bouchaute.

« 1° Het Saterdaghs voor Palm Sondagh, naer middagh ten 5 uren, in den Biechstoel ; op Palmsondagh naerden middagh, de statie prediken.

« 2° Op Goeden Vrydagh, het 's avonts tot Bassevelde, om het Saterdagh smorgens vroegh in den Biechstoel te wesen.

« 3° Op den eersten Paesdagh, naer middagh, de Verrysenisse te prediken.

« 4° Op de oneffen jaeren Saterdaghs voor Sinxen, naer middagh, ten 3 uren, in den Biechstoel. Op den 1sten Sinxendagh, naer den middagh, prediken.

- « 5° Op de oneffen jaeren, daeghs voor H. Sacramentsdag, ten 3 uren, in den biechstoel, alsook op H. Sacramentsdag, tot den noene, in den biechstoel.
- « 6° Op den Ommeganck, wesende het Sondaghs voor S. Jan Baptiste, het Saterdaghs 's avonts tot Bassevelde, ende het Sondaghs, in de Hooghmissie, prediken.
- « 7° Op de selve maniere moet het geschieden op de Kerckwydinghe, wesende den Sondagh naer St Jans Onthoofdynghe, want op die 2 keeren en isser geen groot last van biechte te hooren.
- « 8° Op de oneffen jaeren, daeghs naer de Geboorte Ons Heeren Jesu Christi, ten 3 uren, in den biechstoel ; op den Feestdag van de Geboorte, naer Middagh prediken.
- « 9° Alle jaeren salder eenen Pater biechtvader commen, den 2den Sondagh, naer den Feestdag van de H. Maget en Martelaeresse, Agatha, tensy als den selven Feestdag comt op eenen Sondagh, alsdan is het Sondaghs daernaer op de Octave ; den welcken tot Bassevelde moet wesen, het Vrydag savonts, om het Saterdaghs smorgens in den biechtstoel te wesen. Pro qua Statione habemus collectam granorum.
- « 10° Voorders wort er versocht dat Pater Gardiaen eenen biechtvader sal moghen senden, dies tydelyck aensocht synde, als wanneer datter grooten overlast sal wesen van biechten, hetgene soude connen ghebeuren, op den eersten Sondagh van October, wesende de Instellynghe van den H. Roosen Crans. Op den Feestdag van den Soeten Naeme Jesus ofte Jubileëm ; hetwelck wy alsdan aen de parochiaenen sullen recommandeeren van door milde aelmoesen te willen vergelden.

Bassevelde, den 8 December 1757.

Signatum erat,

F. J. vanden Weerden, Pastor in Bassevelde. »

Z. E. P. Provinciaal had er bijgevoegd :

« Den onderschreven P. Provincial der Paters Min-
« derbroeders Recollecten der Provincie van S. Joseph, in
« het Graefschap van Vlaenderen, consenteert dat de bo-
« venstaende Statien van de Paters Recollecten binnen
« Eecloo, godvruchtelyck en neesterlyck sullen bedient wor-
« den.

« Gegheven binnen Brugghe, in ons convent der Pa-
« ters Minderbroeders Recollecten, desen 12 December 1757.

Signatum erat,
Fr. Jacobus van Maelsaecke,
Minister Provincial. »

Het jaar daarna werden al die « staties » afgeschaft, uitgezonderd de 4 oude « staties », want er onder stond in het latijn :

« Haec amplius non subsistunt et in illa Parochia non
« sunt amplius nisi 4 Stationes, hic positae, scilicet : Dom.
« Palmarum, Passio ; Dom Resurrectionis : 1^a et 2^a die ;
« Dominica ante Festum S. Joannis de Oratione, et in
« Dedicatione.

« Op de verso van het voornoemd 1/4 blad, staet het volgende :

« Infrascripti ex commissione R. A. P. Ministri Pro-
« vincialis, pacificavimus difficultatem cum R. A. D. pas-
« tore in Bassevelde, ita ut Terminarius seu eo mittendus
« Religiosus pacifice inservire posset et debeat quatuor
« antiquis Stationibus in Registro Conventus expressis, eo
« modo, quo in hoc Regulamento Conventum fuit, et ut
« Superior aliique omnes de hac difficultate non loquantur,
« nisi dum necesse fuerit simpliciter dicendo : RR. Patres
« deputate cum Domino Pastore pacifice inter se conven-
« runt ad utriusque partes satisfactionem et de nil alius
« scire.

« Actum in Conventu Eecloniano. Hac 21 Martii 1760.

Sign : Fr. Electus de Grave,
Ex Provincialis
Fr. Vitalis de Backer, Prof. Diffinitor. »

*Moeilijkheden tussen E. II. Pastoor van Bassevelde en de
Paters over de biechtpenningen.*

« Anno 1759 Dominica Palmarum, ortum fuit quod-
« dam jurgium inter Dominum J.J. Van der Weerden,
« Pastorem de Bassevelde, causa Pecuniarum offerendarum
« tempore Paschalis, vulgo *Biechtpennynghen*, cui illa com-
« peterent Patre sustinente, quod confessarius, Pastore,
« quod sibi quia autem nimis audacter suam sententiam
« defendisset Pater, ita fuit exacerbatum Pastor proefatus
« ut non solum recursum sumpserit ad Illustrissimum Gan-
« densem (non obstante quod debuisset judicasse rem su-
« perioribus immediatis Patris), sed fore per annum im-
« pedierit Stationes nostras in sua Ecclesia. Tamen de
« Concilio R. A. P. Jacobi van Maelsaecke, tunc ministri
« Provincialis, misi singulis Stationibus Religiosum para-
« tum praestare obsequia ordinaria, quem semper remisit
« Pastor, licet semper negavit se impedire Stationes nostras.
« Donec tandem ordinaverit R. A. P. Provincialis quod
« mitterem Notarium publicum qui peteret praesentibus
« testibus utrum praefatus Pastor impediret nostros Patres
« ordinarias facere Stationes an non. Cui respondit Pastor
« nunquam impedivisse et se nunquam imposterum impe-
« diturum, Tamen postea procedebat ut ante. Donec tan-
« dem, ex Commissione R. A. P. Min. Provincialis, Pasto-
« rem praefatum accesserint R. A. P. Electus de Grave, ex
« Provincialis, et V. A. P. Vitalis de Backer, Diffinitor
« Provinciae; qui proposuit ab ipsis Patribus aliquibus
« propositionibus, acquievit illis, abdicatis omnibus Sta-
« tionibus antea Praecariis, sed A^o 1757, pro fixis admissis,
« solum relinquias nos servire 4 Stationibus antiquis, non
« solum praetendebant praedicto R. P. P. Commissarii, his
« a praenominato Pastore manu propria subscriptis pacifice
« fecimus: Primam Stationem, Dominica Palmarum, Anno
« 1760, dum fuit praedicata Passio. » (7)

(7) « *Registrum...* » Fol. 50° r^o et v^o, fol. 60 r° et v^o, fol.
61 r°.

BOEKHOUTE

Kerstmis : de Pater preekt éénmaal, maar verblijft daar 5 dagen.

KAPRIJKE

Op de *Feestdag van de H. Naam van Jezus*. De pastoor trachtte hier op deze dag een statie in te voeren. Doch daar bestaat geen vaste statie of termijn op die dag.

Palmzondag : sermoen over de Passie.

Pasen : 1ste dag, sermoen over de Verrijzenis. De Pater blijft niet tot de 2de Paasdag.

Beloken Pasen : de pastoor beweerde dat deze dag een statie is, maar dit is niet waar. Gewoonlijk gaat er een Pater naartoe.

Pinksteren : 1ste en 3de dag : sermoen over het gebed, door de Pater die de 2de dag naar St Jan-in-Eremo gaat.

O. L. Vrouw-ten-Hemelopneming : sermoen en één biechtvader.

Allerheiligen : één dag, en sermoen door de Pater die op Allerzielen naar St Jan-in-Eremo gaat.

Kerstmis : sermoen op de 1ste dag, door de Pater die op 2de Kerstdag naar St Jan-in-Eremo gaat preken.

KNESSELARE

Palmzondag : over de Passie.

3de dag van Pinksteren : over de H. Anna.

Op *Sinte Anna feest* : alsook de Zondag in de Oktaaf, twee biechtvaders gevraagd.

LEMBEKE

In deze parochie hebben de Paters geen vaste termijn of statie, doch wanneer de pastoor soms een Pater vraagt, mag het hem niet gemakkelijk geweigerd worden. Want de omhaling van aalmoezen is zeer goed.

Vanaf November 1675 tot 1723 werd, op verzoek van

het Magistraat van de gemeente Lembeke, door een Pater uit Eeklo de vroegmis aldaar gecelebreerd op Zon- en Heiligdagen.

Ook vanaf 23 September 1785 ging een Pater de H. Mis lezen op het kasteel te Lembeke, toen eigendom van de heer Schamp, nu toebehorend aan de adellijke familie d'Alcantara.

MALDEGEM

Palmzondag : om de 2 jaar, afwisselend met de Karmelieten van Brussel, Passiesermoen, 1734.

Pasen : hetzelfde jaar van het Passiesermoen, preekt de Pater hier over de Verrijzenis.

Pinksteren : 1ste dag, sermoen over de H. Geest, het jaar waarin niet over de Passie of Verrijzenis gepreekt wordt.

Allerheiligen : sermoen over de feestdag, het jaar waarin over de Passie gepreekt wordt.

H. Barbara : gelegenheidssermoen, en twee biechtvaders gevraagd.

Kerstmis : sermoen in 't jaar waarin niet gepreekt wordt over de Passie.

OOSTEEKLO

O. L. Vrouw Lichtmis : sermoen en één biechtvader.

1ste Zondag van de Vasten : over de Smarten van O. L. Vrouw. Twee biechtvaders.

Passiezondag : sermoen over het lijden ons Heren « voor de schaele ».

3de Paasdag : sermoen door de Pater, die op 1ste en 2de Paasdag te Bassevelde heeft dienst gedaan.

Zondag na St Jan Baptist : sermoen over het gebed. Eén biechtvader.

8ste Zondag na Pinksteren : over de Smarten van O. L. Vrouw.

Laatste Zondag van September : sermoen over de 7 Smarten van O. L. Vrouw.

Eerste Zondag van de Advent : over de Smarten van O. L. Vrouw. Eén biechtvader.

RONSELE

Feest van de Besnijdenis ons Heren : sermoen over de H. Naam Jezus. Twee biechtvaders.

Eerste Zondag van de Vasten : over de Smarten van O. L. Vrouw. Twee biechtvaders.

Passiezondag : over het Lijden van ons Heer.

11 Mei, H. Gangulfus : Patroon van de kerk. Sermoen en één biechtvader.

25 Juli, H. Jacobus, Apostel : sermoen over de Broederschap der Zeven Smarten van O. L. Vrouw. Eén biechtvader.

Eerste Zondag van September : sermoen over het feest van de Kerkwijding en één biechtvader.

SINT-JAN-IN-EREMO

Passiezondag : sermoen over het Lijden van ons Heer.

2de Paasdag : sermoen, door de Pater die 's anderdaags naar Kaprijke gaat.

2de Pinksterendag : sermoen door de Pater die gewoonlijk naar Kaprijke gaat dienst doen.

St Jan Baptist : sermoen en twee biechtvaders.

Op Zondag en op de feestdagen onder de oktaaf : één biechtvader maar zonder sermoen.

Zondag na de onthoofding van St Jan B. : sermoen over de Kerkwijding.

Allerzielen : sermoen.

Kerstmis : sermoen.

SINT-LAUREINS

3e Februari, II. Blasius : sermoen en twee biechtvaders gevraagd.

Zondag onder de oklaaf : geen sermoen, wel één biechtvader.

Palmzondag : om de twee jaar sermoen over het Lijden ons Heren. (1733.)

Pasen : om de twee jaar over de Verrijzenis, hetzelfde jaar.

Pinksteren : om de twee jaar, sermoen over de H. Geest, hetzelfde jaar waarin over het Lijden gepreekt wordt.

II. Laurentius, Patroon : sermoen en twee biechtvaders.

Allerheiligen : om de twee jaar over de feestdag en wel in het jaar waarin over het Lijden gepreekt wordt.

Kerstmis : om de twee jaar over de feestdag, het jaar waarin niet over het Lijden gepreekt wordt. (1734.)

SINTE-MARGRIET

Palmzondag : over het Lijden.

3de Zondag na Pasen : over de Verrijzenis, door de Pater die reeds gepreekt heeft te Oudeman en te St-Jan-in-Eremo.

2de Zondag na Pinksteren : sermoen, gewoonlijk door de Pater die te Oudeman heeft gepreekt.

Sinte Margriet, Patrones : sermoen over de Heilige Martelares. Eén biechtvader.

1ste Zondag van September : sermoen over de Kerkwijding.

Allerzielen : sermoen door de Pater die te Oudeman heeft dienst gedaan.

2de Kerstdag : sermoen over Kerstmis, door de Pater die van Oudeman komt.

URSEL

Zondag van de II. Drievuldigheid : de pastoor vraagt een statie aan voor de Broederschap van de H. Drievuldigheid.

WAARSCHOOT

2e Februari, O. L. Vrouw Lichtmis : sermoen en één biechtvader.

Pinksteren : sermoen.

O. L. Vrouw-ten-Hemelopneming : sermoen en één biechtvader.

9 Oktober, H. Ghislenus : op Zondag na het feest of op de feestdag zelf, als deze op een Zondag valt : sermoen over de patroonheilige.

Allerheiligen en Allerzielen : één sermoen.

WATERLAND-OUDEMAN (St-Niklaas)

Passiezondag : over het Lijden ons Heren.

Pasen : over de Verrijzenis. Op 2de Paasdag gaat de predikant naar St Jan-in-Eremo en de 3de Paasdag naar Sinte Margriet.

Pinksteren : sermoen, en op 2de Pinksterendag gaat de Pater naar Sinte Margriet.

3de Zondag van September : Feest van de Kerkwijding. Sermoen en één biechtvader.

Allerheiligen : eerste dag over het feest. De Pater gaat op Allerzielen naar Ste Margriet.

Sint-Niklaas, 6 December : Patroon van de kerk. Sermoen.

Kerstmis : sermoen, door de Pater die op 2de Kerstdag gaat preken te Sinte Margriet.

WATERVLJET

2de Zondag van Maart : sermoen over het Allerheiligste Sakrament. Eén biechtvader.

Palmzondag : over het Lijden van ons Heer.

Pasen : over de Verrijzenis.

Pinksteren : over de H. Geest.

H. Sakramentsdag : sermoen over het H. Sakrament, en één biechtvader.

Zondag na het feest van St Pieter en St Pauwel : sermoen
over het H. Sakrament. Eén biechtvader.

Allerheiligen en Allerzielen : sermoen.

Tweede Zondag van December : sermoen over het H. Sakrament, en één biechtvader.

Kerstmis : 1ste en 2de dag, doch slechts één sermoen.

ZOMERGEM

Palmzondag : hier verblijven de Paters 3 dagen. 's Vrijdags vertrekken ze om biecht te horen, en op Zondag zelf over het Lijden te preken.

Pasen : één sermoen over de Verrijzenis, maar ze verblijven daar 3 dagen.

Allerheiligen en Allerzielen : één sermoen.

Kerstmis : één sermoen, maar de Paters verblijven gewoonlijk 3 dagen om de pastoor te helpen.

In al deze parochies mochten de Paters dan rondgaan om aalmoezen te bedelen.

II. LEESMEESTERS IN DE WIJSBEGEERTE EN DE GODGELEERDHEID

Te Eeklo worden de eerste jaargangen van Moraal Theologie gegeven in

1672 : P. Antonius LEGIER.

1681 : P. Samuel DU LIEU.

1684 : P. Honoratus VAN DER BEKE.

In 1696 wordt voor 't eerst de Wijsbegeerte gedoceerd :

1696-1698 : P. Albertus GILLEROELS.

1696-1698 : P. Alphonsus VAN CAESTER.

1730-1732 : P. Electus DE GRAVE.

1730-1733 : P. Franciscus BRYs.

1732-1736 : P. Henricus DE CLERCQ.

1733-1735 : P. Felix VAN OUIRIVE.

1735-1736 : P. Agathangelus PLASSCHAERT.
 1741-1742 : P. Mauritius VAN WAESBERGHE.
 1741-1742 : P. Raphael AMERLINCK.

 1750-1751 : P. Judocus VAN CROMBRUGGHE.
 1750-1754 : P. Valentinus DE BOCK.
 1751-1753 : P. Bonaventura GEORGE.
 1753-1754 : P. Fulgentius COCQUYT.
 1754-1756 : P. Bertrandus PYCKE.
 1754-1757 : P. Ubaldus HAMERS.
 1756-1762 : P. Joachim DIRICXSSENS.
 1757-1759 : P. Vincentius PICALET.
 1759-1760 : P. Theodorus REVEL.
 1760-1763 : P. Aloysius MINNE
 1762-1763 : P. Medardus LAUWERS.
 1763-1765 : P. Florus VAN DRIESSE.
 1763-1766 : P. Cornelius VERHELST.

In 1763 wordt de leergang van de Moraal Theologie
 bijgevoegd.

Th. 1763-1768 : P. Humilis DE COESTER.
 W. 1765-1766 : P. Dionysius VUYLSTEKE.
 1766-1768 : P. Mauritius DE MORTIER.
 1766-1769 : P. Cyprianus DE SUTTER.
 Th. 1768-1775 : P. Mauritius DE MORTIER.
 W. 1768-1771 : P. Robertus VAN GELUWE.
 1769-1772 : P. Bruno JANSSENS.
 1771-1772 : P. Baldewinus CAESENS.

In 1772 houden de leergangen van de Wijsbegeerte
 op. De Moraal Theologie wordt voortgegeven tot aan de
 opheffing van het klooster.

1775-1783 : P. Cyprianus DE SUTTER.
 1783-1796 : P. Vincentius PICALET. (1)

(1) P.A. HEYSSE, « *Tabulae Capitulares* ».

III. GARDIAANS VAN HET GEWEZEN KLOOSTER TE EEKLO

- 1656- : SUYS, P. Fredericus. Eerste overste van Eeklo.
1657-1659 : HERWAERDER, P. Theodorus. Overste.
1659-1660 : GONTHIER, P. Joannes. Overste. Viel te
leper op 26 September 1666 als slachtoffer van
zijn naastenliefde bij het verzorgen van de
pestlijders.
1660-1661 : RABAULT, P. Egidius. Overste.
1661-1662 : SUYS, P. Fredericus. Overste.
1662-1663 : WOUTERS, P. Sebastianus. Overste.
1663-1664 : GHEYSENS, P. Raymondus. Overste.
1664-1665 : VAN THIENEN, P. Cyrillus. Eerste gar-
diaan.
1665-1668 : GHEYSENS, P. Raymondus. Gardiaan.
1668-1669 : SUYS, P. Fredericus.
1669-1671 : WILLEBRECHT, P. Nicasius.
1671-1672 : LAMOTTE, P. Matthaeus. Wordt Gardiaan
te Graveline.
1672-1672 : NAVEGHEER, P. Josephus.
1672-1675 : LEGIER, P. Antonius.
1675-1677 : VAN DE VOORDE, P. Marianus.
1677-1678 : BAELENS, P. Justinianus.
1678-1681 : CARLIER, P. Gerardus.
1681-1683 : DE ROO, P. Cornelius.
1683-1684 : CLAEYS, P. Edmundus. Zendeling in Zee-
land. (8)
1684-1687 : DE POORTERE, P. Eugenius.
1687-1689 : GHEYSENS, P. Raymondus.
1689-1692 : DESCAMPS, P. Cyprianus.
1692-1695 : BARTHOLOMEEUssen, P. Ignatius.
1695-1698 : LE COCQ, P. Bernardinus.

(8) P. Ant. VERSCHUEREN. « *Minderbroeders te Eek-
lo* », bl. 56-57.

1698-1701 : CROMBEEN, P. Elias.
 1701-1702 : LEGIER, P. Antonius.
 1702-1704 : LETINS, P. Constantinus.
 1704-1704 : SMIDT, P. Pacificus. In 1704 wordt P. Pacificus Overste der Zendelingen in Hulst.
 1704-1705 : DE LANDTSHEERE, P. Augustinus.
 1705-1707 : VAN DER HAMMEYE, P. Alphonsus.
 1707-1708 : UYTTERWULGHE, P. Dionysius.
 1708-1710 : WAVRANS, P. Columbinus.
 1710-1711 : VERHOEVEN, P. Theodorus.
 1711-1713 : GILLEROELS, P. Albertus.
 1713-1716 : SIMOENS, P. Adrianus. Gewezen biechtvader der Franciskanessen te Velzeke.
 1716-1718 : VAN (DEN) HAUTE, P. Balduinus.
 1718-1720 : VAN DEN BOGAERDE, P. Engelbertus.
 1720-1721 : DE BRUYNE, P. Rochus.
 1721-1724 : DAMMAN, P. Franciscus. (9)
 1724-1726 : WILLEMS, P. Josephus.
 1726-1727 : VAN DE SANDE, P. Alphonsus.
 1727-1729 : VAN DER HAMMEYE, P. Emmanuel.
 1729-1730 : MULIE, P. Godefridus. (10)
 1730-1733 : RAPSAET, P. Antonius. (11)
 1733-1735 : TACK, P. Maximilianus. (12)
 1735-1738 : VAN LAEREN, (VAN LAERE), P. Primitivus.
 1738-1741 : WIJMEERSCH, P. Engelbertus. (13)

(9) Overleed te Nevele, waar hij geestelijke bestuurder was van de Zusters Penitenties, op 25 Oktober 1726.

(10) « Lector Emeritus ».

(11) Geestelijke bestuurder der Zusters Penitenties te Oudenaarde.

(12) « Lector Emeritus ».

(13) Leesmeester in de wijsbegeerte en in de godgeleerdheid, die hij in de abdij van Loo (Vetturne) aanleerde.

1741-1744 : DU BOIS, P. Josephus.
 1744-1745 : DE BACKER, P. Vitalis. (14)
 1745-1748 : VAN WAESBERGHE, P. Mauritius. (15)
 1748-1751 : VAN HOECKE, P. Antonius.
 1751-1754 : SPEELMAN, P. Christianus.
 1754-1756 : MAGHERMAN, P. Benediktus.
 1756-1759 : VAN DEN BERGHE, P. Leonardus.
 1759-1762 : NEERINCK, P. Paulinus.
 1762-1765 : GOOSSENS, P. Stephanus.
 1765-1768 : BAUWENS, P. Florus.
 1768-1769 : LIETAER, P. Eugenius.
 1769-1772 : BACKX, P. Hieronymus. (16)
 1772-1775 : STEVENS, P. Macharius.
 1775-1775 : OVAER, P. Bertinus. Enkel 3 maanden.
 1775-1778 : SIMOENS, P. Franciscus.
 1778-1780 : DE NECKER, P. Chrysologus. (17)
 1780-1783 : RAPARLIER, P. Valerianus. (18)
 1783-1789 : LAUWERS, P. Medardus. (19)
 1789-1790 : VERDICKT, P. Norbertus. (20)
 1790-1793 : VAN DOORNE, P. Ildephonsus.
 1793-1796 : VAN ELSLANDE, P. Romanus.
 1796- : VAN DOORNE, P. Ildephonsus. Laatste gardiaan van het voormalig klooster der Minderbroeders te Eeklo.

(14) « Lector Emeritus ».

(15) « Lector Emeritus ».

(16) Geboren te Lokeren (Waas) op 12 December 1720.

(17) Beroemd predikant die in de voornaamste kerken van Vlaanderen preekte.

(18) Overleden te Nevele, waar hij geestelijke bestuurder was van de Zusters Penitentien. 3 Juli 1787.

(19) Wordt zendeling in de Koewacht, waar hij overlijdt op 10 September 1794.

(20) Door de kloostergemeente gekozen. « *Registrum...* », fol. 52 r°.

IV. VICARISSEN VAN HET ALOUDE KLOOSTER TE EEKLO

- 1665-1669 : STALPAERT, P. Adrianus.
1669-1672 : VAN DEN KERKHOVE, P. Norbertus.
1672-1674 : VAN AULTER, P. Christianus.
1674-1678 : MONDET, P. Joannes.
1678-1680 : NOLET, P. Franciscus. (NOLLET.)
1680-1683 : MALASYS, P. Marcellus. (MALESIS.)
1683-1684 : FREMAUT, P. Benignus.
1684-1686 : DEVENINS, P. Bernardus.
1686-1687 : CRUYCKE, P. Rolandus. (CRUUCKE.)
1687-1689 : CRUYPLANDT, P. Benedictus.
1689-1692 : TANGHE, P. Urbanus.
1692-1695 : VAN DAELE, P. Laurentius. (VAN DALE).
1695-1696 : DE HONDT, P. Bernardinus.
1696-1698 : BROECKAERT, P. Bertrandus.
1698-1699 : BAERT, P. Florentinus. (21)
1699-1701 : DE KEYSER, P. Anacletus.
1701-1704 : DAMMAN, P. Franciscus.
1704-1705 : VAN DER HAMEYE, P. Alphonsus.
1705-1707 : DE CAESMAECKER, P. Emmanuel. (22)
1707-1708 : DRAEGHER, P. Bernardinus. (23)
1708-1711 : VAN DER HAMEYE, P. Emmanuel.
1711-1713 : ZANTVOORDE, P. Gregorius.
1713-1714 : VAN COPPENOLLE, P. David. (VAN
COPERNOLLE.) (24)

(21) Geestelijke bestuurder der Zusters Penitenties te Velzeke en Geraardsbergen.

(22) Gewezen missionaris en biechtvader der Zusters Penitenties te Tielt.

(23) Leesmeester in de wijsbegeerte en godgeleerdheid.
« Lector Jubilatus ».

(24) Bestuurder van de Zusters Annunciaden te Nieuwpoort en van de Arme Klaren te Ieper.

1714-1716 : ELSLANDER, P. Marianus.
 1716-1718 : VAN DER HAMEYE, P. Emmanuel.
 1718-1720 : DE SCHEPPER, P. Balduinus. (25)
 1720-1721 : ROMBOUT, P. Georgius.
 1721-1723 : VAN DER HEYDE, P. Clemens. (26)
 1723-1726 : SPEELMAN, P. Mansuetus. (27)
 1726-1727 : HERRY, P. Laurentius. (28)
 1727-1729 : CHARLES, P. Balthasar.
 1729-1730 : DUBOIS, P. Josephus.
 1730-1733 : VAN LAEREN, P. Primitivus.
 1733-1735 : DE POTTER, P. Polycarpus.
 1735-1736 : VAN OUIRIVE, P. Felix.
 1736-1738 : SEGHERS, P. Godefridus.
 1738-1744 : VAN HAMME, P. Emmanuel. •
 1744-1748 : D'HOOGHE, P. Justinus.
 1748-1751 : SPEELMAN, P. Christianus.
 1751-1753 : LITAER, P. Eugenius.
 1753-1754 : VAN HEIJE, P. Reynierius.
 1754-1756 : GOETHALS, P. Ambrosius.
 1756-1757 : NEERINCK, P. Paulinus.
 1757-1759 : STEVEN, P. Andreas.
 1759-1765 : DE KINDER, P. Rumoldus.
 1765-1769 : HEYNDRIX, P. Piatius.
 1769-1771 : VAN DER PLANCKE, P. Pacificus.
 1771-1772 : LAMBRECHT, P. Balthasar.
 1772-1774 : DE JAGHER, P. Victorinus.

(25) Leesmeester in wijsbegeerte en godgeleerdheid. Leerde in de abdij van Loo (Veurne) waar hij overleed op 30 September 1731.

(26) Gewezen bestuurder van de Zusters Annonciaden te Gent.

(28) Geestelijke bestuurder van de Clarissen-Urbanisten te Ieper.

(28) Overste der Zendelingen van Klinge, Koewacht en Overslag.

1774-1777 : DE MEULENAERE, P. Ambrosius.
 1777-1781 : VAN OUDENDYCKE, P. Donatus.
 1781-1790 : PIETERS, P. Victorinus.
 1790-1792 : JODOGNE, P. Franciscus.
 1792-1795 : VAN BRUSSEL, P. Bernardinus.
 1795-1796 : VAN DOORNE, P. Ildephonsus.
 1796- : BRUNEEL, P. Joannes Capistranus. Laatste
 vicaris.

V. MINDERBROEDERS TE EEKLO OVERLEDEN

(1711-1795)

1711 : P. Jan Capistranus MOENS (Christophorus).
 o Aalst, 17 Juli 1682. † 20 November.
 1717 : P. Humilis MEERSMAN (Michael).
 o Roeselare, 1 September 1650. † 7 Oktober.
 1720 : P. Martinus DE VETTERE (Martinus).
 o Kortrijk, 10 Augustus 1658. † 15 Maart.
 1720 : P. Franciscus DELLAERT (Petrus).
 o Gent, 24 December 1670. † 17 Juni.
 1722 : P. Ghisbertus BRUYNINCK.
 o Rozendaal (Nederl.), 30 Januari 1669. † 23 Fe-
 bruari.
 1726 : P. Anselmus DERVAES (Nikolaas).
 o Gent, 9 April 1651. † 26 Maart 1726.
 1729 : P. Ambrosius JACQUEMEN (Franciscus).
 o Geraardsbergen, 21 Maart 1689. † 21 April.
 1729 : P. Henricus GANSMAN.
 o Gent, 27 September 1703. † 28 Augustus.
 1729 : P. Emmanuel VAN HOOILANT (Jan-Martinus).
 o Gent, 11 November 1698. † 21 November.
 1731 : P. Leander DE MEULENAERE (Paulus). † 8
 Maart.

- 1741 : P. Martinus VAN MOORLEGHEM.
o Ronse, 25 Januari 1691. † 13 Maart.
- 1741 : P. Patritius ARCHER (Patritius).
o Middelburg, 26 Januari 1702. † 23 November.
- 1742 : Fr. Honorius EECKELAERT (Jan Bapt.).
o Lokeren (Waas), 5 Maart 1719. † 8 Februari.
N. B. — Zoon van Petrus en Isabella Bressynck ;
een aanzienlijke Vlaamse familie, die in haar wapen
droeg : 3 gouden eikels op groen veld.
Hij was student in de godgeleerdheid.
- 1753 : P. Theodorus GOOSSENS (Theodorus).
o Sint-Niklaas-Waas, 23 Maart 1700. † 15 Maart.
- 1754 : P. Norbertus D'HONDT.
o Vossenare (of Varsenare), 20 Januari 1690. † 4
Maart.
- 1754 : P. Fulgentius COCQUYT (Judocus).
o Merendree, 5 Oktober 1720. † 12 Maart.
- 1756 : P. Benediktus MAGHERMAN.
o Steenhuize, 12 Februari 1695. † 1 September.
- 1756 : P. Egidius VAN LAERE (Franciscus).
o St-Pauwels-Waas, 3 Mei 1704. † 5 December.
- 1758 : P. Paschasius DE COCK.
o Gent, 6 Augustus 1698. † 9 September.
- 1764 : P. Rumoldus DE KINDER (Joannes).
o Ninove, 22 December 1718. † 7 November.
- 1771 : P. Augustinus DE WAELE (Petrus-Ignatius).
o Kortrijk, 2 Januari 1703. † 2 Februari.
- 1773 : P. Franciscus VAN DE VELDE (Petrus).
o Gent, 7 April 1713. † 17 Februari.
- 1773 : P. Drogo TACQUET (Petrus-Jacobus).
o Poperinge 18 Juli 1712. † 7 April.
- 1775 : P. Elias SOETENS (Josephus).
o St-Niklaas (Waas), 11 Oktober 1704. † 12 April.
N. B. — Koninklijke aalmoezenier der troepen te
Aksel gekampeerd.

- 1777 : P. Emmanuel VAN ROO (Benediktus-Emmanuel).
o Oost-Nieuwkerke, 25 December 1729. † 30 Oktober.
- 1778 : P. Juvenalis ANDILLIS (Josephus-Franciscus).
o St-Niklaas (Waas), 16 Juni 1721. † 8 Januari.
- 1780 : P. Gabriel VUYLSTEKE (Joannes-Josephus).
o Ieper, 27 Mei 1744. † 27 Maart.
- 1782 : P. Celestinus VAN DER SLUYSE (Dominicus).
o Gent, 27 Januari 1726. † 17 September.
- 1784 : P. Eustachius BRUNEEL (Willem-Constantinus).
o Tielt, 1 November 1732. † 4 Juni.
- 1789 : P. Felicissimus DAMMAERT (Petrus-Augustinus).
o Ieper, 27 December 1751. † 3 Oktober.
- 1790 : P. Vincentius PICALET (Jacobus-Franciscus).
o Veurne, 13 September 1730. † 28 Mei.
- 1791 : P. Arnoldus SERVAES (David). (29)
o Idegem, 16 Augustus 1719. † 11 December.
- 1793 : P. Agathangelus NEYT (Petrus-Joannes).
o Oostwinkel, 25 April 1715. † 21 Augustus.
- 1793 : P. Nicolaus DE RUDDERE (Bonifacius).
o Oostende, 30 Juni 1719. † 28 November.
- 1794 : P. Philippus VERDIKT (Philippus).
o Tielrode, 13 Februari 1734. † 25 April.
- 1794 : P. Mauritius DUMORTIER (Joannes Bapt.).
o Rollegem, 25 Mei 1737. † 22 November.
N. B. — Lector in de godgeleerdheid in de abdij van Neer-Waasten.
- 1795 : P. Stanislaus DE GEETERE (Joannes-Andreas).
o Oostwinkel, 24 Oktober 1718. † 4 Februari.

(29) Koninklijke aalmoezenier. Op 17 Maart 1744 verdedigde hij zijn godgeleerde stellingen : « De Actibus humanis et de Conscientia ».

VI. NAMEN VAN DE MINDERBROEDERS uit hun klooster van Eeklo verdreven in 1799.

Toen op 5 Februari 1797, 's morgens, Du Bosch, Commissaris van het « Directoire Exécutif » van Gent, en Karel Beelaert, voorzitter van de municipale Raad van Eeklo, vergezeld door een tiental Franse huzaren, de paters en broeders uit hun klooster verdreven, telde de communiteit 22 kloosterlingen.

Ziehier hun namen, voor zoveel we ze konden achterhalen, en hun verder wedervaren.

VAN DOORNE, P. Ildephonsus, gardiaan. Geboren te Nevele, 18 September 1742 en gedoopt onder de naam Willem. In het noviciaat te Oudenaarde werd hij gekleed op 29 April 1763 en plechtig geprofest, 't volgend jaar, op 30 April. Te Brugge priester gewijd op 14 Maart 1767. Vicaris en novicenmeester te Gent benoemd, was hij gardiaan te Eeklo van 1790 tot 1795. Voor de tweede maal te Eeklo herkozen, beleefde hij de kerkvervolging in 1797. Hij bleef te Eeklo en overleed daar op 30 November 1827 en werd daar op 2 December begraven.

BRUNEEL, P. Joannes Capistranus, vicaris. Te Tielt geboren op 4 Februari 1738. Zoon van Franciscus en Maria De Mei. Te Oudenaarde gekleed op 21 Oktober 1757 en daar geprofest het volgend jaar, 23 Oktober. Tijdens de jacht op de priesters dook hij onder bij trouwe vrienden te Eeklo. Na het Concordaat werd hij onderpastoor te Eeklo, en ging wonen in zijn oud klooster, waar hij stierf 26 Februari 1817.

CANEYN, P. Alexius. Geboren te Sint-Pieters-Kapelle op 26 Februari 1750 en gedoopt Jacobus-Franciscus. Zoon van Jacobus en van Jozefa De Wynter. Hij trad in het noviciaat te Ieper op 14 Oktober 1771, maar werd tijdens zijn proefjaar naar Oudenaarde verplaatst, waar hij zijn geloften aflegde op 20 Oktober van het volgend jaar. Hij werd te Brugge priester gewijd op 25 Februari 1774.

Buiten zijn klooster te Eeklo gezet, reeds in 1796, ging hij bij de boeren schuilen. Verkleed als knecht kon hij tot Brugge geraken. Te Waarschoot dook hij onder bij dhr Bernard Dobbelaere. Op 8 September 1798, juist op kermiszondag, kwamen de gendarmen aankloppen. P. Alexius kon nog juist uit een venster springen. Hij trachtte te vluchten langs een smal straatje, toen hij op een kerel botste die hem aanhield en hem aan de gendarmen overleverde. Naar Gent overgebracht en dan verbannen naar het eiland Ré. Op 20 Februari 1800 werd P. Alexius in vrijheid gesteld. De bisschop benoemde hem tot pastoor van Koewacht, waar hij 3 Mei 1820 overleed.

ROEGIERS, P. Rogerius. Geboortig van Zeveneken op 4 September 1744 en Judocus gedoopt. Zoon van Karel en van Elisabeth Van Hecke. In het noviciaat te Oudenaarde gekleed op 19 Oktober en het volgend jaar, 20 Oktober, geprofest. Uit zijn klooster verdreven en veroordeeld tot verbanning, ging hij schuil te Eeklo en soms in de omtrek. Nadat de gendarmen te vergeefs gezocht hadden te Eeklo, ontdekten ze hem te Gent op 25 Februari 1799. Eerst in het Rasphuis te Gent opgesloten, later in het oud klooster der Alexianen, werd hij op 5 Februari 1800 vrijgelaten. In 1805 benoemde de bisschop hem tot onderpastoor te Kalen, waar hij stierf op 23 December 1823.

VINCKHEERE, P. Simon (Petrus-Benediktus) werd te Nazareth (O.-Vl.) op 10 Maart 1744 geboren. Hij was zoon van Michael en van Katharina D'Hondt. Te Oudenaarde in het klooster getreden op 26 Oktober 1772 en het volgend jaar daar geprofest. Na zijn priesterwijding zonden de oversten hem naar Eeklo als biechtvader en predikant. Door de kerkvervolgers uit zijn klooster verjaagd, verbleef hij nog enige jaren in de stad. Na 1801 ging hij bij zijn familie wonen te Nazareth, waar hij overleed op 3 Mei 1819.

VISPOEL, P. Electus (Joannes-Benediktus). Geboren te Gent op 20 Maart 1746. Zijn noviciaat begon hij te

Oudenaarde op 20 April 1765 en legde er zijn geloften af, het volgend jaar, 21 April. Uit zijn klooster te Eeklo verdreven dook hij onder. Na het Concordaat aanvaardde hij de parochie van Liefseringe, waar hij op 13 September 1814 overleed.

FEMERIJCK, P. Calixtus (Vincentius-Bertinus), geboren te Poperinge en gedoopt in St-Bertinuskerk op 7 Mei 1744. Zoon van Michael en van Maria Mylleville. In het noviciaat te Oudenaarde getreden op 13 Oktober 1762, legde hij het volgend jaar, 16 Oktober, zijn geloften af. De ganse tijd van de kerkvervolging bleef hij te Eeklo ondergedoken en oefende in het geheim zijn priesterlijke bediening uit en vermomde zich nu eens als mulder dan eens als landbouwersknecht. Na de Godsdienstvrede werd hij onderpastoor te Eeklo, en bewoonde het oude klooster. Hij stierf daar op 29 November 1804.

DE PUY, P. Daniel (Bernardus-Joannes). Geboren te Eeklo op 12 Juli 1745. Zoon van Martinus en van Rosa-Martina Van Acker. Te leper gekleed op 13 Oktober 1766 legde hij daar zijn geloften af, het volgend jaar, 14 Oktober. Te Brugge werd hij priester gewijd 9 Maart 1770. Hij werd tot de deportatie veroordeeld. Maar van zijn verder lot is ons niets bekend.

HALLINE VILLEFORT, P. Eugenius (Antonius). Geboren te Gent op 14 Augustus 1770. Zoon van Jacobus en van Katharina Betsbrugge. Te leper in het noviciaat getreden op 18 September 1790 en vermits hij, volgens het dekreet van keizer Jozef II, de vereiste ouderdom (25 jaar) niet had, deed hij op 10 Mei 1795 in het klooster te Gent zijn plechtige professie.

Gedurende de jacht op onbeëdigde priesters vond hij een veilige schuilplaats bij trouwe vrienden. Te Eeklo zelf verrichtte hij heimelijk zijn priesterlijke bediening. Gedurende de dag hield hij zich schuil, maar 's avonds en 's nachts trok hij rond, gekleed in een werkmanspak. Na de Godsdienstvrede benoemde de bisschop hem achtereenvolgens tot onderpastoor te Eeklo, te

Brugge op St-Gillisparochie en te Kalken. Hij werd pastoor te Aardenburg en daarna te Oedelem.

Intussen was het College te Tielt heropend. Hij vroeg zijn ontslag als pastoor en werd principaal aan het College. Met enige andere teruggekomen paters trachtte hij het kloosterleven te hervatten. Doch door koning Willem werd in 1825 het College wederom gesloten. P. Eugenius werd nu kapelaan op het groot Begijnhof te Gent en later Rector van het Begijnhof te Dendermonde. Hier verbleef hij 10 jaar en overleed er op 26 Mei 1837.

BOLLE, P. Dionysius (Bernardus-Valerianus). Geboren te Sinte-Kathelijne-Kapelle op 16 December 1736. Hij was zoon van Petrus en van Anna-Theresia Schreeel. Te Ieper trad hij in het noviciaat op 11 Mei 1764 en legde daar zijn geloften af, het volgend jaar, 12 Mei. Na zijn priesterwijding werd hij Lector in de wijsbegeerte en later in de godgeleerdheid te Eeklo. Hier verraste hem de vervolging en werd ook uit zijn klooster gedreven. Verder vinden we niets meer over zijn later leven.

HUSSON, P. Aurelius (Jan Bapt.). Geboren te Oudenaarde op 22 Januari 1750. Te Oudenaarde gekleed op 5 Augustus 1769 en het volgend jaar 6 Augustus geprofest. Te Brugge werd hij priester gewijd op 25 Februari 1774. Uit zijn klooster gedreven legde hij de « eed » af. Daarom mocht hij in de kerk van Eeklo dienst doen, samen met pastoor Godderis. Later herriep hij openbaar die eed en herstelde zijn zwakheid. Hij stierf te Eeklo in Maart 1802.

VAN BRUAENE, P. Bonaventura (Joannes). Te Wingene geboren op 7 November 1762. Zoon van Emmanuel en van Maria-Anna Spriet. Te Oudenaarde trad hij in het klooster op 18 Oktober 1783, en werd, omdat hij de vereiste ouderdom niet had, geprofest op 8 November 1787. Hij legde de eed af, maar herriep hem later in het openbaar.

Na het Concordaat werd hij te Boekhoute onderpas-

toor benoemd en een weinig later in dezelfde hoedanigheid te Eeklo. Op 11 December 1807 werd hij pastoor te Bellem. De enige klok van Bellem werd, volgens haar opschrift, onder zijn pastoorschap gegoten.

P. Bonaventura was een geleerd man en bezat een kostbare boekenverzameling. Op 2 September 1827 viel hij, terwijl hij een sermoen gaf onder de hoogmis, in bezwijming. 's Namiddags overleed hij.

VAN DICKELE, P. Cecilius (Philippus-Jacobus-Antonius). Te Oudenaarde geboren op 26 November 1750. Hij was zoon van Michael en van Maria-Francisca D'Olieslagere.

Te Ieper trad hij in het noviciaat op 4 Oktober 1771. Tijdens zijn proefjaar werd hij naar Oudenaarde gezonden, waar hij geloften uitsprak 5 Oktober 1772. Met zijn medebroeders uit zijn klooster van Eeklo verdreven, legde hij ook de eed aan de Republiek af. Later herriep hij in het openbaar deze eed. Hij bleef te Eeklo zijn priesterlijke bediening uitoefenen. Hij stierf daar op 15 Oktober 1815. (30)

DE BURGER, P. Germanus (Jan-Philippus). Geboren te Mannheim (Hertogdom Baden) op 3 Mei 1746. Te Oudenaarde trad hij in het klooster op 17 April en daar, het volgend jaar, legde hij zijn geloften af, 17 April. Hij bewoonde Eeklo toen de Fransen de paters uit het klooster verdreven. Hij ook legde de eed af. Verder is over hem niets meer te vinden.

VAN DAMME, P. Ildefonds. Hij weigerde de eed af te leggen en leefde dan ondergedoken in het huis van Jan Buysse te Waarschoot. Na het herstel van de Godsdienstvrede kwam hij terug naar Eeklo, waar hij in 1827 overleed. (31)

(30) P.A. VERSCHUERE « *Minderbroeders te Eeklo* » bl. 99 geeft 1817.

(31) P.A. VERSCHUERE, « *Minderbroeders te Eeklo* », bl. 99.

VII. MINDERBROEDERS GEBOREN IN « HET MEETJESLAND »

vóór 1797

Om praktisch werk te leveren in dit hoofdstuk geven we de naamlijst van de gemeenten van het Meetjesland in alfabetische orde.

ADEGEM

OVERTFELDE (van), P. Ubaldus.

Zoon van Joannes en Petronilla Willems, werd Petrus van Overtfelde gedoopt op 7 Augustus 1747. Als novice der Minderbroeders trad hij in het klooster te Oudenaarde op 12 Oktober 1772 en legde daar zijn geloften af 14 Oktober 1773.

P. van Overtfelde woonde in het klooster te Brugge, toen de Paters in 1796 op 9 December verjaagd werden. Veroordeeld tot ballingschap omdat hij de eed van haat weigerde af te leggen, dook hij onder. Na korte tijd werd hij ontdekt, gevangen genomen en in het Rasphuis te Brugge opgesloten, begin 1799. Einde van de zomer werd hij eerst naar Rochefort overgebracht en op 28 Oktober 1799 naar Oléron verbannen. Doch op 21 Februari 1800 kreeg hij zijn vrijheid terug, keerde naar Vlaanderen weer, en vermits zijn klooster was afgeschaft deed hij dienst als onderpastoor te Lissewege.

P. Ubaldus stierf te Brugge op 2 Augustus 1806.

ASSENEDE

GELLEMERS, P. Ildefonsus.

De kleine Jozef-Geeraard werd op 18 Maart 1704 in de kerk van Assenede gedoopt. In het noviciaat te Ieper gekleed op 11 Augustus 1723 deed hij daar zijn professie op 15 Augustus volgend jaar. In verschillende kloosters is hij vicarius geweest en eens gardiaan te Nieuwpoort.

Hij overleed in het klooster te Oudenaarde op 26 Maart 1764.

RYCKAERT, P. Alexius.

Als zoon van Petrus en Petronilla Bockstaele werd hij geboren op 25 Januari 1683.

Nauwelijks 16 jaar trad hij het klooster te Kortrijk binnen op 24 Juli en legde er zijn geloften af op 27 Juli van volgend jaar. Opvolgelyk werd hij tot vicarius en tot geestelijke bestuurder van de Zusters Penitentienen van Gent benoemd. Hij werd aangesteld tot gardiaan van de kloosters te Nieuwpoort en te Gent.

P. Alexius stierf te Gent op 29 Maart 1749, oud 66 jaar.

BASSEVELDE

HULPIAU, P. Vincentius.

Zoon van Petrus en Judoca Hendrickx, ontving de kleine Albertus het H. Doopsel op 6 Maart 1747. Te Oudenaarde trad hij in het klooster op 18 Februari 1768 en deed daar zijn professie op 19 Februari van volgend jaar.

Op 24 Januari 1797 werd hij met zijn medebroeders uit het klooster van Sint-Niklaas (Waas) verdreven. Na het Concordaat bediende hij als hulppriester de parochie Nieuwerkerke (Waas) tot aan zijn dood, 13 Oktober 1819.

LETTERE (DE), P. Philippus.

Geboren op 5 Januari 1746. Hij werd novice te Oudenaarde op 17 September 1766 en legde er zijn geloften af op 18 September 1767. Te Brugge werd hij priester gewijd op 9 Maart 1770 en overleed te Sint-Niklaas (Waas) op 2 Januari 1794.

BELLEM

ROO (DE), P. Arsenius.

Petrus De Roo werd in 1651 geboren. Hij werd Minderbroeder te Ieper op 19 Juli 1670 en legde zijn geloften af het jaar daarop, 20 Juli. Hij stond gekend als een voorbeeld van kloosterlijke regeltucht en strenge onderhouder van de armoede. De oversten stelden hem dan ook aan tot novicenmeester.

Te Gent overleed hij op 7 Juli 1693, oud 42 jaar.

EEKLO

BEELAERT, P. Gaspar.

Joannes-Franciscus Beelaert, geboren op 3 Februari 1726, was zoon van Joannes en Cornelia De Nys. Te Ieper trad hij in het noviciaat op 24 April 1747. Hij legde er zijn plechtige geloften af op 29 April van volgend jaar.

Als priester was hij werkzaam te Tielt, maar stierf reeds op 9 Mei 1757, nauwelijks 31 jaar oud.

BEELAERT, P. Vitalis (Martinus).

Zoon van Egidius en Elizabeth Wille; geboren op 18 Februari 1728.

Novice te Ieper op 29 April 1752, deed aldaar zijn professie op 30 April van volgend jaar.

Hij stierf te Brugge op 16 April 1783.

BRABANDER (DE), P. Laurentius.

Hij werd geboren op 10 Juni 1692 als zoon van Laurentius, toenmalige burgemeester van Eeklo, en van Elisabeth Pauwels.

Op 1 Mei 1713 trad hij in het klooster te Oudenaarde, waar hij zijn geloften uitsprak volgend jaar 2 Mei.

Op 25 Februari 1737 overleed hij te Nieuwpoort, waar hij eertijds de geestelijke bestuurder was van de Zusters Annonciaden. Hij was nauwelijks 43 jaar oud.

BUYCK, P. Rufinus.

Geboren op 14 Juli 1690 en gedoopt onder de naam van Petrus. Zijn vader, Joannes Buyck was toen burgemeester van Eeklo. Zijn moeder heette Elisabeth Lippens.

Novice te Oudenaarde op 12 November 1711 legde hij daar zijn geloften af op 14 November van het volgend jaar.

Hij stierf te Poperinge in het klooster, op 15 Februari 1744, oud 54 jaar.

BUYCK, P. Norbertus.

Broeder van P. Rufinus. Geboren op 31 Mei 1697 en gedoopt onder de naam van Judocus-Norbertus.

18 jaar oud trad hij in het klooster te Oudenaarde, waar hij op 30 Augustus zijn plechtige geloften aflegde.

Nauwelijks 34 jaar oud, overleed hij te Oudenaarde op 11 Juli 1731.

DAVE of D'HAVEE, P. Gratianus.

Geboren op 1 Maart 1748 en gedoopt onder de naam Joannes ; zoon van Martinus en Philippina Van Voren.

Te Oudenaarde trad hij in het noviciaat waar hij het habijt ontving 30 Januari 1773 en het volgend jaar op 31 Januari geprofest. Hij was hulppater bij de Zusters Penitentien te Geraardsbergen, waar hij stierf op 31 Maart 1796.

DRIESSE (VAN DEN), P. Edmondus.

Geboren op 24 April 1738 en gedoopt onder de naam Petrus-Joannes ; zoon van Bernardinus en Norbertina De Rycke.

Zijn noviciaat begon hij te Oudenaarde op 20 September 1756, maar werd intussen naar het klooster te Kortrijk gezonden waar hij zijn geloften aflegde, op 22 September 1757.

Drie jaar later overleed hij te Ecklo, op 18 Oktober 1760, oud 22 jaar.

GHYSEGHEM (VAN), P. Appollinaris (Cornelius-Josephus).

Zoon van Hyacinthus en Maria-Cornelia Schrey ; geboren op 30 Januari 1748.

Nog geen 18 jaar trad hij op 23 September 1765 het noviciaat van Ieper binnen en werd daar geprofest het volgend jaar.

In 1797 uit zijn klooster van Kortrijk verdreven bleef hij verborgen in de stad zelf. Na het Concordaat 1802 oefende hij zijn priesterlijke bediening uit te Kortrijk en stierf daar op 9 Oktober 1824.

KERCKHOVE (VAN DEN), P. Vitalis.

Tobias, zoon van Tobias Van den Kerckhove en Katharina Van Kerrebroeck, werd geboren op 21 Maart 1690.

Te Brugge trad hij in het noviciaat op 17 Februari 1710 en legde op 19 Februari van het volgend jaar zijn plechtige geloften af. Hij werd tot Leesmeester in de wijsbegeerte benoemd en stierf te Gent op 9 April 1725, nauwelijks 35 jaar oud.

LAMPAERT, P. Hugolinus.

Hij werd geboren op 23 Januari 1725 en ontving in het H. Doopsel de naam van Frans-Vincentius. Zijn ouders waren Petrus en Maria Jacoba Martyn.

Te Ieper in het noviciaat getreden op 22 September 1747, legde hij daar zijn geloften af, op 23 September van volgend jaar. Benoemd tot Leesmeester in de wijsbegeerte, beloofde hij nog veel voor het welzijn van de Provincie, toen hij, nauwelijks 33 jaar oud, te Sint-Niklaas (Waas) overleed op 5 Februari 1758.

LAROS, P. Hilarius.

Geboren op 18 Oktober 1695 en onder de naam Paschalis gedoopt ; zijn ouders waren Joannes en Elisabeth De Geetere. Op 11 Juni 1712 als novice aangenomen te Oudenaarde, legde hij, nog geen 18 jaar oud, zijn geloften af op 12 Juni 't volgend jaar.

Op 5 Maart 1750 stierf hij te Sint-Niklaas (Waas).

PUY (DE), P. Daniel.

Geboren op 12 Juli 1745 ; ontving in het H. Doopsel de naam Bernardus-Joannes. Zijn ouders waren Martinus en Rosa-Martina Van Acker.

Te Ieper in het klooster getreden op 13 Oktober 1766 werd hij er geprofest op 14 Oktober van het volgend jaar. Op 9 Maart 1770 werd hij priester gewijd.

P. Daniel verbleef in het klooster te Eeklo, wanneer de Fransen in 1797 de kloosterlingen verjoegen.

RYCKE (DE), Fr. Isidorus.

Op 10 December 1722 geboren en gedoopt onder de naam Petrus-Vincentius. Zoon van Judocus en Petronilla Poppe.

Novice te Ieper op 2 September 1741 werd hij daar geprofest op 3 September van 't volgend jaar.

Nauwelijks subdiaken gewijd overleed hij in het klooster te Sint-Niklaas (Waas), op 16 Juni 1745, 23 jaar oud.

RYCKE (DE), P. Richardus.

Joannes-Franciscus werd geboren op 23 Oktober 1746 en was zoon van Petrus en Agnes Vermeulen.

Gekleed te Ieper op 23 September 1765, legde hij daar zijn plechtige geloften af op 24 September van volgend jaar.

Hij stierf te Eeklo op 22 November 1779.

WAESBERGHE (VAN), P. Mauritius.

Zoon van Ludovicus en Maria Buyck, werd Jan-Baptiste geboren op 25 Juni 1707.

Na zijne latijnse studiën met grote onderscheiding te hebben voltrokken, trad hij in het noviciaat te Kortrijk binnen, waar hij 16 Juli 1727 het ordekleed aanvaardde. Tijdens zijn proefjaar naar het klooster van Ieper gezonden, sprak hij daar zijn plechtige geloften uit op 19 Juli 1728.

Met de grootste iever legde hij zich op de hogere wetenschappen toe en werd aanstonds, na zijn priesterwijding, door zijn Oversten bekwaam geoordeeld om zijn jongere medebroeders te onderwijzen als Leesmeester in de wijsbegeerte en daarna in de godgeleerdheid. Hij kreeg de titel van « Lector Emeritus ». Strenge onderhouder van de kloostertucht, en tevens toegevend voor anderen, werd hij achtereenvolgens benoemd tot gardiaan van de kloosters te Eeklo, Poperinge, Brugge en Tielt. Hij werd driemaal tot het hoge ambt van Provincie-definitior gekozen.

P. Mauritius stierf te Tielt op 22 Februari 1786, na 58 jaar kloosterleven.

ERTVELDE

ACKER (VAN), P. Gaudentius.

Petrus Van Acker werd geboren op 10 Januari 1747. Te Oudenaarde in het noviciaat getreden, onder de naam Gaudentius, nam hij het serafijns habijt aan op 24 April 1773 en legde daar zijn plechtige geloften af op 26 April van volgend jaar.

In 1797 uit zijn klooster van Brugge verdreven, dook hij onder. Na het Concordaat (1802) vestigde hij zich in St-Michielsparochie te Brugge, waar hij overleed op 30 Juni 1824, oud 77 jaar.

KAPRIJKE

CAUSEMAECKER (DE), P. Christophorus.

Op 14 Januari 1696 geboren en gedoopt onder de naam Christophorus.

Novice te Ieper op 29 April 1720 en geprofest 30 April van 't volgend jaar. Hij stierf te Gent op 20 Juli 1748.

D'HAMERE, P. Joannes.

In de eerste helft van de 16e eeuw werd P. Jan geboren. Toen de vervolging van de geuzen losbrak bewoonde hij het klooster van Gent en oefende er de bediening uit van kosten.

Op 18 Mei 1578 hadden de geuzen al de kerksieraden van het klooster der Minderbroeders van Gent op een hoop gestapeld om ze aan de meestbiedenden te verkopen, toen vier dagen daarna alles in vuur en vlam opging. Aanstonds legden de geuzen alle schuld op P. D'Hamere en de Minderbroeders. Naast deze beschuldiging belasterden de geuzen de paters en vooral P. D'Hamere; over hen werden de afschuwelijkste dingen verteld. Op 26 Mei 1578 werd P. D'Hamere met enige medebroeders aangehouden en in het Gravenkasteel opgesloten. Hier, in de onderaardse kelders, legden de beulen de kloosterling op de pijnbank. P. D'Hamere onderging onmenselijke folteringen. Ze wilden uit zijn mond de bekentenis afdwingen. Vruchteloos. De pater zweeg.

Op 6 Juni 1578 herbegonnen de geuzen hun ontorende folteringen op P. D'Hamere uit Kaprijke. Ze lieten hem voor dood liggen en wanneer de gevangbewaker 's anderdaags in de kerker binnentrad vond hij de pater dood. Op bevel van het magistraat van Gent, onderzochten de geneesheren het lijk. Hun eenparige verklaring was : de pater was gestorven ten gevolge van de folteringen.

Ondanks de weerlegde valse beschuldigingen en het advies van de geneesheren, werden de ingewanden uit het lijk gerukt en in de Leie geworpen. Zijn geschon-den lichaam, met het franciskaans habijt omkleed, voerde men tot buiten de Muidepoort. Hier was een staak geplant, waaraan de grootste booswichten werden vastgebonden om er verbrand te worden. De beulen knoopten het lijk van de martelaar in staande houding aan die paal, staken het vuur aan, en langzaam verteerden de vlammen het h. lichaam van P. D'Hamere. Dit gebeurde op 9 Juni 1578. (32)

MINNAERT, P. Theodorus (Livinus-Franciscus).

Zoon van Livinus en Petronella Claey's ; hij werd geboren op 24 Oktober 1752.

In het noviciaat te Oudenaarde getreden, ontving hij het franciskaans habijt op 24 Mei 1776 en het jaar daarna, op 26 Mei plechtig geprofest.

Verjaagd door de Fransen dook hij onder bij brave burgers.

Hij overleed te Geraardsbergen in 1803.

MOOCK (VAN), P. Marcus.

Hij werd geboren op 15 Oktober 1748.

Te Oudenaarde trad hij in het klooster op 26 Juni 1776 om op 27 Juni het jaar daarop daar zijn professie te doen.

Nog geen jaar priester stierf P. Marcus te Brugge op 8 December 1782.

(32) P.J.B. DE JONGHE, « *Gentsche Geschiedenissen* », zegt 7 Juni.

RUYT (DE) of RUYTER (DE), P. Ladislaus.

De kleine Judocus-Bernardus, zoon van Jan en Judoca Daveloos, werd geboren op 6 Maart 1739.

In het noviciaat van Oudenaarde getreden op 2 Oktober 1762 deed hij daar zijn plechtige professie op 5 Oktober het jaar daarna. Tot biechtvader en predikant aangenomen, trok hij als zendeling naar De Klinge. Daar overleed hij op 3 Februari 1778 en werd in de kerk, langs de Epistelkant, begraven, zoals blijkt uit de tekst van een grafsteen :

D. O. M.

MEMORIA

V.A.P.F. LEANDRI KELDERMAN, Fs PETRI,

V.A.P.P. CYRILLI WAGHENAER,

LONGINI GOOSSENS, DONULUS TERRIJN,

LADISLAUS DE RUYTER, MISSIONARIORUM

HIC IN CORNU EPISTOLAE.

V.P.F. ATHANASII PLASSCHAERT, VICARII,

IN CORNU EVANGELII,

ab anno 1643 usque ad annum 1786 sepulorum.

R. I. P.

SPEYBROECK (VAN), P. Sabinus.

Onder de naam Jozef-Emmanuel gedoopt, werd P. Sabinus geboren op 30 Januari 1741.

Te Oudenaarde werd hij gekleed op 3 December 1762 en daar geprofest op 4 December het jaar daarna.

Toen de kerkvervolging uitbrak woonde P. Sabinus te Brugge. Hij vond een veilige schuilplaats te Oudenaarde, waar hij stierf op 4 Januari 1802.

LEMBEKE

MARTYN, P. Cherubinus (Joannes Baptiste).

Zoon van Petrus en van Josina Verloock ; hij werd geboren op 15 Maart 1737.

In het noviciaat te Oudenaarde nam hij het franciskaans habijt aan op 3 April 1758 en legde zijn plechtige geloften af op 4 April het jaar daarna.

Tweemaal benoemden de Oversten hem tot gardiaan te Poperinge. Hier werd hij verrast door de Fransen, die hem en zijn medebroeders verjoegen. Hij bleef hier in een veilige schuilplaats, met de hoop eenmaal opnieuw het kloosterleven te mogen voortzetten. Toen alle hoop verdween — want hij zag onder eigen ogen klooster en kerk verkopen — huurde hij een klein huis op de grote Markt, waar hij godvruchtig overleed op 27 Maart 1806, oud 69 jaar.

PIETERS of PEITERS (DE), P. Chrysolius.

Als zoon van Ferdinandus-Antoon en van Elisabeth Van Acker, werd de kleine Dominicus-Ferdinandus geboren op 5 Augustus 1715.

Te Ieper trad hij in het noviciaat op 14 December 1735 en deed er zijn plechtige professie op 15 December het jaar daarna.

Hij stierf in het klooster te Gent op 3 Maart 1766, in het 27ste jaar van zijn priesterwijding.

LOVENDEGEM

ROO (DE), P. Cornelius.

Geboren in 1641 en onder de naam Norbertus gedoopt. Te Kortrijk trad hij in het noviciaat op 27 Mei 1661 en legde daar zijn plechtige geloften af in 1662.

Als zendeling vertrok hij naar Zeeland en werd weldra Overste van de missionarissen, ambt dat hij gedurende 7 jaar zeer loffelijk heeft uitgeoefend. Daarna stond hij als gardiaan aan het hoofd van de kloosters te Eeklo en te Gent. Hij werd tevens tot driemaal Definitor van de provincie gekozen. In het Provinciaal Kapittel te Brugge gehouden, op 13 April 1698, werd hij tot Provinciaal gekozen. Gedurende deze 3 jaar heeft P. Cornelius flink gearbeid ondanks de moeilijke omstandigheden, want de koning van Frankrijk had enige kloosters van de Vlaamse provincie afgenomen en ze aan de Franse Paters gegeven.

Hij overleed te Gent op 30 Juli 1703.

MARIAKERKE

BERBAERDTS, P. Bernardus.

In 1735, op 16 December geboren, en onder de naam Bernardus-Jozef gedoopt.

In het noviciaat te Ieper gekleed op 24 Maart 1755 en daar geprofest 26 Maart het jaar daarna.

Hij overleed in het klooster te Gent op 6 Januari 1781.

MERENDREE

AERTS, P. Ghislenus.

De kleine Joannes werd geboren op 20 Juli 1734.

In het noviciaat te Oudenaarde nam hij het habijt aan op 5 Maart 1755 en legde daar het jaar daarna, op 6 Maart, zijn geloften af.

Door de Oversten tot geestelijke bestuurder der Zusters Penitentien van Wervik benoemd, en in 1784 tot gardiaan van het klooster te Nieuwpoort.

Hij stierf te Nevele op 14 Oktober 1784.

COQUYT, P. Fulgentius.

Onder de naam Judocus gedoopt, werd hij geboren op 5 Oktober 1720. Hij ontving het franciskaans habijt te Ieper op 7 Mei 1745 en legde daar zijn plechtige geloften af, het jaar daarna, op 9 Mei. Na zijn priesterwijding trad hij op als Leesmeester in de wijsbegeerte. Omwille van aanhoudende ziekte gaf hij zijn ontslag en trok naar het klooster te Eeklo, waar hij overleed op 12 Maart 1754, oud 34 jaar.

MARTENS, P. Ghislenus.

Geboren op 26 Juni 1710 en gedoopt onder de naam Petrus, trad de jonge Martens in het noviciaat te Ieper op 10 December 1735 en legde daar zijn plechtige geloften af, het jaar daarna, op 12 December.

Tot Leesmeester in de wijsbegeerte benoemd stierf hij te Gent op 3 April 1755, oud 45 jaar.

YCKET, P. Gabriel.

Zoon van Martinus Ycket en van N.N. werd de kleine Petrus geboren op 15 Maart 1724.

In het noviciaat te Ieper werd hij gekleed op 29 Januari 1749 en er geprofest het jaar daarna op 4 Februari.

Hij stierf te Gent op 19 September 1794. Hij was 43 jaar priester.

OOSTWINKEL

GEETERE (DE), P. Stanislaus.

Op 24 Oktober 1718 geboren en gedoopt onder de naam Jan-Andreas.

Hij trad in het noviciaat te Ieper, op 4 September 1741 en legde daar zijn plechtige geloften af, het jaar daarna op 5 September. De Oversten benoemden hem vicarius in verschillende kloosters, en tot tweemaal toe gardiaan te Nieuwpoort.

Hij eindigde zijn lang leven in het klooster te Eeklo op 4 Februari 1795.

GOETHALS, P. Constantinus.

De kleine Karel werd geboren op 3 Februari 1700. Te Ieper gekleed op 14 Mei 1721, deed hij aldaar zijn professie, het jaar daarna, op 20 Mei 1722.

Hij overleed te Tielt op 3 Juni 1769.

NEYT, P. Agathangelus.

Geboren op 25 April 1715 en gedoopt onder de naam Petrus-Jan.

In het noviciaat te Ieper getreden op 24 September 1742, legde hij daar het volgend jaar, op 25 September, zijn geloften af.

P. Neyt overleed te Eeklo op 21 Augustus 1793.

SINT-JAN-IN-EREMO

DOBBELAERE, P. Jan Baptista.

Op 28 April 1743 werd de kleine Martinus geboren. Hij nam het franciskaans habijt aan in het noviciaat te Oudenaarde op 16 September 1765 en werd het volgend jaar, op 19 September, geprofest. Uit zijn klooster van Tielt verdreven kreeg hij een veilige schuilplaats bij brave mensen en overleed daar op 21 Januari 1814.

SINT-KRUIS-WINKEL

ACKER (VAN), P. Petrus.

Te Winkel geboren op 25 Oktober 1736 en onder de naam Petrus gedoopt. Zoon van Petrus en Petronilla Adriaenssens.

In het noviciaat te Oudenaarde gekleed op 24 Mei 1760 en volgend jaar, 25 Mei, geprofest.

P. Petrus overleed te Ieper op 20 Maart 1795.

CATTEEUW, P. Bonaventura.

Op 27 Oktober 1751 geboren.

Hij nam het habijt aan in het klooster te Oudenaarde op 14 November 1776 en legde, 't volgend jaar, op 16 November, zijn geloften af.

Priester gewijd te Brugge op 19 September 1778. Begaaft met een scherp verstand benoemden de Oversten hem weldra Leesmeester in de wijsbegeerte in het klooster te Kortrijk.

Hier overleed hij, 18 Januari 1786, nauwelijks 35 jaar oud.

SINT-LAUREINS

HEYNE, P. Faustinus.

Geboren in 1633 en Petrus gedoopt.

Te Ieper nam hij het franciskaans habijt aan op 14 September 1652 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 17 September. Eerst was hij Leesmeester in de wijsbegeerte en vertrok daarna als zendeling naar Hulst. Gedurende 3 jaar stond hij als overste aan het hoofd van de zendingen.

P. Faustinus stierf te Hulst op 1 Februari 1692.

VELDE (VAN DE), P. Pancratius.

Op 1 Juni 1742 geboren en Petrus gedoopt.

Als novice werd hij te Oudenaarde gekleed op 2 April 1742 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 3 April.

Op 30 December 1796 uit zijn klooster te Gent ver-

dreven, bleef P. Pancratius ondergedoken. Na het Concordaat bleef hij te Gent tot aan zijn dood op 6 September 1811.

SLEIDINGE

KERREBROUCK (VAN), P. Anacletus.

Hij werd te Sleidinge geboren op 4 Juli 1750.

Hij trad in het klooster op 20 Augustus 1774 en deed zijn professie, 't volgend jaar, op 21 Augustus.

In 1797 moest hij zijn klooster van Poperinge verlaten. Tot aan het einde van de kerkvervolging hield hij zich schuil.

Te Overslag, waar de paters sedert ruim 200 jaar een residentie hadden, werd deze in 1803 tot parochie verheven. Als eerste pastoor werd P. Ghislenus De Reu, o.f.m. daar ingehuldigd. P. Van Kerrebrouck werd daar, in 1805, als hulppriester geplaatst.

Op 23 Juni, 't volgend jaar, overleed P. Anacletus te Overslag.

VELDE (VAN DE), P. Ambrosius.

Geboren op 28 Augustus 1747.

In het noviciaat te Oudenaarde getreden op 14 Mei 1775 en, 't volgend, daar geprofest op 16 Mei.

Hij bekleedde het ambt van geestelijke bestuurder in verscheidene vrouwenkloosters. In het Kapittel van 1796 tot bestuurder der Zusters Penitentien van Wervik benoemd, verbleef hij daar, ondanks de vervolging, tot aan zijn dood, 17 Maart 1811.

URSEL

MATTHYS, P. Remigius.

Op 20 Maart 1719 geboren en gedoopt onder de naam Judocus-Benediktus.

Hij ontving het habijt te leper op 16 Maart 1744 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 17 Maart.

Hij stierf te Poperinge op 13 Mei 1786.

SCHELLE (VAN), P. Longinus.

De kleine Petrus-Jacobus werd geboren op 3 December 1740.

Te Oudenaarde ontving hij het habijt op 29 April 1763 en legde er zijn geloften af, 't volgend jaar, op 30 April. Ervaren in het geestelijk leven, werd hij benoemd tot geestelijke bestuurder van verscheidene vrouwenkloosters, o.a. bij de Zusters Franciskanessen te Velzeke. Verjaagd door de Fransen, ging hij schuil, en na het Concordaat werd hij eerst onderpastoor te Petegem (Oud.) en daarna pastoor te Ottergem.

P. Longinus overleed hier op 5 Oktober 1810.

TOEBAST, P. Ludovicus.

Op 15 Mei 1684 geboren.

Nauwelijks 18 jaar ontving hij het habijt in het klooster te Brugge, op 25 November 1702, en legde daar zijn plechtige geloften af 't volgend jaar op 26 November.

P. Ludovicus stierf in het klooster te Sint-Niklaas (Waas), op 25 Februari 1739.

WAARSCHOOT

BEIR (DE), P. Victorinus.

Geboren op 29 December 1731 en gedoopt Emmanuel. 20 jaar oud trad hij in het noviciaat te Ieper op 29 April 1752, en legde, 't volgend jaar, 30 April, zijn geloften af.

Gedurende vele jaren was hij een ievervolle « terminarius » of predikant in het Land van Waas.

Hij overleed te Sint-Niklaas (Waas) op 23 Maart 1773, oud 42 jaar.

D'HOOGHE, P. Maximilianus.

Op 27 September 1733 geboren en Petrus gedoopt. Te Oudenaarde in het noviciaat getreden op 8 Oktober 1755 werd hij daar, 't volgend jaar, op 10 Oktober, geprofest.

Hij stierf te Gent op 3 Juli 1781.

REU (DE), P. Ghislenus.

Geboren op 10 Mei 1754.

Hij trad in het noviciaat te Oudenaarde op 18 Mei 1778 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 19 Mei.

Gedurende de Franse omwenteling dook hij onder bij trouwe vrienden. Bij de bevrijding werd hij, in 1803, tot eerste pastoor van het gehucht Overslag, door de bisschop van Gent, benoemd. (33)

SUTTER (DE), P. Cyprianus.

De kleine Joannes werd geboren op 2 Juni 1732.

In het noviciaat te Oudenaarde ontving hij het habijt op 3 April 1758 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 4 April. Opvolgelijk Leesmeester in de wijsbegeerte en in de godgeleerdheid, verkreeg hij de titel van « Lector Emeritus ».

De Oversten benoemden hem driemaal tot gardiaan van het klooster te Nieuwpoort.

Uit zijn klooster van Poperinge verdreven, ging hij naar Veurne wonen, waar hij in November 1797 overleed.

WELVAERT, P. Pacificus.

Hij werd geboren op 29 September 1767 als zoon van Judocus en van Katharina Van Laere. In het doopsel kreeg hij de naam Karel-Leopold. Te leper ging hij het noviciaat binnen op 22 Januari 1794 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 26 Mei.

Op 30 December 1796 uit zijn klooster te Gent verjaagd, dook hij onder. Na het Concordaat werd hij onderpastoor benoemd te Klinge, waar een van zijn medebroeders pastoor was.

Hij stierf daar op 10 Januari 1811.

(33) Zie ook SLEIDINGE, P. *Anacletus Van Kerrebrouck*. P. Ghislenus overleed daar op 30 Augustus 1808, in het 28ste jaar van zijn priesterschap.

THIENPOND, P. Hubertus.

Als zoon van Jan Bapt. en van Joanna De Muynck, werd hij geboren op 24 Juni 1734 en Jan Bapt. gedoopt.

In het noviciaat te Oudenaarde ontving hij het habijt op 23 September 1754 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, 24 September. Frater Hubertus voltrok zijn theologische studiën met de grootste onderscheiding.

Priester gewijd, en aangenomen tot biechtvader en predikant, werd hij weldra tot Leesmeester in de wijsbegeerte en daarna in de godgeleerdheid benoemd. Hij verkreeg de titel van « Lector Emeritus ». Hij bekleedde verschillende ambten in de Orde, o.a. tweemaal gardiaan te Brugge en tweemaal Custos van de Provincie. Onder zijn laatste triennium van custos rezen moeilijkheden op in de provincie.

Keizer Jozef II gaf een dekreet uit waarbij hij de kloosterlingen aan het gezag van hun wettige Oversten onttrok en bevel gaf zelf hun eigen Oversten te kiezen. Wat gans tegenstrijdig was met de verordeningen van de Orde.

Op 18 April 1789 werd een verkiezing in al de kloosters van de Orde in Vlaanderen belegd. Op die dag kozen de Recollecten van Sint-Niklaas (Waes) P. Damianus Cogen tot hun gardiaan, en stelden hem tevens aan, uit kracht van het besluit van keizer Jozef II, tot Vicaris-provinciaal over de kloosters der Minderbroeders van Vlaanderen, genaamd St-Jozef provincie. Acht kloosters op de elf namen deze benoeming aan. De Hoogsteerwaarde P. Paschalis a Varizie, Minister-Generaal van de gehele Orde, keurde dit goed om verder onheil te voorkomen, en gaf aan P. Damianus Cogen volle macht over de Vlaamse kloosters.

Deze macht, die hij gedwongen en uit nood had aangenomen, kon zeker herroepen worden. Dit gebeurde het volgend jaar, wanneer na de dood van Jozef II, zijn broeder deze wetten afschafte en alles wat de kloosterlingen betrof, in de vorige staat herstelde.

Pater Generaal hierover onderricht, gaf bevel aan P. Aloysius Minne, de wettige gekozen provinciaal, volgens de statuten der Orde in 1784, een Kapittel samen te roepen om een nieuwe provinciaal te kiezen naar de wetten van de Orde.

Dit Kapittel werd te Gent gehouden op 30 Augustus 1790. Tot provinciaal werd gekozen Z. E. P. Hubertus Thienpondt, uit Waarschoot. Aan deze nieuwe benoeming kon P. Damianus Cogen met andere kloosterlingen zich moeilijk onderwerpen. Vandaar de onenigheden onder de Paters. Deze twist duurde drie jaar. De nieuwe provinciaal, gekozen met meerderheid van stemmen, onder voorzitterschap van de Visitor, P. Deschering, lukte er in de vrede te herstellen.

Op 9 December 1796 werd P. Hubertus uit zijn klooster te Brugge verjaagd. Maar hij verbleef ondergedoken in de stad.

Hij overleed op 23 December 1806.

THIENPOND, P. Placidus.

Hij was de broeder van P. Hubertus, en werd geboren op 7 Juni 1737. Hij trad het noviciaat van Oudenaarde binnen op 5 Mei 1759 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 8 Mei.

Priester gewijd werd hij tot Leesmeester in de wijsbegeerte in het klooster te St-Niklaas (Waas) aangesteld.

Nauwelijks 1 jaar in bediening stierf hij op 7 April 1768, oud 31 jaar.

WACHTEBEKE

BURCHOVE (VAN), P. Irenaeus.

Op 5 Mei 1733 geboren en Andreas gedoopt.

Hij trad in het klooster op 5 Maart 1755 te Oudenaarde en legde daar, 't volgend jaar, op 6 Maart, zijn geloften af.

P. Irenaeus was een welsprekend predikant. Verscheidene jaren achtereen preekte hij de vasten- en adventsermoenen die toen iedere dag gehouden werden. Hij

verkreëg de titel « Proedicator Emeritus ». De Oversten benoemden hem tot geestelijke bestuurder van verscheidene vrouwenkloosters, o.a. te Diksmuide.

Op 16 Augustus 1797 moest hij met zijn medebroeders voor het geweld van de Franse commissaris Coppé zwichten en zijn klooster van Diksmuide verlaten. Hij dook onder bij trouwe vrienden en oefende in het geheim zijn priesterlijke bediening uit.

Hij overleed te Diksmuide op 19 November 1799.

ERTVELDE of EETVELDE (VAN), P. Placidus.

De kleine Jan, zoon van Jacobus en Cecilia Puts, werd op 20 Maart 1744 geboren.

Te Ieper gekleed, op 17 Februari 1768 en daar, volgend jaar, op 19 Februari, geprofest.

Op 30 December 1796 uit zijn klooster verdreven te Gent, dook hij onder. Na het Concordaat vestigde hij zich te Lokeren (Waas) waar hij als predikant en biechtvader in de parochiale kerk van Sint-Laureins een « beneficium » verkreeg.

Hier overleed P. Placidus op 11 April 1821.

HIMME, P. Athanasius.

Op 4 Februari 1737 geboren en Jan gedoopt.

In het klooster te Oudenaarde getreden op 28 April 1762, legde hij daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 2 Mei.

Hij stierf in het klooster te Ieper op 4 November 1796, na 31 jaar priesterschap.

MEULENAERE (DE), P. Matthias.

Hij zag het levenslicht op 7 Juni 1732 en werd Jan gedoopt in zijn parochiekerk.

Te Oudenaarde trad hij in het klooster op 15 Juni 1757 en legde er zijn geloften af, 't volgend jaar, op 19 Juni. In verscheidene kloosters werd hij tot vicaris benoemd en eens tot gardiaan van Tielt aangesteld.

Hij woonde te Kortrijk wanneer de Franse kerkvervolgers de Paters verjoegen, in 1797. Hij verborg zich bij trouwe vrienden te Kortrijk en stierf daar op 6 Mei 1805, oud 73 jaar.

ZELE (VAN), P. Bernardus.

De kleine Ludovicus werd op 9 Februari 1739 geboren. Hij nam het franciskaans habijt aan te Oudenaarde op 7 Mei 1759 en legde, 't volgend jaar, daar zijn geloften af op 8 Mei.

Uit zijn klooster verdreven in 1797 ging hij schuil. Na het Concordaat vestigde hij zich te Velzeke, waar hij overleed op 28 Mei 1811.

WATERLAND-OUDEMAN

BRAECKE, Fr. Elzearius.

In 1723, op 29 Juni geboren, werd hij Petrus gedoopt. Te Ieper trad hij in het noviciaat op 26 September 1749 en deed er 't volgend jaar, zijn professie op 28 September.

Na zijn studiën in de wijsbegeerte werd hij naar Eeklo gezonden om de godgeleerdheid te studeren.

Hij stierf, nog geen 2 jaar geprofest op 24 Augustus 1752, oud 29 jaar.

ZOMERGEM

WILLEMS, P. Hieronymus.

Op 28 December 1750 geboren.

In het noviciaat te Oudenaarde nam hij het habijt aan op 14 Mei 1775 en legde daar zijn geloften af, 't volgend jaar, op 16 Mei. Verjaagd uit zijn klooster ging hij te Zomergem wonen, waar hij overleed op 5 Juli 1814.

VIII. MINDERBROEDERS, GESTORVEN EN BEGRAVEN OP PAROCHIES IN HET MEETJESLAND

Hieronder volgt een lijst van namen van sommige Paters die in het Meetjesland

- 1) de marteldood stierven in de geuzentijd,
- 2) in sommige parochies pastoor of onderpastoor werden na de Franse Omwenteling,
- 3) begraven liggen.

In alfabetische orde volgen de namen van de parochies :

ASSENEDE

P. STORME, Gaudentius (Antonius-Emmanuel), geboren te Emelgem, in Westvlaanderen, op 29 Maart 1746, was de zoon van Emmanuel en van Maria-Theresia Werbroucke. Op 1 Oktober 1766 trad hij in de Orde van de Minderbroeders te Oudenaarde en werd, 't volgend jaar, 2 Oktober geprofest. P. Storme was gardiaan te Tielt, toen de Franse goddelozen, in 1797, de Paters verdreven. Hij nam zijn intrek bij een brave familie, de heer Delcambe, in de Nieuwstraat. Vermits hij weigerde de eed af te leggen, dook hij onder. Na het Concordaat (1802) benoemde de bisschop hem tot onderpastoor te Assenede. Hij verbleef hier tot 1808, toen hij de parochie van Overslag verkreeg. Na 10 jaar ievervol te hebben gewerkt, gaf hij zijn ontslag en ging naar Gent wonen, waar hij op 25 September 1828 godvruchtig overleed.

Zijn lichaam werd naar *Evergem* overgebracht en daar op het kerkhof begraven, zoals we lezen op een zerksteen :

« JESUS MARIA FRANCISCUS
SEPULTURE
VAN DEN ZEER EERW. PATER
GAUDENTIUS STORME
GEBOREN TE HEMELGHEM,
DEN 29 MAERTE 1746
GEPROFEST IN HET ORDER DER
MINDERBROEDERS-RECOLLECTEN
TOT AUDENAERDE DEN 2 OCTOBER 1767
GARDIAEN VAN HET CLOOSTER TOT THIELT
EN NAER 10 JAEREN PASTOOR GEWEEST
TE HEBBEN OP DEN OVERSLAG OVERLEDEN
TOT GEND DEN 25 SEPTEMBER 1828 EN
HIERVOOREN BEGRAEVEN. —

.....
VAN DEN EERW. PATER
LUDOVICUS TOLLIERS... » (34)

(34) Zie EVERGEM.

BELLEM

P. VAN BRUAENE, Bonaventura. (35)

Pastoor te Bellem benoemd op 11 December 1807
en aldaar overleden op 2 September 1827.

EVERGEM

P. TOLLIERS, Ludovicus (Ludovicus), geboren te Gent op 13 December 1749. Zoon van Petrus-Jozef en van Joanna Van Staem. Te Oudenaarde werd hij gekleed op 14 Oktober 1769 en legde zijn geloften af, het volgend jaar op 15 Oktober. Uit zijn klooster van Gent verdreven in 1796, weigerde hij de eed af te leggen en moest schuil gaan, nu eens hier, dan eens ginder. Na het Concordaat opeenvolgend onderpastoor te Merelbeke, en proost, in 1811, te Evergem-Doornzeledries. Hier overleed P. Tolliers op 19 September 1817. (36) Zijn lichaam werd op het kerkhof van Evergem begraven, zoals blijkt uit de tekst van een zerksteen :

« JESUS MARIA FRANCISCUS
SEPULTURE

.....
VAN DEN EERW. PATER
LUDOVICUS TOLLIERS. » (37)

KNESSELARE

Op 10 Februari 1576 werd P. Willem OLIJS (Holst) door de bosgeuzen vermoord in een bos tegen het dorp Knesselare. Volgens Sanderus en P. De Jongh was P. Olij's geboortig van Nijvel (Brabant). Zeer jong in de Orde van de Minderbroeders getreden, werd hij, na zijn priesterwijding, naar het klooster te Brugge gezonden. Intussen was zijn gezondheid niet al te best en mocht hij enige tijd

(35) Zie VI. *Paters uit hun klooster verjaagd* : Van Bruaene. Bl. .

(36) In zijn boek « *Davidfonds-Evergem* », 1927-1940, bl. 112, geeft de schrijver, dhr A. DE VOS, als sterfdatum het jaar 1818.

(37) Zie ASSENEDE.

bij zijn familie te Nijvel doorbrengen. Maar weldra verlangde hij naar zijn convent terug te keren en vertrok naar Gent. Vermits de wegen zeer onveilig waren, wilde geen enkel voerman de Pater opladen voor Brugge. Toen boden zich 4 kloeke jonge mannen aan om hem te vergezellen. Ze trokken toch naar Sluis. Bij hen sloot jonkheer Jan van Triest zich aan. Ze naderden reeds het dorp Knesselare, toen plots uit de bossen een bende geuzen op de Pater viel. Dezen riepen : « Dat is het losgeld voor Andries Bosschaert, ofwel wij wreken zijn dood in het bloed van deze paap ! » (38). Eerst trokken ze de Pater het bovenkleed uit, bonden hem met zijn eigen koord aan een boom. Intussen bewaakten andere beulen de vijf metgezellen van de Pater. Ze vermochten niets om de priester te helpen of te redden. Op enige afstand losten de beulen dertig schoten op hun slachtoffer, dat ineenzakte. Toen de hoofdman bemerkte dat de Pater nog leefde, rukte hij ook het onderkleed van de martelaar uit. Deze wreedaard, Jacob De Meyere, nam zijn bijl en doorkliefde de ganse rug van de Pater. (39) En spottend zei hij tot de gezellen : « Gaat nu

(38) Andries Bosschaert, de moordenaar van P. Franciscus Penneman (zie daarover Sint-Laureins), werd levend verbrand te Gent.

(39) De tekst, onder een schilderij die de marteldood van P. Olijns verbeeldt, luidt : « *Glorieuse Martelie van Eerw. dienaer Godts R. P. Guilielmus Olys Martelaer, gheboren by Ghendt (anderen zeggen Nijvel), van Brugghe (het moet zijn van Gent) commende binnen de parochie Knerselaere, vreedde ketters spryn- gende uut den bosch, hebben den dienaer Godts aen eenen boom ghehangen, met veele pistolscheuten doorschoten en siende dat hy noch leefde, hebben hem met dit bylken (hierboven hanghende tot memorie van auts bewaert) van hoofde tot beneden den rugghe vreedelick doorcapt, wiens lichaem van catholike tot aent' hospitael by de Brugsche Poorte gebracht, is daernaer met groote solemniteyt van syne medebroeders religieusen, vergheselschapt van goede inwonders en clergie van Ghendt, in dit clooster neffens R. P. Petrus Prus begraeven. Is ghemartiliseert anno 1575 ».*

(NÆSSEN, a.w. bl. 331-333.)

maar weg, maar laat eerst uw geld hier. Zegt dat de vijand van de papen dit stul gedaan heeft ! ». Te Gent vernamen dus weldra de akelige moord. 's Anderdaags « gingen den Souverain en den baillu van Aardenburg, met al hun dienaers, om het lichaam van den Frère-Mineur, hetgeene zij nog gebonden vonden staen aen den zelfden boom ». Met de grootste eerbied legden de mannen het verhakkeld lichaam op een draagbaar en voerden het naar Gent, waar zij het in het Rijksgasthuis nederzetten.

Vergezeld van een grote menigte volk, kwamen de Minderbroeders processiegewijs het lijk van de martelaar afhalen, en brachten het in hun klooster, waar het neergelegd werd nevens het graf van P. Prus Petrus, te Ledeberg bij Gent vermoord. (40)

In het « Martyrologius Franciscanum » (Rome, 1938) wordt de marteldood van P. Olijs vermeld op 10 Februari.

P. A. VAN NESTE. Geboren te Wingene in 1738. Als Minderbroeder verbleef hij te Diksmuide, wanneer de Fransen de Paters verjoegen. Hij weigerde de eed af te leggen en daarom werd hij verwezen tot opsluiting. Op 20 November 1798 brachten de Fransen de Pater over naar Ieper en daarna naar het Rosphuis te Brugge. Hier verbleef hij tot het einde van December 1799. Gedurende 2 jaar was hij onderpastoor te Knesselare : van 1808 tot 1810. (41)

SINT-LAUREINS

Op 13 September 1575 werd, dicht bij de parochie Sint-Laureins, waar hij naar toe trok om te preken, P. Franciscus PENNEMAN door een bende bosgeuzen gedood.

Franciscus, ook wel eens Joannes genoemd, werd omstreeks 1540 te Gent geboren. Hij trad in het klooster der Minderbroeders te Gent en legde daar zijn geloften af. Schrandere van geest en begaafd met een buitengewone

(40) NAESSEN, a.w. bl. 360.

(41) Zie « Knesselare », door dhr Alfons RYSERHOVE, 1945. Bl. 130 en Nota (2).

welsprekendheid, werd hij weldra een zeer beroemd predikant. In het kapittel van 1574 benoemden de Oversten hem tot gardiaan te Sluis in Zeeland, waar de ketterij hoogtij vierde. Op 13 September 1575 trok P. Penneman te voet van Sluis naar Sint-Laureins. Onderweg, niet ver van deze parochie sprongen bosgeuzen op de niets vermoedende Pater en vroegen hem waar hij naar toe ging. « Ik ga naar Sint-Laureins om te preken », antwoordde de Pater in al zijn eenvoud. « Kom, kom », riepen de ketters verwoed, « lang genoeg hebt gij het volk bedrogen. Wij gaan daar een einde aan stellen ». Meteen sloegen ze hem en wierpen hem op de grond. Zeker Andries Bosschaert, de aanvoerder van de bende, nam plots zijn bijl, sloeg ze in de keel van de Pater zo dat het hoofd werd afgehouden. De geuzen wierpen het lijk in de gracht, waarin het vijf dagen bleef liggen. Toen schapers in de wijk « Commer » voorbij trokken, vonden ze het gemartelde lichaam. De inwoners van Sint-Laureins namen met eerbied het lijk op, droegen het naar hun parochie en begroeven het lichaam in hun kerk.

De baljuw van Gent, Corteville, zocht de moordenaars op, en snapte hun kopstuk, Andries Bosschaert. Op 24 September 1575 werd hij te Gent verbrand.

Onder een schilderij die de marteldood van P. Penneman voorstelt en in het klooster der Minderbroeders te Gent bewaard wordt, staat de volgende tekst : « Glorieuse « Martelie van den Eerw. dienaer Godts R. P. Franciscus « Penneman, seer treffelick predicaent, Guardiaen van 't « convent binnen de stadt Sluys, gaende om t' wort Godts « te prediken inde prochie van S. Laurens, niet verre van « de stadt, is in de handen van vrede ketters ghevallen, « welcke dienaer Godts met veele vuysten ter aerde gheslagen hebben ; den eenen heeft met eene hyle den hals « doorsteken, en daernaer vreedelick de keel afgecapt, aldus « om t' geloof en den naem Christi ghemarteliseert, naer « vyf daeghen van schaepherders ghevonden is solemne- « lich begraven in de kercke van voorseyde prochie, 1575 ».

Onder dit opschrift hangt een bijl, het wapen van

de misdaad. Een woordje uitleg staat erbij ; « Oostersche byle waer mede den boven gemelden Eerw. Pater Franciscus Penneman is voor het gheloove vermoort den 13 of 14 September 1575 ». (42)

Een repliek van deze bijl wordt in de processie te Sint-Laureins gedragen.

P. Amatus BOSCHMAN (Naessen, bl. 52) of BOSman (Schoutens, bl. 12) werd te Overmere (O.-VI.), op 2 Augustus 1760, geboren. Te Sint-Niklaas (Waas) trad hij in het klooster op 6 Augustus 1784 en legde, 't volgend jaar op 8 Augustus, zijn plechtige geloften af. Uit zijn klooster van Diksmuide verjaagd, op 16 Augustus (43) 1796, door Commissaris Coppé, moest hij zich verbergen. Na het Concordaat werd hij pastoor benoemd in 1814 te Sint-Laureins, maar overleed daar na een jaar en zes maanden op 12 Januari 1816.

P. VAN HERREWEGHEN, Urbanus (Jozef) werd te Bazel geboren op 27 Juli 1757. Hij nam het franciskaans habijt aan in het noviciaat te Sint-Niklaas (Waas) op 26 Juni 1781 en legde, het volgende jaar op 28 Juni zijn geloften af. Hij werd te Brugge, op 20 December 1783 priester gewijd.

Op 9 December 1796 uit zijn klooster te Brugge verjaagd, moest hij zich verbergen. Na het Concordaat volgde hij P. Bosman op als pastoor te Sint-Laureins in 1816. Twee jaar later, op 6 Juli 1818, overleed hij daar en werd op het kerkhof aldaar begraven.

VINDERHOUTE

P. Aloysius MINNE.

Te Vinderhoute, in de muur van het kerkhof, lezen wij op een blauwe zerksteen het volgend opschrift :

(42) NAESEN, a.w. bll. 344-345. Het Franciskaans Martyrologium herdenkt hem op 13 September.

(43) P. SCHOUTENS schrijft 27 Augustus.

TER GEDACHTENIS
 VAN
 Joffr^w Ma. VARENBERGH,
 overl. 6 Aug^{ti} 1816
 Joffr^w J. J. VARENBERGH
 overl. 7 Januari 1823.
 E.P.A. MINNE, *Commiss. Generael*
 overl. 25 Juli 1800
 Joffr^w A. VAN RONSELE
 overl. 11 Maart 1793.
 R. I. P.

Het bovenstaande grafschrift geeft ons te veronderstellen dat P. A. Minne, te Vinderhoute ligt begraven.

P. Aloysius (Petrus-Franciscus) Minne werd te Wer-
 vik geboren op 10 Juli 1737. Zijn ouders waren Petrus-
 Frans en Lidwina Van der Mersch. Nog geen 16 jaar oud
 trad hij in het noviciaat te Ieper op 30 Juni 1753 en werd
 aldaar geprofest, het volgend jaar, 2 Juli.

De Oversten benoemden hem tot Leesmeester in de
 wijsbegeerte en godgeleerdheid en schonken hem de titel
 « Lector Emeritus ». In 1775 werd hij in het kapittel, te
 Gent gehouden, tot Provinciaal gekozen, oud 38 jaar. In
 de plaats van E. P. Deschering werd hij Commissaris-
 Generaal benoemd met volle macht over de provinciën van
 Duitsland, België en Frankrijk.

Door de Franse Omwentelaars uit zijn klooster van
 Gent verdreven, moest hij onderduiken. Hij stierf te Gent
 op 25 Juli 1800.

ZOMERGEM

P. Hieronymus WILLEMS werd te Zomergem ge-
 boren op 28 December 1750. Toen hij uit zijn klooster
 werd verjaagd ging hij te Zomergem wonen, waar hij op
 5 Juli 1814 overleed en daar werd begraven.

Hiermede eindigen we deze bondige studie over de
 « *Minderbroeders in het Meetjesland* », studie, die hoe
 onvolledig ook, toch een geschiedkundig overzicht weer-
 geeft van het leven en de apostolische arbeid van de vroe-
 gere Paters onder de bevolking van het aloude Meetjesland.

Turnhout 1953

P. Petrus B. de Meyer, o.f.m.

VOORNAAMSTE BRONNEN

1. HANDSCHRIFT :

« *Registrum Conventus Eecloniani FF. Minorum Recollectorum* », (kopij van 1731), bestaande uit 63 folios of 115 bladzijden. Een tweede titel op fol° 1 r° : « *Registrum Historicum de Ortu et Progressu hujus Conventus Eecloniani PP. Minorum Recollectorum* ».

Bewaard in het klooster der Minderbroeders te Eeklo.

2. GEDRUKTE WERKEN naar oorspronkelijke handschriften :

« *Franciscaansch Vlaanderen* », P. Phol. Naessen, Mechelen. 1896.

« *Martyrologium Minoritico-Belgicum* », P. St. Schoutens, Hoogstraten. 1901.

« *Necrologium Conventum Brugensium* », P. A. Heysse, Guaracchi. 1917.

« *Tabulae Capitulares (1629-1796)* », P. A. Heysse, Brugge. 1910.

5. WERKEN over de streek :

« *Evergem. Davidsfonds : 1927-1952* », A. De Vos.

« *Minderbroeders te Eeklo : 1649-1949* », P. Ant. Verschuere, o.f.m.

« *Knesselare* », Alfons Ryserhove. 1945.

HET GROOT-GOED TE EEKLO

De geschiedenis van het Meetjesland is bij uitstek de geschiedenis van een landelijke streek. De ontginning van de bodem, de groei en bloei van hofsteden en hofkens behoren tot de belangrijkste en schoonste aspecten ervan.

Tussen het groen van de vele bomen liggen de dorpen verscholen. Enkele noemen zich stad weliswaar: Eeklo, Kaprijke, Assenede, Watervliet en Middelburg. Maar zo alleen Eeklo het uitzicht van een landelijke gemeente verloren heeft, niet steeds in haar voordeel, niet steeds in haar nadeel, dat hangt af van het standpunt dat men inneemt, de meeste Meetjeslandse dorpen hebben hun landelijke atmosfeer, samen met hun oude dorpskerk en hun langgestrekte vriendelijke woningen tamelijk gaaf bewaard.

De meeste hoeven behoren tot het middelmatig en klein bedrijf. Zij liggen naast mekaar langs de straten, met een boomgaard tussen de gebouwen, en de akkers er achter in regelmatige rechthoekige stroken.

Grote omwalde hofsteden daarentegen liggen afge-

zonderd van de hoofdwegen, te midden van de akkers die tot het hof behoren. Zij zijn slechts bereikbaar langs een landweg of een dreef. Meestal zijn dit zeer oude stichtingen of kloosterontginningen.

Een der oudste hofsteden van het Meetjesland is het « Groot-Goed » in « den Busch » te Eeklo, beter gekend naar de naam der bewoners als « 't hof van Huysman's ».

GESCHIEDENIS

Het is niet met zekerheid geweten wanneer de hofstede werd gesticht. Vermoedelijk gebeurde dit echter niet vóór de tweede helft der XIIIde eeuw.

Het noordelijk gebied van Eeklo, waar de hoeve gelegen is, was in de XIIde eeuw nog een bosachtige streek, waar de graven van Vlaanderen gaarne op jacht kwamen. Verschillende oorkonden werden door Diederik van den Elzas te Aalschoot ondertekend terwijl hij in deze streek op jacht was (1).

Zeer waarschijnlijk had de naam Aalschoot toen nog een ruimere betekenis dan dit nu het geval is. Thans vindt men het toponiem slechts terug in de verbasterde vorm « Aalst-goed », de naam van een omwalde hofstede ten noord-oosten van het Groot-Goed. Blijkbaar heeft de naam Aalschoot zich mettertijd beperkt tot deze hoeve (2).

In de loop der XIIIde eeuw verwerft het gasthuis van Onze Lieve Vrouw ter Lazarie in Gent, gezegd het Rijke gasthuis, uitgestrekte grondeigendommen in Aalschoot te Eeklo. Op 12 December 1241 verkopen Johanna van Con-

(1) Ch. PIOT, *Cartulaire de l'abbaye d'Eename*, Brugge 1881, blz. 34 nr 34 : « Actum est hoc Verbi Incarnati anno MCXL in *Alscot*, loco silvestri, ubi tunc temporis comes Theodericus cum suis venationi intendens morabatur » ; - blz. 35 nr 34 : « Actum est hoc anno Verbi Incarnati MCXL in *Alescot*, ubi tunc temporis comes cum suis venationi intendens morabatur ».

(2) Ik dank Dr M. Gysseling, archivaris-paleograaf bij het Rijksarchief te Gent, voor zijn inlichtingen in verband met dit toponiem.

stantinopel en Thomas van Savoye aan het Rijke gasthuis 56 bunderen woestinen in één stuk gelegen te Aalschoot in de parochie Sint-Vincentius (Eeklo). Twee kwijtschriften, gedagtekend van Mei 1244, het ene ondertekend door Alardus de Hole en het andere door Raas van Gavere, bevestigen nogmaals deze verkoop (3).

Later wordt, bij mijn weten, geen enkele eigendom van zulke grote uitgestrektheid nog door het Rijke gasthuis te Eeklo verworven. Wel werden de 56 bunders herhaalde malen door kleinere aankopen vermeerderd : in 1258 met een half bunder ; in 1270 met 6 bunder ; in 1274 met 21 bunder woestine en 18 bunder moer.

Later, in de loop der XIIIde en XIVde eeuwen, schonken ook particulieren te Eeklo stukken land aan de Lazarie. Hun uitgestrektheid bedroeg 8,5 bunder (21 Juni 1282), 25 gemete (20 Februari 1289), 6 bunder (28 October 1291), een halve bunder (2 Januari 1304), 7 gemete (29 November 1305), 700 roeden (20 April 1309, enz. (4).

Het is dus binnen deze eigendommen dat het Groot-Goed gelegen was. En ik ben geneigd aan te nemen dat het ontgonnen werd op de 56 bunder woestinen die het voorwerp waren van de eerste aankoop, in 1241. Immers, het Rijke Gasthuis had, behalve de pachters van het Groot-Goed, nog pachters van kleinere eigendommen, die wellicht te identificeren zijn met de latere aankopen en schenkingen.

Het oudst bewaarde pachtcontract van het Groot-Goed dagtekent van 16 Juli 1411. Het hof is alsdan 101,5 gemete groot ; het wordt verpacht aan Lauwereins Daneels, voor een termijn van zes jaar, voor de som van 96 ponden parisis. In het pachtcontract worden geen andere voorwaarden gesteld dan deze geldelijke som (zie bijlage I).

De lijst der pachters kon niet volledig opgesteld worden ; daartoe ontbreken de voldoende gegevens. Hier vol-

(3) Archief van het Bisdom Gent, Fonds van het Rijke Gasthuis, oorkonden van deze data. Thans bewaard in het Rijksarchief te Gent.

(4) Idem.

gen de namen van de pachters die we konden vinden, met aanduiding van de oppervlakte van het hof, de pachtsom en de termijn van het kontrakt (5).

- 1411 Lauwereins Daneels, 101,5 gemete, 96 pond, 6 jaar.
- 1595 Mattheus Dheckere, 32 p. 5 s. 6 g. 6 d. +.
- 1614 Jan Dheckere, fs Matteus, 112 g. 178 roeden, 25 p. 6 s. +, 6 of 9 jaar.
- 1617 Christoffels Rogiers, 112 g. 178 roeden, 41 p 8 s +, 9 jaar.
- 1626 Christoffels Rogiers, 124 g. 63 roeden, 70 pond +, 6 jaar.
- 1644 Jacques en Christoffels Rogiers, 134 g. 163 roeden, 700 guldens +, 6 jaar.
- 1650 Christoffels Rogiers, 134 g. 163 roeden, 700 guldens.
- 1656 Christoffel en Joris Rogiers en Lieven Ryckaert, 6 jaar.
- 1662 Jooris Rogiers en Lieven Ryckaert, 650 guldens +, 9 jaar.
- 1670 Lieven Ryckaert en Christoffels De Crane, 650 guldens +, 9 jaar.
- 1694(tot) Jan Pynckele

-
- (5) Een kruisje, +, na de pachtsom geeft te kennen dat er nog andere verplichtingen waren : levering van goederen in natura of andere lasten.
1595 tot 1617 : Stadsarchief Gent, O. L. V. ter Laza-
rie, nr 14, pachtboek.
1626 : zie bijlage II.
1644 tot 1670 : Stadsarchief Gent, Arme scholen, nr 16
A/140, Voorwaarden der pachten.
1694 tot 1736 : de namen van de pachters uit deze
periode heb ik in het Stadsarchief niet teruggevonden.
Het zijn echter de eerste van een lijst der pachters,
die in het bezit is van de huidige pachter.
1760 tot 1791 : Stadsarchief Gent, Arme scholen, nr
25/248, pachtcontracten.
Vanaf 1793-94 : Commissie van Openbare Onder-
stand te Gent, « Sommier des Hospices n° 17 et 26.
Pauvres Ecoles, Eecloo ».

- 1694 Wed. Joos Ryckaert
 1708 Christiaan Himmelsoet
 — Joos De Wispelaere
 1731 Pieter De Causemaeker
 1736(tot) Judocus De Vos
 1736 Joannes Huysman, 75 pond +, 6 jaar.
 1760 Joannes Huysman, 134 g. 29 roeden, 100 pond +,
 6 jaar.
 1766 Joannes Huysman, 100 pond +, 6 jaar.
 1773 Joannes Huysman, 117 g. 55 roeden, 112 pond +,
 6 jaar.
 1779 Wed. Joannes Huysman, 117 g 55 roeden, 133 p.
 6 s. 8 g. +, 6 jaar.
 1784 Martinus Huysman, 117 g. 55 roeden, 166 p. 13 s.
 4 d. +, 6 jaar.
 1791 Martinus Huysman, 117 g. 55 roeden, 200 pond +,
 6 jaar.
 Jaar II (1793-94) Martinus Huysman, 117 g. 55 roeden,
 150 pond + of 166 p. 13 s. g.
 Jaar XI (1802-03) Martinus Huysman, 150 pond +, 6 jaar.
 1808 Martinus Huysman, 1798,92 fr. (165 pond), 9 jaar.
 1816-17 Wed. Martinus Huysman, 1904,75 fr. (175 pond),
 9 jaar.
 — Bernardus Huysman
 1826 Bernardus Huysman, 880 guld. Ned., 9 jaar.
 1835 Bernardus Huysman, 2100 fr., 9 jaar.
 1844 Bernardus Huysman, 2500 fr. 9 jaar.
 1853 Bernardus Huysman, 3160 fr., 9 jaar
 1859 Kinderen Huysman, 3160 fr.
 1862 Bernard II Huysman, br. en z., 3200 fr., 9 jaar.
 1871 Bernard II Huysman, br. en z., 4220 fr., 9 jaar.
 1880 Bernard II Huysman, br. en z., 4000 fr., 9 jaar.
 1889 Bernard II Huysman, br. en z., 3600 fr., 9 jaar.
 1898 Bernard III Huysman.
 1938 Bernard IV Huysman, aan wie wij nog een lang
 leven wensen.

Dit overzicht, hoewel onvolledig, geeft aanleiding tot enig commentaar. Over de oudste periode, XIIIde, XIVde en XVde eeuw weten we het minst. Ook voor het einde der XVIIde en het begin der XVIIIde eeuw zijn de inlichtingen onvolledig.

Tot het einde der XVIIIde eeuw is het pachttermijn meestal zes jaar. Dit met uitzondering van 1617 tot 1626 (6). Ook in 1662 en in 1670 wordt een pacht van negen jaar aangegaan. Sedert 1808 is het pachttermijn steeds negen jaar gebleven.

De pachtvoorwaarden weerspiegelen de sociaal-ekonomische toestanden van de tijd. Behalve de pachtsom behelzen zij meestal nog de betaling van de lasten en soms enkele leveringen in natura.

In 1595 zijn het o.a. 3 cappoenen, 2 vette lammers, 60 steen boter en 2 steen vlas. In 1617 2 vette lammers, 25 steen boter en 12 steen vlas, enz.

In 1626 werden sommige goederen verkaveld tussen O. L. V. ter Lazarie en het godshuis der Arme scholen te Gent (bijlage II). Bij deze verkaveling wordt het Groot-Goed toegewezen aan het godshuis der Arme scholen. De hofstede was 525 pond 10 schellingen geprezen. De toenmalige pachter, Christoffel Rogiers, had naast de pachtsom nog enkele andere verplichtingen. Aan de H. Geesttafel van Eeklo (toenmalige armenzorg) moest hij jaarlijks twee zakken rogge leveren en aan de opperjager was hij 12 groten verschuldigd.

De familie Rogiers, die minstens vanaf 1617 het hof in pacht had, schijnt tot ongeveer 1670 op het hof gevestigd te blijven. Op het einde van de XVIIde en het begin der XVIIIde eeuw schijnt het de pachters niet al te best mee te gaan. Geen enkele houdt het er zeer lang uit.

(6) Het kontrakt van 1614 was aanvankelijk aangegaan voor 6 jaar, maar het cijfer werd naderhand geschrapt en vervangen door 9. In feite werd de pacht vernieuwd na drie jaar.

Op 28 Juni 1736 wordt het hof verpacht voor een termijn van 6 jaar aan Joannes Huysman, zoon van Pieter Huysman, stamvader van het merkwaardig geslacht dat het hof tot op heden heeft uitgebaat (zie bijlage III). Elke generatie beheerde het hof gedurende een tijdsspanne van ongeveer 40 jaar.

Behalve de pachtsom en de lasten was de pachter ook twee pistolen verschuldigd « voor eenen rijstap aende kinderen in beide de scholen » van het gasthuis.

De Franse overheersing en de secularisatie van de godshuizen brengt het hof onder burgerlijk beheer. De pachtsom bedroeg toen 150 pond, doch in geval de tienden afgeschapt zouden blijven (men scheen er toen nog niet zeker van te zijn) zou de pachtsom tot 166 p. 13 sch. 4 g. verhoogd worden. Naderhand verkiest men in vervanging van de tienden de levering van zes steen boter van goede kwaliteit.

Vanaf 1808 komt een belangrijke wijziging in de pachtovereenkomst. De pachttermijn beloopt van dan af negen jaar en de pachtsom wordt in frank berekend. Van dan af worden geen leveringen in natura meer voorzien.

BESCHRIJVING

« Item een behuysde hofstede, liggende in syne wallen met het huys, schuer en stallinghen... » Aldus wordt het Groot-Goed beschreven in het kaartboek van 1756 dat thans nog in het archief van de Commissie van Openbare Onderstand te Gent berust.

Op de figuratieve kaart ziet men de hofstede in perspectief-tekening afgebeeld te midden van haar akkers. Er is slechts weinig veranderd sedertdien. Alleen de buitenste omwalling, slechts een gracht, is thans gedempt. Verder ziet men de *eigenlijke* omwalling, nagenoeg rechthoekig, met het poortgebouw op de zuidelijke toegang en een kleinere poort op de uitweg naar de landerijen ten noorden. Binnen de omwalling : de boomgaard, het woonhuis, de

schaapstal, de schuur, twee stallen, het bakhuis en een waterput.

Het eerbiedwaardigste gedeelte van de hoeve is ongetwijfeld het poortgebouw dat de zuidelijke toegang tot het hof beheerst. Nochtans heeft het maar weinig gescheeld of het oude bouwwerk werd op voorstel van de regisseurs van de C. O. O. in het begin dezer eeuw afgebroken. Bernard III Huysman vond echter dat het nog een goede graanzolder bood. Dank zij diens nuttigheidszin bleef het gebouw bewaard.

Het is een rechthoekig gebouw van drie traveeën, met verdieping en zadeldak. Het is opgetrokken in baksteen, waarbij Doornikse kalksteen op spaarzame wijze werd gebruikt.

In het midden heeft het een brede doorgang voor de wagens ; ten westen een smalle doorgang voor de voetgangers ; ten oosten is er een rechthoekige woonruimte met een kelder er onder.

De zuidgevel, dit is aan de buitenkant van het hof, is door twee steunberen gestut. De brede poortopening is door een 'gedrukte korfboog' afgedekt, doch er boven bevindt zich nog de oorspronkelijke rondboog. De smalle doorgang

is door een rondboog afgedekt. Het metselwerk vertoont afwisselend twee of drie lagen baksteen en een laag Doornikse kalksteen. De baksteen is 28 à 30 cm lang, 14 à 15 cm breed en 7 à 8 cm dik. Het metselwerk van de verdieping springt een weinig terug en is uitgevoerd in baksteen van kleiner formaat. De venstertjes zijn door zandstenen monen verdeeld.

Aan de noordzijde, dit is de binnenkant van het hof, zijn de twee boogopeningen door een zuiltje gescheiden. Dit rondzuiltje van Doornikse steen staat op een zeer hoog voetstuk. Het heeft een krulkapiteel en een vierkante dekplaat.

Aan deze zijde vertoont de poort een zekere gelijkenis met de Balanspoort (1256) van de abdij te Middelburg in Zeeland.

Tegen deze noordelijke gevel is een traptoren aangebouwd.

De westelijke puntgevel, overigens eenvoudig, is door twee zware steunberen gestut.

De oostelijke gevel is in de benedengeleding door drie steunberen gestut. Op de verdieping ziet men de uitsprong van de schoorsteen, die door kwartronde kraagsteentjes gedragen wordt.

Ook binnen biedt het gebouw merkwaardige aspecten. De kelder in het oostelijk gedeelte van het poortgebouw is door twee kruisribbengewelven overkluisd. De ribben bestaan uit zware bakstenen met afgeschuinde hoeken. In het kamertje erboven ziet men het trogwulf dat de schouw van de verdieping draagt. De wenteltrap bestaat uit een ronde bakstenen spil en treden van baksteen met een zandstenen plaat. Vroeger liep de trap door in een torentje dat boven het dak uitrees. Dit is thans verdwenen. De verdieping van het gebouw is door een enkele zaal ingenomen. Tegen de oostwand ervan ziet men een brede schoorsteenmantel : zandstenen schouwwallen met eenvoudig gotisch profiel en een uitstekende dekplaat ; een houten schouwbalk ; een weinig gewelfde schouwboezem en een lichtjes

uitgeholde schouwwand, die bezet is met dunne op elkaar gestapelde tegeltjes. Rechts van de schouw ziet men een klein nisje met een drielobbige spitsboog afgedekt. Links een dichtgemetselde spitsboog van het « gemak ».

Verschillende elementen wijzen er op dat dit poortgebouw tot een zeer hoge ouderdom opklimt, maar dat het later een of twee maal werd verbouwd.

Het groot formaat van de baksteen en het gelijktijdig gebruik van Doornikse hardsteen, de rondbogen, het vroeggotisch zuiltje en de archaïsche vorm van de kruisribbengewelven van de kelder wijzen heel zeker op een gebouw uit de XIIIde eeuw, wellicht uit de tweede helft. Het traporentje werd er later aan toegevoegd en de verdieping is heel zeker herbouwd. Wanneer dit gebeurde is niet met zekerheid te zeggen, misschien reeds in de XIVde of XVde eeuw. Doch waarschijnlijk had er nog een verbouwing plaats in de XVIIde eeuw, toen de bogen van de grote poorten werden verlaagd en een nieuwe zoldering werd gelegd. Wanneer het archief van het Rijke Gasthuis geïnventorieerd zal zijn, zal het wellicht mogelijk zijn hierover nog nadere gegevens te vinden.

Het tamelijk ruime woonhuis is een langgestrekt driecellig gebouw van baksteen met een weinig zandsteen. Het dagtekt vermoedelijk uit de XVIIde eeuw. Zoals alle oude hoevewoningen van het Meetjesland is het witgekalkt en langs onder zwart geteerd. De deuren, ramen en luiken zijn groen geverfd. De voorgevel is naar het hof, dit is naar het noorden gericht. In de gevelcompositie zijn de drie kamers duidelijk te onderscheiden. Rechts, boven de kelder, de voutekamer met twee hooggeplaatste vensters. In het midden de grote keuken met deur en een venster (het oorspronkelijke venster werd enkele jaren geleden door een modern venster met rolluik vervangen). Links de slaapkamer met twee vensters. Achter deze drie kamers ligt nog een lange achterkeuken met een tweede kelder en voutekamer.

Het steile dak is met pannen gedekt ; oorspronkelijk was het wellicht met stro. De vooruitstekende rand is door

een rij geprofileerde balkkoppen gedragen. Een klein dakruitertje met klokje bekroont het gebouw.

Binnen zijn drie brede schoorstenen bewaard. Deze op de hoogkamer is met geglazuurde tegeltjes bezet.

De overige gebouwen zijn alle van latere datum. Zij hebben wellicht één voor één de gebouwen van hout en vakwerk vervangen. Het oudst is nog de schaapstal. Het gebinte van de schuur is ouder dan de muren. De bakkete, die zeer ver verwijderd van de overige gebouwen ligt, heeft thans geen bakoven meer. Haar ligging wijst er op hoe de gebouwen vroeger in brandbare materialen opgetrokken waren.

Ten slotte volgen hier nog de namen der akkers. De uitbating bestaat uit drie grote akkers : de Noord-Buschakker, waarin de hofstede zelf gelegen is ; de Waey-akker ten noorden er van en de Molenakker ten zuiden van de Busstraat. Elk dezer akkers is nogmaals verdeeld in kleinere percelen die elk hun eigen naam hebben. Deze namen houden verband, hetzij met hun *ligging* : de ommeloper, de kleine ommeloper en de grote ommeloper, alle drie rond de hofstede, tussen de twee omwallingen waarvan de buitenste thans gedempt is ; de stukken aan 't achterhekken, de stukken vóór de watergang, de stukken over de watergang, de heulestukken, 't stukske aan 't dreesken ; hetzij met hun *uitgestrektheid* : de viergemete, de zesgemete, de zevengemete, 't groot stuk ; hetzij met het *uitzicht* der stukken : het lang stuk, het plat stuk, het hoog stukske, het hoogeinde, de bijle, het bijlken ; hetzij met een vroegere functie of een of andere eigenaardigheid : de schaaپweide, het braakskén, de vijverkens, het kapellestuk, de kruisbilk, de flowijnestukken, de dooze.

Laat ons om te eindigen de wens uitdrukken dat de huidige beheerders der Commissie van Openbare Onderstand van Gent thans door enkele geringe herstellingen de bewaring van het poortgebouw zullen verzekeren.

Dr Elisabeth DIANENS.

BIJLAGEN

I

1411, 16 Juli. — Pachtvoorwaarden.

« Dit siin de pachters in West Eekeloe.

Int eerste die der Lazarien lant van Ghend houden in pachte dat men heet 't gasthuus. Ghescreven int scependom Ghenoets Camans Jans van Eecke. Dit was ghedaen int jaer XIII c ende XI den XVI de dach van hoymaent.

Int eerste Lauwereins Daneels hout onse groete goet te Eekeloe daer toe behoort (h)ondert ghemete lants ende onder (h)alf ghemet, VI jaer lanc gheduerende d'eerste pacht co(m)t te bamesse XIIIc ende XI. Elc ghemet om XIX sch(ellingen) par(isi)s. Het is te wetene dat 't hof groot es metter huterster gracht de(n) heekin bosch de(n) boegaert metten oest beelke mede gherekent X ghemete lettelt min of meer. Dies ziin de twee ghemete maer winnende lant. Item XLIII ghemete ende een (h)alf ligghende buten hove, lettelt min ofte meer, dats te wetene te eenen viercanten sticke de peperstrate ligghende an de west zide, streckende noortwaert toten noort waterganghe ende an de west (oost ?) zide es ghelegghen 't lant dat Jan Stommelin hout in pachte van dien van den gasthuse en ant zuudende commende an de bosch strate. Ende XIVII ghemete te eenen sticke, lettelt min ofte meer, streckende zuudwaert mette eene ende tote den zuudwaterganghe ende metten noortende commende toter boschstrate ende an de west zide loept de peperstraete ende an de oest zide es ghelegghen 't lant dat Arent Dierkins hout in pachte van dien vanden gasthuse.

Somme van den pachte XCVI lb. par(isi)s. »

Archief van het bisdom Gent, Pachtboek van het Rijke Gasthuis, O. L. Vrouw ter Lazarie, Berust in het Rijksarchief te Gent.

II

1626. — Verkaveling.

Cavelynghe en voordeel van alle deeltsame erfgoederen, huusen ende renten toebehoorende het godshuis van O. L. V. ter Lazarie binnen Ghendt ende religieusen ter eender zijde ende mijn Ed. Heeren Schepenen van der keure over de regierders van de Aerme Scholen binnen der zelve stede. 1626.

.....

Binnen Eecloo.

Item een behuude hofstede gheleghen binnen de keure ende vryhede van Eecloo groot metten lande daermede gaende ligghe in diversche sticken al d'een an d'andere LXV ghemeten XXXV roeden met alle de huusynghen, schueren, stallen ende toebehoorten ende boomen daarop staende, zuut de buschstraat, noort de Waystrate, oost de scheegracht die hier tot halven te mede gaende, west de peperstrate, danof pachter is Christophels Rogiers met de twee naervolghende partyen voor LXX ponden groten 's jaers, danof den pacht van zes jaeren ingegaen te Bamesse XXVI, ghepresen vijf hondert vijftwintich ponden thien schellinghen, last van thien loopen rogghe wesende twee sacken tot profficte van H. Geest van Eecloo ende XII groten anden opperjagher.

Item XI.VI ghemeten XXVIII roeden...

Item XIII ghemeten...

Stadsarchief te Gent, O. L. V. ter
Lazarie nr 8 ; - Arme Scholen, 124
A ter/245.

III

1736, 28 Juni. — Pachtvoorwaarden.

Ten voornocmede daeghe is aen Joannes Huysman, filius Pieter, verpacht het Groot Goedt tot Eecloo, te voo-

ren gebruikt geweest bij Judocus Devos, tot advenante van 75 ponden groote 's jaers, boven de prochie oncosten ende heer als rente daar van oudts daeruyt gaende, vier hondert behoorlick gelij stroo met zijn toebehoorten jaerlicks te verleggen, de straeten en waterloopen te onderhouden ende contant ter rekeninge van prijzije te betalen tot 50 ponden groot boven de pistole die contant betaelt is, ende op de voorwaerde en conditien bij voorwaerde vermeldt voor den termijn van zes jaren, ingaende te Baemisse 1736, ende nochtans te mogen in het gebruyck comen van stonden aen, ten welcken effecte hij dese heeft onderteekend.

Copie van pachtvereenkomst, in bezit van Mijnheer B. Huysman, waarvan ik het oorspronkelijke niet teruggevonden heb.

BURKEL

Over het Maldegemveld werd in dit jaarboek reeds een paar keren geschreven. (1) Dat waren artikels die over delen van die heide handelden. Het zou wel de moeite lonen eens over die heide in haar geheel te schrijven, vooral van historisch-geografisch oogpunt uit. Maar dat kan nog wel uitgesteld worden tot een volgend jaarboek, ondertussen krijgen wij steeds meer en meer inlichtingen. De bodemkarteringsdienst die nu in deze streek werkt zal ons ook nog veel leren. En daarbij, er moet nog een groot stuk van die heide in het bijzonder behandeld worden, Burkela namelijk. Hier volgt de beschrijving van dat kloosterdomein.

1. Aankoop, grenzen en ontginning in de 13e eeuw.

In 1243 verkocht gravin Johanna en haar echtgenoot Thomas van Savoie, 353 bunders heide aan de abdij Ter Doest : « terrae incultae quae vulgo dicitur wastina cum nemore quod dicitur Burkela » (2). Deze heide grensde ten oosten aan het domein van Papinglo, ten zuiden ook gedeeltelijk aan dat domein en aan de Oude Brugse Heerweg, ten westen aan die heerweg (3) en ten noorden aan de heide van de heer van Maldegem en aan een stuk heide dat aan Arnulf van Werrem toebehoorde. Van die 353

-
- (1) Jaarboeken van het Heemkundig Genootschap 1950 : « Het Waarschootveldeken », G. DE SMET ; 1951 « Het Drongengoed », G. DE SMET ; « Het Domein van de Heer van Maldegem », D. VERSTRAETE.
 - (2) VAN DE PUTTE : « Cartularium de Dunis » bldz. 576.
 - (3) Over die Heerweg, zie Jaarboeken van Heemkundig Genootschap van het Meetjesland 1949 en 50 : « Oude wegen in het Meetjesland », D. VERSTRAETE.

bunders lagen er een dertigtal ten oosten van de Oude Brugse Heerweg op de heerlijkheid van het Knesselaarse te Oedelem (4). Dat was het stuk heide dat de Bruineberg genoemd werd.

De grenzen die in de verkoopakte van 1243 werden aangegeven zijn tamelijk juist uitgestippeld, alleen de zuidergrens is onvolledig. Burkel paalt daar wel aan de Oude Brugse Heerweg maar slechts voor een honderdtal meters, op de plaats waar die weg een bocht maakt. De Smetstraat, die van Zeldonk komt, loopt daar ten einde op de Oude Brugse Heerweg. En dan wordt in het charter van 1243 nog als zuidergrens het domein van Papinglo opgegeven. Dit domein vormde wel de oostelijke grens maar slechts een klein deel van de zuidergrens. Burkel paalde ten zuiden vooral aan Vijvereeke, een grote vijver en een heide die aan de graaf van Vlaanderen toebehoorden.

Ter Doest betaalde voor die koop 1800 pond Vlaams. In de verkoopakte spreekt men van een heide met een bos dat « Burkela » werd genoemd, en dan vermeldt men nog een « fundus », een « silvatus » en een « prativus » die in die heide gelegen waren. Volgens Du Cange is een fundus het lager gelegen deel van een akker en prativus en silvatus is grond die verband houdt met weide of bos. De twee laatste benamingen zullen wel stukken grond aangeduid hebben die als weiland of als bos doorgingen. Maar als er te Burkel ook een fundus aanwezig was moet men besluiten dat men daar, reeds vóór de datum van de verkoop aan ontginning had gedaan. En wat dat « nemus » betreft, dat was misschien wel een natuurlijk bos dat dan later door mensenhanden onderhouden werd. Wij zullen aanstonds zien dat Burkel vertaald wordt door « schorsenbos ». Het zou dus een plaatsnaam zijn die met « lo » is samengesteld. De lo-namen zijn zeer oud en als wij later eens over het Maldegemveld in het algemeen zullen spreken zullen wij de gelegenheid hebben om aan te tonen dat de meeste lo-namen op een hoogte gelegen zijn en dat het

(4) « Het Prinsengood en de heerlijkheid van het Knesselaarse », D. VERSTRAETE en A. RIJSERHOVE.

bos zich daar dikwijls tot op onze dagen gehandhaafd heeft. Sommige geologen zeggen ons dat er in de vroege middeleeuwen een door mensenhanden veroorzaakte ontbossing plaats greep in Vlaanderen (5) en dat nadien de grond door het regenwater uitloogde en zo het « veld » gevormd werd. Hier in het Maldegemveld is dit waarschijnlijk niet zo geweest. Wie zou er hier zoveel bossen ontgonnen hebben ? Veel meer aanneembaar is de rol die men aan de overstroming in de IVe eeuw na Christus toekent om het verdwijnen van vroeger bossen te verklaren (6). Of misschien had de streek hier ook reeds vroeger het uitzicht van een moerassige heide ? (7) In elk geval mogen wij gerust aannemen dat, met de overstroming van de IVe eeuw, het water langs de Eede en haar talrijke vertakkingen, tot in het Maldegemveld drong en de lager gelegen gronden onder water zette. Misschien hebben de talrijke vijvers in het Maldegemveld in die periode hun oorsprong gevonden. De hoger gelegen gedeelten van de heide bleven droog en daar kon het bos zich verder in stand houden.

Wat er ook van zij, het bos van Burkel heeft zich sedert de 13e eeuw steeds in stand gehouden en, zoals de verkoopakte ons leert, het bestond dus ook reeds vóór 1243. En daar dichtbij lag een akker. En misschien stond er, op de plaats waar Ter Doest een nieuwe uitbating zou beginnen, reeds voordien een hoeve ? Maar dan was ze waarschijnlijk verdwenen vóór de tijd dat Burkel van eigenaar veranderde want in het charter van 1243 wordt er over geen hoeve gesproken. In een charter van 1276 gebeurt dit wel (8). Daar staat klaar en duidelijk geschreven : « curtis de Burkela ». Ter Doest heeft dus, na de aankoop van de heide, een hoeve opgericht. Heden ten dage ligt er, naast het gebouwencomplex van het Burkelhof, nog een

-
- (5) E. KESTELOOT « *Beginselen over Aardrijkskunde* », les gegeven voor de gidsenbond te Brugge in 1952.
 - (6) R. BLANCHARD « *La Flandre* », bldz. 334 ; GOBLET d'AVIELA « *Histoire des forêts* ».
 - (7) GOBLET d'AVIELA : « *Histoire des forêts* ».
 - (8) VAN DE PUTTE : « *Cartularium de Dunis* », bldz. 205.

« mote », d.i. een kleine kunstmatige verhevenheid van de bodem die ook met water omringd is en die waarschijnlijk vroeger bebouwd geweest is. Slechts grotere hoeven hebben zo een « mote » en daarop stond oorspronkelijk het gebouw van de eigenaar in tegenstelling met het « nederhof » waar de pachter woonde (9).

Burkel werd een ontginningscentrum zoals wij er nog twee vinden in het Maldegemveld : de hoeve van Papinglo en die van het Drongengoed. Dat zijn allemaal stichtingen van kloosters die hier hun kans gewaagd hebben en getracht hebben de grond renderend te maken. In het begin der 13e eeuw immers, namen de steden een betrekkelijk grote uitbreiding. De bevolking groeide aan en het verbruik van landbouwprodukten werd groter (10). De abdijen waren kapitaalkrachtig en konden dus een kostelijk ontginningswerk ondernemen.

2. *De plaatsnaam Burkel - Groei van het domein en uitbating in de 14e, 15e en 16e eeuwen.*

De plaatsnaam Burkel blijkt dus met het suffix « lo » samengesteld te zijn. Volgens Carnoy wil dat woord « schorsenbos » zeggen (11). De oudste vermeldingen dateren van 1240. Men schreef toen « Burchale » in een charter waarin de grenzen van Papinglo werden aangeduid (12). (12) SERRURE : « *Cartulaire de St Bavon* », bldz. 217. In datzelfde jaar vinden wij ook « Burkela » (13). In de oorkonde waarin Burkel onder die vorm voorkomt, zeggen Raso van Gavere en Alard de Huella, dictus Busere (twee ambtenaren van de graaf die gewoon waren heiden af te meten), dat zij 32 bunders heide te paard hebben doorkruisd. Dit betekende dan dat zij de opgegeven grote goed-

(9) « *Aantekeningen over het bouwen op het Platteland* », D. VERSTRAETE in « *Ons Heem* » 1950 nrs 2-3.

(10) Dr J. DE SMET in « *Journal de Bruges* » van 4-8-51.

(11) CARNOY : « *Dictionnaire étymologique des noms des communes de Belgique* ».

(13) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Charters nr 726bis.

keurden en dat zij een opgelegde belasting ontvangen hadden. Die 32 bunders heide werden in 1241 door graaf Thomas aan Paulus Kalkera, een poorter van Brugge, verkocht (14). Zij lagen ten noorden van Burkel, waarschijnlijk op de plaats die later het Kallekensveld werd genoemd. In die verkoopakte schreef men « Burcla ». Later, in 1271, zal Paulus Kalkera die 32 bundels heide aan Ter Doest schenken (15).

In de akte van 1243, waarbij de 353 bunders heide door de gravin en de graaf aan Ter Doest werden verkocht, spreekt men over « Burkela ». En die vorm vindt men ook in de bekrachtiging van de verkoop, eerst door Margaretha van Constantinopel en Willem van Dampierre in 1245 (16) en later, in 1276, door Margareta en haar zoon Gwijde (17). In een charter van 1244 waarin Raso van Gavere en Alard de Huela, dictus Busere, zeggen dat zij de 353 bunders hebben afgemeten, staat « Borkela » geschreven (18).

Dat zijn allemaal vermeldingen in Latijnse oorkonden maar in het Nederlands zouden wij moeten « Burkele » vinden. De mensen zeggen nu nog « Burkele » of « Burkle » en waarschijnlijk is die manier van uitspreken niet veel veranderd in de loop der eeuwen.

In 1243 zegt Boudewijn Vroelf, ridder van Knesselare, dat Ter Doest zijn verplichtingen gekweten heeft inzake woudrecht dat die heer op Burkel had. Deze keer wordt « Borcla » geschreven (19). Het blijkt dus dat de heer van Knesselare toezicht had op het bos van Burkel. Hier zal misschien wel de heer van de heerlijkheid van het Knesselaarse op Oedelem bedoeld zijn want die heerlijkheid

(14) Brugge - R. A. - Aanwinsten 4608.

(15) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest nr 268.

(16) VAN DE PUTTE : « *Cartularium de Dunis*, bldz. 205.

(17) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - charters nr 359.

(18) Idem nr 766.

(19) Idem nr 726.

paalt aan Burkel en haar leenhof ligt er niet ver van verwijderd.

In 1257 liet Filips, heer van Maldegem, de belasting die Ter Doest betaalde op 4 bunders weide te « Borkella », van 27 solidi op 12 deniers brengen (20). Dat zal waarschijnlijk een belasting geweest zijn op weiland dat daar reeds vóór de aankoop van 1243 aanwezig was. Misschien waren dit natuurlijke weiden tussen de Splenterbeek en de Vijvereekebeek gelegen. Ook voor andere gronden moest Burkel nog renten betalen aan de heer van Maldegem. Dat waren posten uit de brieven van Royen en uit de Grote Bamesschuld waarvan de heer van Maldegem erfachtig ontvanger was. Die belasting zal tot op het einde van het oud regiem geïnd worden. Maar verder was Burkel vrij van de tienden die door het kapittel van Harelbeke op Maldegem geïnd werden.

In 1290 gaf Arnold Sprute, poorter van Brugge, 8 1/2 gemeten weide aan Ter Doest. Die grond lag te Maldegem, dichtbij Burkel, op een plaats die « Sghener » genoemd werd (21). Die plaatsnaam kon nog niet vereenzelvigd worden maar hij zal ook wel rond de beken in de heide van Burkel moeten gesitueerd worden, t.t.z. aan de noordoostzijde van het domein. In dit charter wordt ook gesproken van de « curtis de Beurkele » (22).

Met dat alles groeide het domein van Burkel tot ongeveer 1250 gemeten en die oppervlakte zal in het vervolg altijd worden opgegeven. Zoals dit op andere hoeven van

(20) Madame DE LALAING « *Maldegem la Loyale* », bldz. 392.

(21) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Charters nr 1279.

(22) In de rekeningen van Papinglo van de 15e eeuw wordt dikwijls gesproken over « buerckels hout » in de betekenis van « bussen hout ». Te Papinglo was er ook een bos dat « de Buerckelhauw » heette (in de 16e eeuw echter ook « Buyckelhauw » geschreven). Misschien was dat een bos waar men hout hakte en dat in bussen verwerkte ?

de grote abdijen het geval was, werd Burkel in de 13e eeuw waarschijnlijk uitgebaat door lekebroeders. Misschien werkten daar in het begin alleen lekebroeders maar later gebruikte men ook pachters in samenwerking met een priester of een lekebroeder. Het gebeurde ook wel dat de « kellewaerder » van de abdij op het hof verbleef. Die kellewaerder verzorgde het bestuur en de uitbating van de hoeven van Ter Doest.

In 1512 echter had men het goed in cijns uitgegeven aan Janne Kempe, den bierbrouwere (23). In dat jaar werd Jan Kempe door het schepencollege van Brugge veroordeeld en hij moest het « goed van Buerkle » ontruimen omdat hij zijn cijnskontraakt niet naleefde. Het vonnis werd op 8 Mei geveld en Jan kreeg tijd tot 14 dagen na Pinksteren om zijn beesten, zijn gereedschap en zijn meubels weg te voeren. De houw van het hout, die hij daar krachtens zijn pachtkontraakt had mogen doen, mocht hij meenemen maar hij moest er voor zorgen dat de tienduizend rijzen, die hij volgens datzelfde kontraakt aan de abdij moest leveren, wel degelijk geleverd werden. Om zijn hout weg te voeren had hij tijd tot aan de Oogstmaand. De abt en het convent van Ter Doest hadden het recht Burkel terug in bezit te nemen zoals Jan Kempe het verlaten had, t.t.z. dat er geen prijsij moest gedaan worden van de arbeid op het land en de verbeteringen die Jan had aangebracht. Zelfs de mesthoop en de afsluitingen (de tune) kwamen in hun bezit. Jan mocht alleen nog zijn vee laten weiden te Burkel tot veertien dagen na Pinksteren.

Dat is hier dus al een volledige landbouwexploitatie geworden te Burkel. Maar zeer schitterend zal ze wel niet geweest zijn. Een hoeve die renderend was werd niet zo gemakkelijk in cijns uitgegeven. Wij zullen verder zien dat Burkel altijd een minderwaardige hoeve geweest is tot in de 18e eeuw, wanneer men begonnen is met een ontginning op grote schaal. De verplichtingen die de pachters tegen-

(23) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Charters nr 1535.

over de abdij hadden, waren veel te zwaar. Te Papinglo trof men trouwens dezelfde toestand aan (24).

Honderd jaar na die eerste moeilijkheden, in 1420, zien wij dat de hoeve van Burkel in twee gesplitst is, dat er daar dus twee uitbaters wonen. Dat zal later dikwijls het geval zijn. Er zijn nu terug moeilijkheden ontstaan tussen de abdij en de pachter van « de helft van tgoet van Buerkelle ». Die pachter heette « Mattheeuw Focke, zoon van Margriet », hij was een bastaard en was priester. Ter Doest beweerde dat hij daar was komen wonen zonder pacht of cijnsvoorwaarden te maken. Maar Mattheus Focke zegde dat hij de helft van Burkel overgenomen had van de kellewaarder van de abdij en dit op dezelfde manier als broeder Jan Boone en Pieter Zoetebier het goed vóór hem gepacht hadden. Wij leren hier dus dat er een lekebroeder en een pachter aanwezig waren te Burkel in het begin der 15e eeuw. Of Mattheus Focke zelf het goed uitbaatte staat niet duidelijk vermeld in het charter. Misschien had hij een kastelein aangesteld ? En wie die Focke wel was is mij ook niet bekend. Hij beweerde dat hij het recht had op Burkel te blijven gedurende de termijn van zijn pacht, hetzij negen jaar, maar de schepenen van Maldegem oordeelden er anders over. Mattheus moest de helft ruimen van al de bossen, hout, land, dierenvoeder, meersen en heide, tussen 21 November 1420 en half Maart 1421 (25).

Over het leven op het goed te Burkel in die tijd is verder niet veel bekend. Wij kunnen alleen vermelden dat, in 1345, een rente van 2 solidi geschonken werd aan Ter Doest door Walter dictus Hacke, inwoner van Oedelem, en dat die rente bezet was op 1/2 gemet weide te Maldegem, aan de oostzijde van Burkel. Die Walter Hacke had een zoon die monnik was in de abdij (26). Het is niet onmogelijk dat die zoon, Boudewijn heette hij, een tijdlang op de hoeve van Burkel verbleven heeft.

(24) G. DE SMET en D. VERSTRAETE : « *De Proosdij van Papinglo* ».

(25) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Charters nr 2505.

(26) Idem nr 1806.

In 1558 ontstond er een geschil tussen Ter Doest en de bestuurders van de Biestwatering (een onderverdeling van de Slependamwatering) wegens het betalen van watergeschot (27). De abdij beweerde dat zij teveel moest betalen voor het schutten van haar gronden te Burkel en zij kon van het schepencollege van Maldegem bekomen dat er alleen nog moest betaald worden voor het akkerland en de weiden die werkelijk geschut werden en die dus in de Biestwatering lagen. Zij waren niet groot in oppervlakte, die gronden, want de Biestwatering strekte zich niet uit over de kleinere beken van de heide.

Zo kwam het dat er in het vervolg niet veel meer betaald werd voor het watergeschot van de gronden te Burkel. De watering van Slependamme bekommerde zich dan ook niet veel om het onderhoud van de waterlopen te Burkel en zo had dat domein een slechte afwatering. Dat zou aanleiding geven tot nieuwe moeilijkheden. De heidegronden van het Maldegemveld lagen buiten de verschillende onderverdelingen van de Slependamwatering en dat was eigenlijk een fout want daar ligt de oorsprong van de Eede. Verschillende beken komen uit de heide en vormen in de Biestmeersen te Kleit het riviertje de Eede. Dat riviertje moet veel water vervoeren. Van de plaats af waar de grootste vertakkingen van de Eede samenkwamen tot aan het dorp van Maldegem, was dat riviertje breed genoeg om het water door te laten. Maar ten noorden van Maldegem werd het terug smal en wanneer er teveel water uit de heide kwam was er daar overstroming. Daarom had Maldegem, reeds van oude tijden, een speie of sluis geplaatst in de Eede dichtbij het gehucht Vossenhol. Wanneer er te veel water werd aangevoerd deed men die speie eenvoudig dicht of men regelde ze zo dat er niet te veel water door kon. Op die manier was Maldegem beschermd tegen overstromingen maar de heide en de bossen kregen het te verduren. Het water richtte daar veel schade aan en het moet ons dan ook niet verwonderen dat Ter Duinen in 1730 een proces inspande tegen de beheerders van de

(27) Idem nr 2269.

watering omdat die er niet voor zorgden dat het domein van Burkel een goede afwatering had (28).

In 1431 gaf Nicolaas de Hurtere, poorter van Brugge, 3 gemeten land aan Ter Doest. Die drie gemeten lagen naast de Bruineberg te Oedelem. Zoals boven gezegd was de Bruineberg een stuk heide van een dertigtal bunders, begrepen in de koop van 1243. Het lag op de heerlijkheid van het Knesselaarse te Oedelem, tussen de Wulgestokstraat en de Oude Brugse Heerweg.

Wij moeten nu wachten tot het einde van de 16e eeuw vooraleer we nog wat inlichtingen krijgen over Burkel. Van 1569 af had Jan Pietersseune Lambrecht, bastaard, het goed te Burkel in pacht voor 16 pond groten per jaar (29), watergeschot, buitengewone belastingen en herstellingen werden hem vergoed door aftrok van zijn pachtsom. Ook de kapoenrente en de penningrente in de brieven van Maldegem werden hem terugbetaald. Het pachthof met het winnende land en een klein stuk heide, waren toen 92 gemeten 43 roen groot. Die oppervlakte zal later soms wel wat kleiner maar nooit groter worden. Slechts in de 2e helft der 18e eeuw werd er meer land ontgonnen.

De bossen werden in de 16e eeuw, en daarvoor, niet verpacht maar rechtstreeks verkocht door de abdij. Zo werden in 1572 « de Cappe » verkocht aan Jan Lambrecht en consoorten en in 1575 « de Rietleke » aan Jan Schellebroot. Die Schellebroot was een rijke houthandelaar die ook te Papinglo veel hout kocht. Hij woonde te Maldegem, dichtbij de grens van St-Laureins.

De houtveilingen gebeurden openbaar zoals te Papinglo. In 1577 werd het hout van twee bossen verkocht : « de Poest » en « de grooten hau ». De houwen waren opvoorhand gemeten door een landmeter en de ontvanger van de abdij, Pieter de Prestere, was daarbij aanwezig.

Charles Lambrecht volgde zijn vader te Burkel op in 1577. Hij pachtte echter niet gans de hoeve, Jan de Mol

(28) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest, nog niet geklasseerd gedeelte.

(29) Brugge - R. A. - Kerkelijke archieven nrs 146-47 : Rekeningen Ter-Doest.

had er ook de helft van. Maar die mensen konden daar maar een viertal jaren wonen, de oorlog dreef hen weg van daar. En zoals vele hoeven van de streek bleef Burkel zonder pachter tot in het begin van de 17e eeuw.

3. *Burkel in de 17e eeuw - Moeilijkheden met pachters.*

Ambroise Courtois kwam in 1601 op de hoeve wonen maar ze was zodanig vervallen dat hij slechts 5 pond groten per jaar betaalde. In zijn pachtbrief stond als nieuwe voorwaarde dat hij ieder jaar een voer buskolen moest leveren aan de abdij en een koppel sneppen, en dat hij, binnen de termijn van zijn pacht (negen jaar), zes honderd jonge eiken moest planten. Ook moest hij voor de vissen zorgen in een vijver van twee gemeten en de helft van de vissen moest hij aan de abdij leveren. Burkel was toen 1250 gemeten groot maar Courtois pachtte alleen de 92 gemeten 42 roen bouwland. Men deed hem zo een kleine pacht betalen omdat hij zelf moest zorgen voor het herstel van de hoeve. Maar na de eerste negen jaar werd die som op 12 pond groten gebracht en zes jaar later op 16 pond 14 schellingen en 4 groten.

Courtois bleef gedurende twee pachtermijnen, dus 18 jaar, op Burkel. En hij zou daar wellicht nog langer gebleven zijn ware het niet gebeurd dat de pachtsom nog eens werd verhoogd en nu op 37 pond 10 schellingen werd gebracht. Courtois eiste dat men eerst prijzij zou doen vooraleer hij die som betaalde. Hij had immers nieuwe gebouwen doen optrekken en die vertegenwoordigden een ganse som geld. Maar men beweerde dat Courtois het goed misbruikt had en dat hij veel schade had veroorzaakt in de bossen (30). Na veel over en weer gepraat mocht Courtois

(30) Hetzelfde deed zich voor te Papinglo. Ook daar had men na de godsdienstberoerten de pachter, de eerste jaren van zijn pacht, bijna kosteloos laten wonen op voorwaarde dat hij de gebouwen heroprichtte. Wanneer die pachter dan wilde betaald worden voor die gebouwen kreeg hij niet wat hij wenste, men beweerde dat hij het goed misbruikt had (zie « *De Proosdij van Papinglo* », bldz. 39).

het laatste jaar van de pachttermijn kosteloos op Burkel wonen. Deze toegeving bracht niet veel nadeel op voor het bisdom Brugge, dat nu de eigenaar was van het goed, want er was reeds een nieuwe pachter aanvaard voor het jaar dat Courtois nog op het hof bleef, reeds de pachtsom betaalde (31). Courtois moest echter nog 24 pond schadevergoeding betalen.

De nieuwe pachter heette Lieven de Vriese maar hij zou Jan de Blicck op het hof laten wonen. Wij zullen zien dat van nu af weinig pachters langer dan negen jaar op Burkel verblijven. Dat bewijst ons dat zij het niet gemakkelijk hadden op die uitbating midden in de heide. Jan de Blicck zou daar negen jaar wonen. Hij kreeg nu gans het domein van Burkel in pacht, uitgenomen het Kallekensveld dat in cijns gegeven was aan Pieter Maroux, een rijke inwoner van Maldegem die daar een hoeve opgetrokken had juist aan de grens van Oedelem, hoeve die Klein Burkel werd genoemd (32). Er moest nu natuurlijk meer pachtgeld betaald worden en wel namelijk 37 pond 10 schellingen. Zoals dat de gewoonte was moest Lieven de Vriese een borg kunnen stellen. De prijs van het land, niet van de gebouwen, moest hij overnemen van Ambroise Courtois. Het hout van de bossen mocht hij maar éénmaal hakken gedurende zijn pachttermijn. Verder moest hij het land en de meersen zuiveren, de waterlopen delven en de boomgaard onderhouden. Dan moest hij nog een nieuwe dreef kweken en 300 jonge eiken planten gedurende de eerste twee jaren van zijn pacht.

(31) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Rekeningen nr 112.

(32) De meeste gegevens die dienden om een overzicht te geven over Burkel in de 17e en 18e eeuw, werden gevonden in het ongeklasseerd gedeelte van het archief Ter Doest-Ter Duinen. Met een voorlopige nummering van dat archief werd reeds een aanvang gemaakt en wij gebruikten hier uit doos 00 de nrs 720 tot 734, nrs 808, 809, 811 en 821. Andere stukken kregen nog geen nummer en het is dus onmogelijk er naar te verwijzen.

Zoals men ziet bevat dit pachtcontract nog niet veel bepalingen die op ontginning wijzen. Het planten van bomen was ook aan voorgaande pachters opgelegd geworden. Maar het verpachten van gans de heide was iets nieuws. Dat wijst niet op ontginning mar wel op verwaarlozing van Burkel. Geen enkele pachter zou in staat zijn de heide vruchtbaar te maken, daarvoor was immers een groot kapitaal nodig. En zelfs de eigenaars van Burkel zouden er zoveel geld niet kunnen aanbesteden. Zij dachten daar ten andere niet aan.

Wij mogen hier niet vergeten te vermelden dat, bij de oprichting van de nieuwe bisdommen in 1559, de goederen van de abdij Ter Doest aan de « mensa » van de bisschop van Brugge gegeven werden. Maar door de be-roerten en de overstromingen in Zeeland, werd die « mensa » zeer karig en het beheer van de goederen van Ter Doest bracht weldra meer schulden mee dan inkomsten. Het bisdom trachtte zich dan ook van die last te ontdoen maar het zou tot 1624 duren vooraleer het daarin zou lukken. In dit jaar werden de goederen van Ter Doest dan ook ingelijfd bij de abdij Ter Duinen en Burkel werd nu ook bestuurd door die nieuwe eigenaar.

Wij zullen weldra zien dat het niet zeer interessant was eigenaar te zijn van Burkel. De pachters van die hoeve eindigden bijna allen hun pacht met een proces, dit althans in de 17e eeuw. Waarom Lieven de Vriese reeds na negen jaar zijn pacht opgaf, is nog niet bekend. Maar zijn opvolgers gingen allen van Burkel weg na veel twisten met hun eigenaars. De eerste die in dit geval verkeerde was Jan de Grave die het goed in 1629 pachtte voor Hillegheer Schuertkens. Schuertkens kwam op de hoeve wonen en hij betaalde 600 karolus guldens per jaar aan Jan de Grave. Gebouwen, zaailand en bossen moest hij in prijsij overnemen. Dank zij die prijsij krijgen wij een beeld van de gebouwen die in 1629 te Burkel aanwezig waren : een woonhuis, twee stallen en een schuur. Stallen en schuur waren in hout gebouwd. Het woonhuis was gedeeltelijk in vakwerk en gedeeltelijk in steen. De kelder, de opkamers en ook de gevel waren in steen. Op al die gebouwen lag

een strodak. De prijsij bedroeg 61 pond 6 schellingen en 6 groten. Die som is niet zeer groot als men ze vergelijkt met de prijsij op Papinglo rond diezelfde tijd. De gebouwen werden daar op 180 pond geprezen (33). Maar het woonhuis was daar volledig met stenen gebouwd en het had zelfs twee verdiepingen.

De pachtvoorwaarden voor Burkel bleven verder dezelfde als die van vroeger. Maar zoals boven gezegd eindigde Jan de Grave zijn pacht met een proces. Hij was immers ten achter met zijn betalingen.

De volgende pachter heette Nicolaas de Smet. Hij kwam op het hof in 1638. Hij betaalde 89 pond 6 schellingen 8 groten. Het blijkt dus dat er gedurende de pacht van Jan de Grave heel wat verbeteringen aangebracht zijn aan Burkel. Nicolaas de Smet stierf reeds in 1644 maar zijn weduwe liet Jan Eeckaert, die met haar dochter Tanneken gehuwd was, in 1657 de helft van de hoeve in pacht nemen en daar zij weldra te oud werd om de andere helft te kunnen bewerken liet zij die, in 1658, over aan Christiaen Landuyt.

Christiaen Landuyt bleef slechts op Burkel tot 1665 en Jan Eeckaert stierf in 1666. Beide pachters hadden moeilijkheden met Ter Duinen wegens betaling van pacht. Het was niet gemakkelijk voor hen om de grote pachtsom op te brengen en het gebeurde dikwijls dat zij « in natura » betaalden, hetzij door houtleveringen of door levering van hoornvee of schapen. Op Burkel werden dus ook schapen gehouden, in de heide waren er wel betere plaatsen die als weiland konden dienst doen.

Van 1665 tot 1667 gebeurden er grote herstellingen te Burkel. Het woonhuis, de schuur en de stallen werden nieuw gebouwd. Het woonhuis werd nu volledig in steen opgetrokken en er werden hiervoor 37.000 stenen gebruikt. Ze werden gekocht aan een zekere Blanckaert en de pachters van Burkel moesten ze per wagen afhalen

(33) Gent - R. A. - St-Baafs nr 862.

te Kleit. Het metselwerk werd uitgevoerd door broeders Joos en Glaude. Ook zij voerden het meeste timmerwerk uit aan de nieuwe schuur. Die schuur bleef echter grotendeels in hout opgetrokken (34). Voor meer vakkundig werk deed men stielmannen komen, zo b.v. voor het maken en insteken van de ramen en voor het leggen van de zolders.

Die nieuwbouw werd uitgevoerd omdat een brand in 1661 grote schade veroorzaakt had. De pachters hadden er echter niet veel voordeel van, want, zoals wij boven zagen, stierf Jan Eeckaert nog vóór dat alle werken uitgevoerd waren en Christiaen Landuyt moest het hof verlaten wegens schulden die hij had aan zijn eigenaars.

Tanneken de Smet, de weduwe van Jan Eeckaert, bleef daar niet lang alleen wonen. Nog in 1666 hertrouwde zij met Pieter Lenaert. Aanvankelijk ging het goed met die nieuwe pachter. Lenaert kwam daar immers op een nieuwe hoeve wonen. Maar gedurende zijn tweede pachttermijn bleef hij steeds ten achter met zijn betalingen en in 1684 had hij reeds een schuld van 285 pond. Dat kon zo niet blijven duren en Ter Duinen betrok de pachter voor de wet van Maldegem. Lenaert hield zich echter verborgen en stak zijn goederen weg. Hij zegde dat hij Burkel wilde verlaten maar er moest eerst een prijsij gedaan worden van het hout. Hij had ook prijsij betaald aan Christiaen Landuyt toen hij op Burkel kwam, zo zegde hij (36). Ver-

-
- (34) Over de schuur te Burkel, verschenen enkele sprokkelingen in « *Ons Heem* » jaargangen 1950 en 51. Het gaat daar over de datum wanneer die schuur in steen gebouwd werd.
- (35) Bij die herstellingen stelde Ter Duinen, evenals op andere hoeven, lekebroeders tewerk. De abdij kwam hierdoor in proces met het ambacht van de metselaars te Brugge.
- (36) Voor wat pachtvormen en pachtvoorwaarden betreft kan men het nuttig werk van P. LINDEMANS « *Geschiedenis van de Landbouw in België* » raadplegen. Daar vindt men in deel I bldz. 235 een hoofdstuk over de veldomheining, bldz. 256 over de prijsij, bldz. 209 over het houwmesrecht. Ook hier te Burkel werd het

der gaf hij toe dat hij schuld had maar hij kon het geld niet vinden om die schuld af te korten wegens « de slechte gestaethede van het hof ». En hij zou zich verder verborgen houden want hij had schrik voor Jacob Lootens, de ontvanger van Ter Duinen, die gezegd had dat hij de pachter zou « uitschudden », en dat is in deze tijd niet moeilijk, beweerde Lenaert. Maar Ter Duinen antwoordde dat Lenaert « de saecke wil doen traineren met al zijn droogredens en zijn vlieghende woorden ». Hij had geen recht op een prijszij en hij moest niets anders doen dan zijn schuld betalen en het hof ontruimen.

In Oktober 1685 had de baljuw van Maldegem reeds een beslagname komen doen van de goederen van Pieter Lenaert te Burkel, maar dat bracht niet veel op. Ter Duinen was niet tevreden over die beslagname en liet aan Joos Soetaert, baljuw van Maldegem, weten dat Pieter Lenaert dag en nacht alles uit Burkel wegsleepte. De abt was daar zeker van en hij zegde liever niet hoe dit gebeurde « om de officieren geen kwade officie te doen ». Maar wees er van overtuigd, zegde hij verder, Pieter Lenaert is « een deugniet, een uitstrijker en bedrieger ». De baljuw antwoordde dat hij daar allemaal niet kon voor zorgen, dat hij zijn plicht gedaan had maar dat Burkel groot was.

Dat zou hier een langdurig proces worden. Pieter Lenaert stierf in April 1688, maar zijn weduwe verdedigde

hout van de kanthagen door de pachter gehakt. Maar verder zijn hier enkele speciale voorwaarden die eigen zijn aan hoeven in het Maldegemveld. Dat een pachter een heide van 253 bunders in pacht krijgt is iets buitengewoons. Ook te Papinglo gebeurde dit in zekere perioden. En niet alleen de houw van het hout rond de akkers werd verpacht maar ook de bossen, in zekere perioden. In die bossen moesten echter de opgaande bomen met rust gelaten worden. Slechts het onderhout was voor de pachter en hij moest dit, evenals het hout van de kanthagen, in negen houwen indelen en het bij het einde van zijn pacht in dezelfde grote overleveren als hij het bij het begin van zijn pacht gevonden had.

zich even hardnekkig als haar man. Misschien was die man gestorven door zorgen en kommer. In December 1685 had Ter Duinen immers kunnen bekomen dat er een venditie plaats had van de aangeslagen voorwerpen op Burkel. Alles werd zeer goedkoop verkocht en de meeste zaken gingen in handen van vrienden van Lenaert. Zo kocht Jan Baysack, schepene van Oedelem en herbergier in de Walestraat te Oedelem, een « rode coe met een rendeken » en « een half duyst cooren schooven » en het hout van een bos van twaalf gemeten. Jan Baysack wilde borg staan voor Lenaert evenals Maarten Willemarck die « een bruyne ruïneert, een root rendeken, eenen clas averschooven, een clutseken geley van ontrent hondert en acht buycken bien » gekocht had. Verder werden er nog een tafel verkocht, een bank, vier stoelen, een keern, een ijzeren pot, een kuip en dan nog het hout van enige partijen bos. Dat was niet zeer veel. Lenaert had immers de voornaamste zaken weggestoken, maar toch zal die venditie hem veel leed berokkend hebben.

Zijn vrouw was echter sterker. Zij zegde dat de pachtsom (60 ponden) veel te hoog was, dat de abdij in 1668 veel bomen verkocht had op Burkel en dat zij die nochtans in prijzij had aangenomen. Dat zij en haar man sedertdien veel nieuwe bomen geplant hadden en dat zij die dan ook mochten verkopen.

Aanstands na de dood van Lenaert deed Ter Duinen nog eens alles beschrijven wat op Burkel aanwezig was. Maar Tanneken de Smet bekommerde zich daar niet om en verkocht veel aangeslagen voorwerpen. Zo zegde Jan van Hecke, de paardeknecht van Burkel, dat Tanneken, aanstands na de dood van haar man, al haar tin had weggedragen en dat zij haar bijen en haar vlas te Knesselare verkocht had. Om de officier van Maldegem gunstig te stemmen had zij hem, voor weinig geld, een koe verkocht en dan had zij nog twee andere koeien in de stal gezet van haar vrienden in de Walestraat. Zij verkocht ook een zwijn en ze zegde aan de knecht dat het gestorven was. Die knecht had wel drie wagens bomen moeten wegvoeren naar een wagenmaker te Knesselare. Pieter Lenaert kon

gemakkelijk zijn pacht opbrengen, zo zegde die paardeknecht verder. De verkoop van het slaghout bracht hem jaarlijks 40 tot 60 pond op, hij verkocht zijn hooi voor 30 pond, zijn vlas en rogge brachten hem 10 pond op, en dan liet hij nog koeien van andere boeren weiden op de heide en dat bracht hem 12 stuivers per koe op. Er werd ook turf gekapt op de heide en dat bracht 10 pond per jaar op. De vijvers werden verpacht voor 1 pond per jaar. Pieter Lenaert en zijn vrouw konden dus best hun brood verdienen op Burkel. Maar de knecht kende zijn meesters maar al te wel. Hij zegde dat Pieter en Tanneken alle dagen dronken waren en de officieren moesten daar dagelijks komen voor een of andere boete. Maar die officieren werden daar goed ontvangen en ze waren beste vrienden met de bewoners van Burkel.

Een afgevaardigde van de abdij, die in Mei 1688 naar Burkel was gekomen, stelde vast dat het hof volledig vervallen was. De schuur was « bijna in duigen », de stallen waren ontdekt, de bomen gekapt en het akkerland verwaarloosd. De boeren zegden dat Burkel geen 50 pond per jaar meer waard was. Bij dit bezoek werd de schuld van Tanneken nog eens uitgerekend. Zij bleef 246 ponden schuldig. Terloops zegde zij dat de meid getrouwd was en dat zij dit ook graag zou doen. En inderdaad, een paar maanden later huwde zij met Guillaume de Caluwe. Dat was dus haar derde man. Bij die gelegenheid liet Ter Duinen de schuur wat opknappen door een paar broeders. Maar de abdij zorgde er ook voor dat de Caluwe in April 1689 door de Raad van Vlaanderen veroordeeld werd om de schuld van Tanneken de Smet te betalen, hetzij dus 246 pond. Daar zou echter niet veel van in huis komen. De Caluwe begon alvast Burkel te ontruimen. Alles wat nog in het bezit was van zijn vrouw ging hij verbergen bij boeren in het omliggende, voornamelijk bij Jan Baysack die Pieter Lenaert destijds zo goed geholpen had. Maar toen zijn vee ook daar niet meer veilig was, ging hij er mee naar Oostkamp bij andere vrienden. Hij verkocht koeien van zohaast hij de gelegenheid had en hij leverde zelfs een paard aan de Fransen die over het kanaal lagen.

Ter Duinen deed nu beroep op de baljuw van Oedelem. Het was immers bekend dat de Caluwe op Oedelem verbleef en dat hij daar veel zaken verborgen had. In 1691 hernieuwde de Raad van Vlaanderen nog eens de veroordeling van de Caluwe tot het betalen van de 246 pond. De amman van Oedelem moest uitroepen dat niemand nog iets van Burkel mocht wegvoeren en dat de boeren hun koeien niet meer mochten laten grazen op het veld. Alhoewel Ter Duinen aan de baljuw van Oedelem liet weten dat de Caluwe « gedurig swiert ontrent de Walestrate » kon men hem toch niet vangen. Bij huiszoekingen in dat gewest wisten de boeren van niets. Men kon alleen enkele voorwerpen aanslaan bij Jan Baysack en bij de weduwe Steelant. Te vergeefs werd gezocht naar dieren die op 24 April 1691 aangeslagen waren door de baljuw van Maldegem.

Hoe het met Guillaume de Caluwe en zijn strijdlustige vrouw afgelopen is, is nog niet bekend. Zij kwamen in elk geval nooit terug op Burkel. Terwijl het hof daar zonder pachter stond kwam broeder Steven van de abdij daar het meest noodzakelijke werk verrichten. Maar in 1692 vond men reeds een nieuwe pachter. Dat was Zacharias de Vliegheer. Hij betaalde 60 ponden, de eerste drie jaar van zijn pacht en 500 guldens de laatste zes jaar. Van drie tot drie jaar kon de pacht opgezegd worden, mits zes maanden vooropzeg. Hij moest natuurlijk een borg stellen en dan moest hij de gebouwen onderhouden en ieder jaar 150 honden « gley » leggen op de daken. Wat meer moest gelegd worden zou afgetrokken worden van zijn pachtsom. Juist als vroeger zouden de renten, de belastingen en de watergeschotten ook afgetrokken worden van de pachtsom. Maar ieder jaar, rond Nieuwjaar, moest hij twee koppels vette hanen leveren of in de plaats daarvan een vet lammeken rond Pasen. Het hout van de bossen mocht hij hakken maar hij moest er voor zorgen dat het op het einde van zijn pacht dezelfde grote had als bij het begin van zijn pacht. Dan moest hij ieder jaar vijftig eiken planten en grachten en waterlopen reinigen. Een nieuwe voorwaarde in dit pachtcontract was het feit dat de pachter ieder jaar

twee gemeten veld moest ontginnen. De voorgaande bewoners van Burkel hadden zich niet veel bekommerd om de heide. Zij verpachtten haar als weiland voor het vee van armere koehouders uit de streek ofwel lieten zij turf steken in die heide en dat bracht ook nog iets op. Die turf zat dicht bij de oppervlakte. Het was een soort humus die in de loop der eeuwen verhard was en brandbaar geworden was. Als de turfstekers op een behoorlijke manier tewerk gingen verrichtten zij voorbereidend werk voor de ontginning. Die harde laag moest immers uit de grond verwijderd worden vooraleer men die kon vruchtbaar maken. Maar gewoonlijk maakten de turfstekers putten die dan een belemmering waren voor het ontginningswerk van de pachters.

Zacharias de Vliegheer zou echter ook niet veel doen voor die ontginning. Ter Duinen had veel last met de pachters van Burkel. Wij mogen echter niet vergeten dat die mensen in roerige tijden leefden. In het begin der 17e eeuw waren het nog de Hollanders die de streek onveilig maakten, in de tweede helft van die eeuw zouden het de Fransen zijn. Maar ook eigen, dus Spaanse troepen, deden veel kwaad. Pieter Lenaert klaagde daar reeds over: in 1675-76 en 77 had hij veel belastingen moeten betalen en de soldaten hadden zijn hoeve niet gespaard. Het moet ons dan ook niet verwonderen dat de pachters zolang in het krijt stonden met de betaling van hun jaarlijkse pacht.

Zacharias de Vliegheer bleef ook ten achter. Na negen jaren pacht, dus in 1701, had hij 190 ponden schuld. Ter Duinen moest voor de zoveelste maal een proces inspannen. Natuurlijk werd alles aangehaald wat kon dienstig zijn om te bewijzen dat Zacharias de verplichtingen van zijn pachtcontract niet had nageleefd. Er waren houtwerkers die zegden dat hij geen plantsoenen had gekweekt, dat de grachten en beken vervuild waren. Een knecht zegde dat Zacharias veel te veel turf verkocht, dat hij gedurende gans zijn pacht maar 4 gemeten heide had ontgonnen. Ter Duinen had ondertussen een nieuwe pachter gevonden, Gillis Cabooter, een man uit de streek van Veurne en een gunsteling van de abdij. Maar Zacharias de Vliegheer trachtte hier een betere wending aan zijn zaak te geven.

Er gebeurde natuurlijk een prijsij maar die was zo hoog dat Ter Duinen aanstonds begreep dat er bedrog in het spel was. Gillis Cabooter kon die som in geen geval betalen. De abdij was bereid de schuld van de Vliegheer te laten vallen als die ook zijn prijsij wilde laten vallen. Maar de Vliegheer gaf niet zo rap toe. Hij beloofde zijn schuld te betalen als eerst die prijsij betaald werd. Zij was wettelijk gedaan, Ter Duinen moest dit toegeven, maar de abt beweerde dat er bedrog in het spel was. De prijzers waren ofwel « goddeloos » geweest ofwel waren ze onwetend en lieten zich wijs maken dat « kieckens hooi eten ». Deze gebeurtenis werd in het proces van de Vliegheer ingelast en, zoals te verwachten, werd hij in het ongelijk gesteld. Zacharias de Vliegheer werd slechts gedeeltelijk van zijn schuld ontlast maar Gillis Cabooter kwam op Burkel zonder dat hij iets moest betalen.

4. Ontginning in de 18e eeuw - Rechtstreekse uitbating door Ter Duinen.

In de pachtbrief van Cabooter kwamen er veel nieuwe voorwaarden. Hij moest jaarlijks een vet kalf en twee koppels hanen leveren aan de abdij en « elf duizend brugsch hout, half rijs half fosseel ». Hij moest op zijn kosten de gebouwen onderhouden, een « kweekerije » aanleggen, ieder jaar 6 gemeten heide ontginnen, jaarlijks in iedere houw van de bossen 50 eiken plantsoenen laten opgaan, de grachten rond het hof delven en ze in staat stellen om er vis in te kweken en vier vijvers zuiveren eveneens om er vis in te kweken.

In 1703 kwam pater Schottey, dispensier van Ter Duinen, een inspectie doen op Burkel. Hij moest daarvoor een « sauvegarde » hebben want men leefde dan in de Spaanse erfopvolgingsoorlog en de streek werd onveilig gemaakt door de Hollanders die de Franse bezetters aanvielen. Schottey stelde vast dat alles tamelijk goed onderhouden werd op Burkel maar dat een gedeelte van het dak van de schuur moest hersteld worden. Gans de schuur zou eigenlijk moeten herbouwd worden, zegde de pater, en in steen opgetrokken worden want ze helde over naar de gracht.

Voor de rest had de pachter reeds 6 gemeten veld ontgonnen. Hij zou eigenlijk reeds verder moeten geweest zijn met zijn « veld breken » maar het stuk heide, waar hij zijn werk begonnen had, was zeer lastig om te ontginnen : er moesten veel putten gevuld worden en veel oude eikenstruiken uitgeworpen worden. Cabooter zegde dat hij maar twee gemeten heide per jaar zou kunnen vruchtbaar maken omdat hij de beste stukken nam. Elders zou dat misschien beter gaan maar de grond was er niet zoveel waard (hij werkte langs de Oude Brugse Heerweg, dichtbij het hedendaagse Oostveld).

In Augustus 1705 liet Cabooter aan de abdij weten dat hij het bezoek ontvangen had van Hollandse troepen en dat zij veel schade hadden aangericht in de vruchten en in de bossen. Ook in zijn woning was er gestolen. Cabooter vroeg om die schade te komen schatten en op die manier afslag te bekomen van schuld aan de abdij. Dit werd hem dan ook toegestaan.

In 1710 zou Cabooter een nieuwe pachtbrief krijgen. Ter Duinen had grote werken doen uitvoeren op Burkel. Het huis werd hersteld en de schuur volledig in stenen gebouwd. Er zou bestendig een pater of broeder als hofmeester te Burkel aanwezig zijn.

Cabooter moest nu 100 guldens per jaar betalen en 4500 brugs hout. De abdij eiste de kamer op van de woning waarin de schouw stond. Hier zou de hofmeester komen wonen. De pachter mocht geen vee meer laten weiden op het veld ; dat vee deed immers te veel schade in de bossen. En met het turf slaan moest het ook gedaan zijn, de heide werd er maar door bedorven. Verder bleven de voorwaarden ongeveer dezelfde met dit verschil dat de abdij nu een paar partijen land en twee bossen voor zich hield. De pachter moest daar het werk op verrichten maar de opbrengst was voor de abdij.

Die voorwaarden werden te zwaar voor Cabooter en hij zegde zijn pacht op. Van 1713 af zou de abdij Burkel zelf gebruiken en wel tot 1718. Maar vooraleer wij over

deze uitbating spreken moeten wij eerst een blik werpen op de plaatsnamen te Burkel.

Het zaailand lag, zoals te verwachten, niet ver van de hoeve. Ten westen lagen de « Boonstuckxkens », « het baliestuck », « de hooghe ackers en de lege ackers », « het half bunder » en de « nieuwe polder ». Achter de hoeve lag « vult de schure » en ten noord-oosten, midden tussen de bossen, lagen enkele gemeten « nieuwwand ». Helemaal ten noorden lagen de « zes gemeten », « de acht gemeten » en « de daeldries ». In het midden van de 17e eeuw waren er ongeveer 50 gemeten akkerland op Burkel. Zoals boven gezegd was het ontgonnen gedeelte van dat domein 92 gemeten en enkele roen groot. Ongeveer 62 gemeten lagen dus in braak en in weiland, althans in de 17e eeuw, maar een groot deel van het weiland was nog begroeid met hout.

Het weiland lag, evenals de bossen, ten oosten van de hoeve, langs de beken. Daar lagen « de waeteraende », « de zuudtmeersch », « de brouck », « de voormeersch », « de Rattemeersch », « de Knesselaere meersch », « de boven eynde meersch », « de schreepmeersch » en helemaal in het oosten, tussen de Splenterbeek en de Leegakkerbeek, lagen « de Schorremeerschen ».

Als bossen kunnen wij « de St Maertenshau » vermelden en « Cleen en groot Bovenende », « de grooten hauw », « tquaet hauken », « de grooten cap », « de ronden bosch », « tombais bosch », « de breede leke », « de coninckxleke », « de dooreleke », « de rietleke », « de cleene leke », « de muskensleke », « swarte castinesleke » en « de man begraeven ».

Al die lekenamen wijzen op water. In de bossen die zo werden genoemd liep er niet altijd een beek maar de grond was er drassig.

De heide van Burkel lag vooral ten zuiden en ten westen van de hoeve. Over de Oude Brugse Heerweg lagen « de Bruyneberch » en « het Munkeveld ». Ten oosten van die weg lag het « Rovelt » en « de Herelaere ». Het « Cal-

lekensvelt » lag helemaal ten noord-westen van de eigendom en verder waren de plaatsnamen zeldzaam in de heide.

De vijvers van Burkel, er waren er vijf en ze lagen naast elkaar, moeten we ten zuid-oosten van het domein situeren. Ze vormden, samen met « de Strieme », een verre uitloper van dat domein. Nu nog kan men er sporen van terugvinden langs de Burkelkalseide (die onlangs door de gemeente Maldegem van de eigenaar werd afgekocht). Noord-west van die vijvers lag er nog een bos « de Vijver-eeckebos » en « de Peerdebos » lag er ook niet ver van af.

In het begin van de 18e eeuw, toen de abdij reeds met haar directe uitbating begonnen was, was Burkel als volgt ingedeeld : er waren 60 gemeten en 63 roen gras- en zaailand, 330 gemeten 168 roen bos, 738 gemeten 12 roen heide. Zo was de toestand op Burkel nadat de abdij sedert een paar jaar bestendige controle had uitgeoefend op de uitbating. Gillis Cabooter was geen slechte boer en hij bracht heel wat verbeteringen aan op het hof. Ter Duinen bemerkte dit wellicht en meende dat het niet onmogelijk zou zijn hier winsten te boeken. Op andere hoeven, b.v. te Wingene in de Munkebossen, was er reeds sedert lang een hofmeester aanwezig. Men zou dat te Burkel ook eens beproeven. Alexander Galliaert, priester en religieus van Ter Duinen, was de eerste hofmeester en broeder Thomas was zijn helper. Van 1712 af waren die twee geestelijken bestendig op het hof aanwezig.

Aanvankelijk las Alexander Galliaert de mis in zijn woonkamer op een draagbaar altaar. De deken van Eeklo, Maldegem lag toen onder die dekenij, had over dit mis lezen horen spreken en hij kwam met zijn kapelaan en de pastoor van Maldegem een bezoek brengen aan Burkel. De deken en zijn kapelaan zaten in een « chiege » en de pastoor van Maldegem kwam te paard achter. Dichtbij de hoeve ontmoetten zij de hofmeester en zij vroegen of zij een beleefdheidsbezoek mochten brengen op zijn uitbating. De hofmeester stond dit toe en de heren kwamen zich wat warmen bij de haard. Maar na enige tijd vroegen zij om de

kapel eens te mogen zien. Zij zegden dat zij geen inspectie kwamen doen maar dat zij allen gekomen waren uit « curiositeit tot het besichtigen van de hofstede ». Maar achteraf zou de deken van Ecklo toch klacht indienen bij de bisschop over dit mislezen dat, volgens zijn mening, niet geoorloofd was. De kerk van Maldegem leed daaronder, zegde hij. Maar Ter Duinen antwoordde dat de Cistercienser orde het voorrecht had de mis te lezen op afgelegene plaatsen. Op Rossewalle had de abdij ook zo een altaar, de bisschop van Brugge had dit reeds gezien en hij had daar niets op gezegd. De kerk van Maldegem kon daar niet onder lijden want hier kwamen alleen leden van het personeel van Burkel de mis horen, mensen die anders maar éénmaal per jaar naar de mis en te communie gingen. Daarbij, vroeger heeft men hier te Burkel waarschijnlijk nog het misoffer opgedragen, zegde Ter Duinen. Spijtig voor ons, is de abdij niet zo zeker voor dit laatste argument, waarschijnlijk omdat ze geen afdoende bewijzen had.

Na een langdurig kerkelijk proces zou Ter Duinen toch in het gelijk gesteld worden en men las verder de mis te Burkel.

Nu Ter Duinen rechtstreeks zijn bezitting uitbaatte werd van alles zorgvuldig boekgehouden (38). Wij krijgen hierdoor een duidelijk beeld van de uitbating. In 1713 waren op het hof vier paarden en één veulen, elf melkkoeien, zes runderen en zes kalvers, zes zwijnen, een kudde schapen, kiekens en eenden. Het personeel kon beschikken over twee wagens, twee ploegen, twee eegden en twee kruiwagens. Naast de administrateur, dikwijls bijgestaan door een broeder, bestond het personeel uit zeven leden : een opperpaardeknecht, een paardeknecht, een hofknecht, een koewachter, een hovenier, een oppermaarte en een tweede maarte. Er was dan nog een schaper maar die sliep niet

(37) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest : ongeklasseerd gedeelte.

(38) Brugge - idem - Rekeningen Burkel 12, 13, 14, 86 en 88. Er werden zelfs kaarten getekend van het domein (o.a. : Brugge - R. A. Kaarten 2310).

op het hof. Er werden bonen, vitsen, klaver, wortels, boekweit, vlas en haver geplant en gezaaid en ieder jaar werden ongeveer 25 gemeten voorbehouden voor het koren. Regelmatig werden inkomsten geboekt van verkoop van al die gewassen of van schapen, eenden, zwijnen, kalvers en kiekens. De kudde schapen moet tamelijk groot geweest zijn want in 1712 ging de schaper 71 « beyten » kopen met hun lammeren. Zijn reiskosten werden betaald en hij kreeg tabak. Ook bij het scheren van de schapen werd tabak uitgedeeld en het gebeurde wel dat er dan brandewijn gesleten werd. Ieder jaar werden ongeveer 115 vliezen wolfe verkocht. Ook voor het onderhoud van de gebouwen werd goed gezorgd. Het woonhuis en de kapel werden geschilderd want in 1713 betaalde men voor aankoop van loodwit, lijnzaadolie, borstels en zwartsel voor het schilderen van de kapel en het woonhuis. De vijvers en de grachten rond de hoeve werden goed onderhouden want er werd daar vis in gekweekt. Regelmatig deed men betalingen voor « uytroyen » of « cappen » van veld. Dat bewijst ons dat men het ernstig meende met de ontginning. Men begon nu ook reeds enkele stukken « nieuwland » in pacht uit te geven, zo b.v. op de Bruineberg en op het Kallekensveld.

Het gebeurde ook soms dat een of andere geestelijke enkele maanden kwam rusten te Burkel. Het was daar immers gezond en er was eten genoeg. Alexander Galliaert brouwde zelfs bier. Maar hij liep een proces op omdat hij de taks niet betaalde die op het bierbrouwen werd gelegd. Pater Galliaert verdedigde zich echter en hij zegde dat hij, als geestelijk persoon, vrijgesteld was van die taks (10 stuivers per ton), zoals ook de magistraat, de pastoor en de kapelaan van Maldegem vrijgesteld waren.

In 1714 vertrok Alexander Galliaert van Burkel (hij werd als hofmeester aangesteld in de Muinkebossen te Wingene), en broeder Alanus Henri kwam hem voor een jaar vervangen en na hem, in 1715, broeder Adolphus van Wijnghe.

Die broeder verzorgde goed de bijenteelt te Burkel. Hij ook legde een « kweekerij » aan op de Bruineberg

waar hij eikels zaaide en elsen en beuken plantte. Hij bracht een « horlogie » in de woning, een blaaspijpe en twee tinnen lampen. Verder stak hij kalkoenen tussen de kiekens, plantte aardappels (wat toen zeer modern was) en zette zelfs asperges in de groentenhof. Hij zaaide ook lijnzaad en koolzaad en had zelfs een kleine olieslagerij. Hij werd geholpen door broeder Andries en mijnheer Kersmacker kwam soms bij hem als gast. Die mijnheer Kersmacker was een pater van de abdij en hij las de mis te Burkel.

Dat domein van de abdij Ter Duinen was op weg om een goed verzorgde uitbating te worden maar plots, in 1718, werd de hofmeester teruggeroepen en men ging terug over naar het systeem van verpachting. Bracht de uitbating misschien geen winst genoeg op ? Of had men alleen het in orde brengen van Burkel bedoeld met die korte termijn gedurende dewelke de abdij het domein rechtstreeks uitbaatte ?

Wat er ook van zij, in 1718 werden de meubels van de hofmeester terug naar de abdij gevoerd en Burkel werd verpacht aan Jan van den Berghe die de prijsij van het hof overnam voor 125 pond (mest en arbeid op het land en het hout). Hij betaalde 95 pond groten per jaar. Van de abdij uit bleef men rechtstreeks toezicht houden op de uitbating van van den Berghe maar het ging zo goed niet meer te Burkel als toen er daar een hofmeester verbleef. Van den Berghe bleef ten achter met de betaling van zijn pacht alhoewel men die in 1726 op 78 pond groten had gebracht. Hij kon het uithouden tot 1734 maar dan stond hij zóver ten achter met zijn betalingen dat de abdij hem zijn opzeg gaf en venditie deed houden op Burkel.

Men beproefde het nu met Pieter Lambrecht die in 1734 op Burkel kwam en zijn pacht begon met St Bavo (Bamesse) inplaats van te Kerstavond zoals het tot nu toe het geval was geweest. Maar Pieter Lambrecht was niet veel beter dan Jan van den Berghe. Het dreigde hier dezelfde toestand te worden als in de 17e eeuw. Het was moeilijk voor een boer om hier in de heide zijn brood te

verdienen. De pachtsom was misschien nog te hoog. De boer kon in alle geval niet veel betalen aan zijn personeel en de paardeknechten en koewachters, dienstmeiden en gewone knechten wisselden zich snel af. Die mensen konden niet veel geld verdienen te Burkel.

Lambrecht betaalde in 1735 en volgende jaren 65 pond groten maar in 1744 werd die som op 70 pond gebracht en in 1750 op 85 pond (Lambrecht had een zes of een negenjaarse pacht en men kon dus ook na zes jaar de pachtvoorwaarden veranderen). Die verhoging bewijst ons dat Burkel meer waarde kreeg. Pieter Lambrecht deed al wat hij kon om er bovenop te geraken en als beloning werd zijn pachtsom dan vermeerderd! In 1752 had Lambrecht zijn schuld volledig afbetaald.

Maar in dat jaar kreeg hij zijn opzeg en de abdij begon de hoeve terug zelf uit te baten. Er kwamen nu een viertal broeders te Burkel die de uitbating bestuurden en zelf meehielpen. Zij deden dit echter slechts gedurende twee jaar want in 1754 werd terug een deel van de hoeve in pacht gegeven. De broeders bleven nochtans op alles toezicht houden. Paulus Verbeke, de nieuwe pachter, was niet veel meer dan kastelein alhoewel hij 50 pond gr. betaalde per jaar. De grond die hij mocht uitbaten was merklijk ingekrimpt en ook op de hoeve was er niet veel plaats voor hem. De broeders zorgden feitelijk voor alles. Zoals in 1712 werd er nu ook over alles boek gehouden (39). Er waren drie paarden en zeven koeien op de hoeve. Die waren eigendom van de abdij maar de pachter mocht ze gebruiken. Het personeel bestond uit acht personen en ieder jaar werden twee zwijns geslacht. Er werd nu vooral veel belang gehecht aan de bomenkwekerij die gedeeltelijk op de Bruineberg en aan de oostkant van de Oude Brugse Heerweg was aangelegd. Ook in de tuin achter de hoeve werden jonge planten gekweekt. Er stonden daar kweeperen, frambozen, kersen, notelaars, wijngaardstekken,

(39) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Rekeningen nr 93 - Handboek van Burkel.

essen, olmen, vlierstruiken, rozijnen, amandels, kastanjen, taxussen, dorenhagen en kornoeljen (40). In de kwekerij op de Bruineberg stonden berken, eiken en beuken. De verkoop van die planten bracht jaarlijks een mooie som op en in de kwekerij werden een tiental personen tewerk gesteld, meestal mensen uit de omgeving die dan ook hielpen op de hoeve gedurende de oogst of bij het slijten van het vlas.

In de bossen werkten bestendig zes personen die de grachten en de beken onderhielden en het hout hakten. Ook de heide werd verder « gebroken » en men gebruikte hiervoor de « icabu », een soort pikhouweel. Nu ook werden er nieuwe dreven aangelegd die de ontginning vergemakkelijkten. Er werden een paar nieuwe bossen aangelegd die met elsen werden beplant.

Van 1764 tot 1769 streek Ter Duinen gemiddeld 150 pond op per jaar als batig saldo van de uithating van Burkel. Toen dit domein in het begin van de 18e eeuw rechtstreeks door de abdij werd uitgebaat was de zuivere winst slechts 20 pond per jaar geweest. Vóór die tijd bracht Burkel gemiddeld 50 pond per jaar op.

Wij mogen dus gerust zeggen dat de beste periode voor de ontginning van Burkel in de 2e helft der 18e eeuw moet gezocht worden. Ook vroeger werd er aan ontginning gedaan en Ter Duinen was wel de eerste abdij in het Maldegemveld die, reeds zó vroeg, actief deel nam aan die ontginning. Die ontginning gebeurde niet in korte tijd zoals dat te Papinglo het geval was, maar langzaam en geleidelijk.

Maar gedurende gans de 18e eeuw werd die ontginning voortgezet. De abdij hield op alles rechtstreeks toezicht alhoewel er een boer woonde op het hof. Paulus Verbeke bleef daar tot 1769 en in dat jaar kwam Cornelis van

(40) Zoals wij verder zullen zien zal deze boomkwekerij de oorsprong worden van het boomkwekersbedrijf dat nu bloeit te Kleit.

Gersem hem vervangen. Die bleef te Burkel tot 1779 en na hem kwam Pieter van de Walle. Maar nu pastte Ter Duinen een nieuw systeem toe : Pieter van de Walle was geen pachter meer maar wel « kastelein », d.w.z. dat hijzelf niets bezat te Burkel maar dat hij de hoeve uithaatte voor rekening van Ter Duinen en dat hij daarvoor betaald werd. De volgende « kastelein » was Ambrosius Buysse en die zou van 1782 tot 1791 te Burkel verblijven. Pater Stephanus Aerts was toen hofmeester en onder zijn beleid zou de ontginning van Burkel haar bloeiperiode bereiken. Het handboek dat hij opstelde laat ons toe de uitbating van Burkel tot in de minste détails te volgen (41). Ieder jaar werd rogge, haver en boekweit verkocht, hooigras uit de meersen werd per venditie verkocht, uit sommige bossen haalde men gras dat als strooisel kon dienst doen, sommige delen van de heide werden als weiland verpacht en ook de dreven konden daar dienst voor doen. De vijvers waren nu droog gelopen en ze werden, samen met de Striepe, als weiland verpacht. Uit de « zaaierij » werden berken, beuken, elsen, abelen, essen en kerselaren verkocht. Ook pere-laars en appelaars vonden een afzet. En dan bracht de verkoop van het hout natuurlijk het meest op. Dat hout werd onder allerlei vormen verkocht : « fasseel », « blokken », « tailliehout », « mutsaert », « husschen » en « hinnekens ».

« Krakke » en « rollingen » werden ook aan de man gebracht en ook zeer veel turf. De hoeveproducten waren dezelfde als vroeger : boter, eieren, paarden, koeien, zwijns en kiekens. Over schapen wordt niet meer gesproken.

Er werden nu ook veel stukken nieuwland verpacht of vercijnsd aan kleinere boeren uit het omliggende. Vroeger had men dit reeds gedaan op het Kallekensveld, wij hebben gezien hoe daar in het begin van de 17e eeuw een hoeve werd gebouwd op cijnsgrond, hoeve die Klein Burkel werd genoemd. En in 1717 werden ook 6 gemeten heide op de Bruineberg in cijns uitgegeven aan Joos Strobbe voor der-

(41) Brugge - Archief Ter Duinen-Ter Doest - Rekeningen nrs 94-95 - Handboeken over Burkel.

tig jaar. Er waren daar natuurlijk allerlei voorwaarden aan verbonden, er moesten bomen geplant worden enz. Strobbe bouwde daar zelfs een huisje dat « de Pelse » genoemd werd en dat later door Ter Duinen in prijsij overgenomen werd. Dat systeem van vercijsing op de Bruineberg en op het Kallekensveld werd nu voortgezet, op die manier werd veel nieuwe landbouwgrond geschapen.

Maar ook de andere delen van de heide werden aangetast en nieuwe bossen werden geplant. Reeds in 1783 werden sparren en masten geplant. Elders in het Maldegemveld vond men die boshomen nog niet, ze werden daar slechts in het begin der 19e eeuw gekweekt. Er vonden vierentwintig mensen bestendig hun werk op de uitbating van Burkel. Door de kastelein en zijn personeel werden ieder jaar ongeveer 16 gemeten rogge en tarwe, 10 gemeten haver en 23 gemeten boekweit gezaaid. In 1786 had men reeds 2 gemeten aardappels geplant.

In 1792 kwam Bernardus van Hulle als kastelein op de hoeve. Die hoeve werd regelmatig hersteld en in 1786 werd de stal volledig hersteld. Ook een « berg » of korenschelf werd op het hof gebouwd en de aardappelen werden bewaard in een gemetste kuil. Het dak van het woonhuis werd in 1785 volledig met pannen belegd. Ter dier gelegenheid had men het volledig vernieuwd, Burkel kreeg nu een Frans dak. Ter Duinen had die dakvorm in Frankrijk gezien en die hier ingevoerd. Vele hoeven van de kuststreek die zo een dak hebben zijn vroegere bezittingen van Ter Duinen. Maar natuurlijk werd dat voorbeeld door andere eigenaars nagevolgd.

De 2e helft van de 18e eeuw was wel degelijk een bloeiperiode voor Burkel. Dit was vooral te danken aan de tijdsomstandigheden (de 2e helft der 18e eeuw was de periode bij uitstek voor ontginning), maar ook aan de welvaart die in de abdij heerste. In de 17e eeuw ging Ter Duinen nog altijd gebukt onder een zware schuldenlast, in de 18e eeuw verminderde die last geleidelijk en toen Robert van Severen in 1748 abt werd had de abdij de meeste schulden afbetaald. Robert van Severen was abt

tot 1793 en onder zijn beleid kende de abdij een periode van welvaart. Die welvaart straalde uit over de hoeven die door Ter Duinen werden uitgebaat. Burkel was nu een belangrijk ontginningscentrum geworden en die hoeve bracht veel geld op.

5. Burkel in de 19e eeuw en in onze tijd.

Tot in 1794 kunnen wij de ontginning van Burkel volgen maar dan kwam de Franse Revolutie en de confiscatie van de kerkelijke goederen. Het domein van Burkel werd in 1801 publiek verkocht. De nieuwe eigenaars waren leken maar zij ook lieten Burkel verder ontginnen al gebeurde dit niet meer op zo een grote schaal als ten tijde van Ter Duinen. Bernard van Hulle woonde nog een paar jaren op de hoeve en ook de kleinere boeren die land in cijns genomen hadden mochten dat land verder gebruiken. Er veranderde ten slotte niet zoveel op Burkel. Zelfs de boomkwekerij, die door Ter Duinen begonnen was, werd verder voortgezet. De familie Van Hulle, heden ten dage voorname boomkwekers uit de streek, zette die traditie voort. Waarschijnlijk was het een afstammeling van de pachter van Burkel die daar mede begonnen is. Zoals de heer S. Van Hulle mij zegde woonde zijn grootvader te Burkel op de hoeve op de plaats waar de Burkelkalseide een rechte hoek vormt. Waarschijnlijk heeft de familie van Hulle die hoeve daar gebouwd. Er kwamen immers nieuwe huizen in dit verlaten gewest. Die huizen werden vooral gebouwd langs de dreef die later de Burkelkalseide zou worden. En toen die steenweg er in het begin der 20e eeuw kwam, werden er nog wel een paar huizen meer gebouwd. Die weg werd aangelegd door de familie Lippens die sedert het begin der 19e eeuw eigenaar was van Burkel.

Maar toch is dit geweest tot op onze dagen een weinig bevolkte streek gebleven. Het gehucht Burkel ligt ten noorden van het vroegere domein van Ter Duinen, langs de Schautemstraat. Dit is een sedert oude tijden bewoonde plaats maar wij hebben daar niet over gesproken want dat gehucht houdt geen verband met de hoeve die wij be-

schreven hebben, hoeve die dikwijls Groot Burkel genoemd werd in tegenstelling met Klein Burkel dat wij ten noorden van het Kallekensveld gesitueerd hebben. Het gehucht Burkel werd echter ook reeds in de 16e eeuw Klein Burkel genoemd. Over dit gehucht zouden wij in het lang en het breed kunnen spreken maar wij zullen dit doen wanneer wij een algemeen overzicht geven over het Maldegemveld. Vermelden wij alleen dat het hof van Burkel langs daar zijn verbinding had met de kerk en het dorp van Maldegem en wel langs « de Burckelsche Kerckweg », een landweg die nu nog bestaat en die nu de Burkelslag wordt genoemd. Hij volgt een eindje de Barbaraweg om dan in oostelijke richting naar het gehucht Vossenhol te lopen waar hij samenvalt met de Schautemstraat.

De pachters van Burkel kunnen wij volgen tot op onze dagen. Wij zullen dit echter niet doen, het zou ons te ver leiden. Die pachters werden door de eigenaars gewoonlijk als boswachters aangesteld voor het domein van Burkel. Tot vóór de tweede wereldoorlog lag daar immers nog een groot bos, een overblijfsel van het vroegere Burkelbos. Dat Burkelbos stond in vroegere eeuwen bekend wegens zijn uitgestrektheid en wegens het feit dat daar regelmatig wolven werden aangetroffen. In de rekeningen van het Brugse Vrije komen van 1453 af posten voor van betalingen wegens vangen van wolven (42). En nog in 1784 geeft de hofmeester van Burkel een vergoeding aan de wolvenjagers.

Heden ten dage is er van dat bos niet veel meer overgebleven, de laatste oorlog heeft het nog veel verminderd. En van de heide is er natuurlijk ook niets meer overgebleven. De laatste overblijfselen verdwenen in de eerste helft van de 19e eeuw (op het Kallekensveld). Vruchtbare akkers hebben die heide nu vervangen en zelfs de opmerkelijke wandelaar zal moeite hebben om zich dat uitgestrekt veld van vóór een paar honderd jaar in te denken. En toch vindt men hier nog typische heideplanten. Het stuk bos dat nog bestaat biedt een zeldzame schat van planten en

(42) Brugge - R. A. - Brugse Vrije nrs 185 en volgende.

vogels. De hedendaagse eigenaars weten dit en zij hebben eerbied voor dit klein natuurreserveaat.

Mocht dit laatste overblijfsel van « het bos van Burkel » blijven bestaan en niet ten onder gaan door de alles verslindende ontginning.

D. VERSTRAETE.

SPROKKELING

EEN KOOPPRIJS IN NATURA

« Den xxiii Octobris 1602 Jan heyndricx fs. Joos vercooper en(de) Joos Adriaens, cooper van een gheruyneerde hofstede gheleghen binnen Everghem bijder Langherbrughe zuudt de traghele van (de) Ghentsche moervuaert, oost Mr. Jaspar van helle, den coop is ghedaen voor de leueringhe van XXXVI tonnen Andwerps bier ten XX S. gr. de tonne, dies moet den cooper tselue bier leueren tot langherbrugghe. »

Rekening Bisdóm Gent 1604, f. 20v.

HET DRONGENGOED TE URSEL VAN 1242 TOT 1740

De oudste vermelding van het Drongengoed is terug te vinden in de kronijk der abdij van Drongen in Augustus 1242 : « emit praelatus 73 bonaria wastinae, in confinio parochiarum de Ursela et Maldegem ». Het was abt Siger, de 8e abt van de abdij van Drongen, die 73 bunder veld of heide kocht op Ursel gelegen in het Maldegemveld, op de grenzen van Ursel en Maldegem (1).

De betekenis van de naam « Drongengoed » ligt bij de hand. Het « Drongengoed » is het goed dat de abdij van Drongen (2) te Ursel bezat.

Een ontvangstboek van 1363-1365 zegt ons dat de goederen te Ursel 30 pond opbrengen en de tiende 85 pond (3).

Het oudste, ons bekend, pachtcontract dateert van

-
- (1) J. J. DE SMET, *Recueil des Chroniques de Flandre*. Bruxelles 1837. Tom. I. *Chronicon Trunchiniense*, pag. 590-700. *Appendices Chronici Trunchiniensis*, pag. 701-734. Onze tekst staat op blz. 610. Archief Oude Abdij Drongen. Fundatien 1, 76 en 2, 112.
 - (2) De oude abdij van Drongen, waarschijnlijk door de H. Amandus in 606 gebouwd, werd in de 12e eeuw overgegeven aan de kanunniken van Premonstreit, die in 1138 van uit Saleghem (Vrasene) kwamen en zich in de abdij van Drongen vestigden (Fr. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen*. Eerste reeks : Arrondissement Gent. Zesde deel : Olsene... Ursel... Gent. 1864-1870).
 - (3) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, N) I Ontfanghoeck 1363-1365 : « de bonis de Ursle XXX lb ; de dec. de Ursele lxxxv libr ».

1401 (4). Het is abt Jan Colonsaens, die ongeveer 100 bunder op Ursel gelegen in pacht geeft aan Jan van der Varent, filius Seghers voor 9 jaar. Zijn pachtsom beloopt 40 pond parisis. De pachter moet die som betalen « in twee termynen tsjaers » : de eerste maal « te bamesse », de tweede maal « ten ingaene van maerte ». Zijn pachtcontract « ghinc in te meye 1401 ». Op die 100 bunder stonden « huusen, bosschen, vivers, meersschen en winnenden lande ». Dit veronderstelt dat er seffens na de verkoop, in het begin der 13e eeuw een zekere ontginning moet gebeurd zijn, die echter zeer miniem moet geweest zijn, daar later in 1753 abt De Stoop ons bevestigt dat slechts een zesde van dit goed ontgonnen is (5). Meer is ons over die eerste ontginning niet bekend. Geen enkel stuk of kaart hebben wij hiervan gevonden. Volgens dit pachtcontract moet er dus reeds vóór 1400 een hoeve gestaan hebben. Zij heeft stellig niet gestaan op de plaats van de huidige hoeve, maar meer ten oosten van deze laatste, ten westen van het « Keistukbos », waaraan heden nog het « duivelsputje » gelegen is. De militaire stafkaart geeft nog de wallen aan op de plaats, waar de oude hoeve stond. Deze wallen zijn nog gedeeltelijk terug te vinden op het terrein en deze omwalde partij draagt tot op heden de naam van « d'oude hofstede » (6).

Volgens hetzelfde pachtcontract moet de pachter daken en wegen in goede staat houden, hij moet tachtig voer mest met twee paarden op het land brengen, hij mag van de bossen elk jaar een negende deel kappen, hij moet aan de plaatselijke pastoor de tiende betalen, maar hij heeft recht op de zesde schoof van de tiende van Ursel. Voor dit laatste recht moet de pachter de abt, het convent, de wagen en de paarden van de abt herbergen en hij moet de paarden

-
- (4) Stadsarchief Gent, reeks 301, Jaarregister van de Keure, n^r 16, 1400-1402, f° 75 en DE POTTER en BROECKAERT op. cit. Ursel blz. 4.
 - (5) Gent. R. A. Ursel n^r 546 en Brugge R. A. Brugge Vrije, lias n^r 5213.
 - (6) Archief Abdij Grimbergen, in een los stuk, waarin de verpachting staat van 25 October 1703 komt de naam « d'oude hofstede » voor.

hooi of gras geven en eten aan de knechten en ook solvabel zijn bij verwoesting in oorlog of tempeest.

Meer dan 150 jaar later verhaalt de kronijk ons dat de 31e abt van Drongen, Lieven Baes, te Ursel in 1563 een nieuw huis bouwde en dat hij er voor uitgaf : « 68 mudden 2 sacken tot 30 pond grooten ». En de kronijk gaat verder : « Item et 23 mudde en half tot 3 pond 18 s. 4 d.gr. et pro aliis materialibus et opera 170 gr ». Als wij de som maken van beide uitgaven belopen deze tot 34 p. 12 s en 6 d.gr. Wat de kronijk echter daarna verhaalt, is ook voor ons van belang : « Expendit magnos quoque sumptus pro reparatione domus in Baerelvelde met scallien gedeckt tot 17 p. 10 s. en 6 p 6 s.gr et pro murorum restauratione ac multis mutatis pro 34 p » (7).

Uit deze herstelling te Baerelvelde kunnen wij afleiden dat het nieuwe huis te Ursel weinig belangrijk moet geweest zijn, daar het slechts 34 pond kostte, een zeer geringe som in vergelijking met de 58 pond, die werden uitgegeven alleenlijk voor de herstelling van het huis in Baerelvelde. Het huis op Ursel had waarschijnlijk lemen wanden en was met riet of stro gedekt. Dit alles wordt bevestigd door een kaart van het Maldegemveld uit het jaar 1650 (8). Op deze kaart, zeer primitief getekend, staat het pachthof van de abt van Drongen als een laag huis zonder verdieping en gedekt met riet of stro, terwijl op dezelfde kaart, de proosdij van Papinglo, een afhankelijkheid van de St-Baafsabdij te Gent, afgebeeld staat met een huis, voorzien van een verdieping. Of die hoeve afgebeeld op de kaart van 1650 nog dezelfde is van die van 1563, blijft een open vraag. Geen enkel document, ons bekend, zegt, dat de hoeve van 1563 door de onlusten van het einde der 16e eeuw werd vernield en dat bij het begin der 17e eeuw een kleine nieuwe werd gebouwd.

De eerste ons bekende pachter uit de 16e eeuw is Jan

(7) J. J. DE SMET, op. cit. *Chron. Trunch.* pag. 649 en DE POTTER en BROECKAERT, op cit. blz. 29.

(8) Brussel - Algemeen Rijksarchief, Kaarten n° 247 en 248.

Van Hecke (9), die zijn pacht jaarlijks betaalde te « Kersavond » en te « Sint Jansmisse ». Zijn pachtsom beliep 42 karolus gulden. Hij was pachter van 1538. Het goed werd verpacht voor negen jaar.

In 1551 pachtte Jaspaert Clincke voor negen jaar « het goet te dronghenne » voor 11 pond gr. en betaalde te « Kersavond » en te « Sint Jansmisse ». Hij pachtte opnieuw in 1560 « et goet in hemselfen vii lb. gr. Item met den meersch den vivere ilb. en de meersch xxsh. gr., et deel van wittebolle, item syn thiende v lib. gr. Item de thiende van anthoninne v. lib ; comt te saemen xix lib. gr. ». In 1558 en 1559 betaalde hij zijn pacht « met reparatien ghedaen bij den voorseyden Jasper Clincke volghende de rekenynghe daer af synde » (10).

De vijvers, die in het Drongengoed te Ursel gelegen waren, werden lijk te Papinglo, afzonderlijk verpacht (11). Christiaen Rijcquaert heeft gepacht « de vivers te hurselle... eenen termyn van ix (jaeren) ingaende 1538 » en betaalt er jaarlijks negen karolus gulden voor, ook een « grooten snouck en twee caerpers alle jaere ». In 1554 pacht « de baliu van hurselle jacop van caudenberghe ons vivers te hussel achter ons pachtgoet, die plach te haudenne Christiaen Rijcquaert eenen termyn van ses Jaeren... om de somme van xxiiii sch.gr. » (12).

De uitgestrektheid van het Drongengoed wordt ons in 1564 bekend gemaakt : « Nota dat int jaer 1564 gheheel het goet van ursele ghemeten es gheweest by eenen ghesworen landmetere Jan Vrombaut van Nevel ende es nu als bevondenin een haude rekeninghe by denselven onderteeckent tsaemen met de bosschen ende al het velt xcvi bunderen iiic xxix roeden ».

In 1597 heeft Gillis Hebbrecht, baljuw van Ursel, in pacht « heel het pachtgoedt in Ursele also Nauwers ren-

(9) Archief Oude Abdij Drongen - Ontfangboeck n^r 35.

Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 2.

(10) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 3.

(11) G. DE SMET en D. VERSTRAETE. *De proosdij van Papinglo te Maldegem-Kleit*, blz. 26.

(12) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 3.

terghem tzelve ghebruuct heeft metter thiende van audts daermede gaende, ghereserveert de vyvers ende thaudt daerop gewassen ende te wassen ». De pacht ging in op Kerstavond 1597 voor zes jaar en beliep xii lb. gr. Hij pachtte het goed opnieuw op Kerstavond 1603 voor zes jaar (15).

Voor meer dan de 3/4 der 17e eeuw zijn ons pachters en pachtcontracten bekend. In 1609 pachtte Arnaut Maes het pachtgoed en een deel van de tiende voor negen jaar en betaalde xvi lb. xiii sh. iii gr. (14).

Met Kerstavond 1619 pachtte Jan Maes, filius Arnaut, het Drongengoed, dat van nu af weer in zijn geheel verpacht werd met « den lande, bosschen, vyvers, heye ende thiende » voor negen jaar en zijn pachtsom beliep 116 pond 13 sh. 4 gr. (15). Voor 1619 werden de tiende, vijvers, (15) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 7. stukken land en meers, die bij het Drongengoed behoorden, elk afzonderlijk verpacht aan verschillende pachters (16).

Met Kerstavond 1629 pacht Jan Vermaesen de landen, meersen, vijvers en tiende voor negen jaar en betaalde er 183 pond 6 sh. 8 d.gr. voor (17). Boven deze som moest hij en de voorgaande pachter nog 5.000 stuk « ryshaut » leveren. Omwille van de vijvers moet Jan Maes minstens 100 karpels leveren en de 1e December 1628 levert Jan Maes dan ook « 100 carpels en 29 snoucken, de meeste harync-snoucken » en de 1 Maart 1629 levert hij nogmaals « 104 carpels en 15 snoucken met nogh enighe baesen ». Een deel van de tiende blijven nog in pacht bij Willem van Basselaer, waarvoor hij van 1622 tot 1629 jaarlijks 28 pond gr. en van 1629 af jaarlijks 34 pond gr. betaalt (18).

(13) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 5.

(14) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 5.
In al deze en de volgende archiefstukken, die spreken van verpachting, zijn deze in de verpachtingen terug te vinden onder hoofding « URSËL ».

(16) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^{rs} 2, 3 en 5.

(17) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 8.

(18) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 7.

Jan Vermaesen moet van 1629 af minstens « 200 carpels » leveren (19).

Van Kerstavond 1635 pachtte Pieter Bulaere het Drongengoed « metten lande, meersschen, vyvers en thiende » voor 216 pond 13 sh. gr. De pacht moet elk jaar betaald worden de helft op « St Martensmesse » en « alfvasten ». Gedurende het eerste jaar van zijn pacht moet de pachter « doen maecken eene pertinente chaerte figurative van den voorseiden goede en dit in de handen van mynen voorseiden heere (de abt van Drongen) te leveren zonder recompense ». De pachter moet jaarlijks planten en in groei houden op zijn pachtgoed 25 opgaande wilgen, 25 opgaande eiken, 25 populieren en nog eens 25 wilgen. De pachter mag geen bomen of plantsoenen kappen of snoeien die op zijn gehuurde partij staan. De bossen moet hij verdelen in negen hauwen, waarvan elk jaar een hauw mag gekapt worden. Dezelfde verdeling moet hij doen aan « den slachaute staende op de canten van den voornoemden pachtgoede ». Hij mag zijn beesten in de bossen niet laten, voor dat zij vier jaar oud zijn, of hij zal de aangebrachte schade moeten betalen. Het huis, de schuren, de stallen en de « duyvenkeete », de vorst en de hooreboom, maar hij is niet verantwoordelijk in geval van schade of verwoesting, veroorzaakt door donder, onweder of oorlog. Alle onkosten van « zettynghen » zijn ten laste van de pachter. Pieter Bulaere sterft in 1638, zijn derde pachtjaar.

Marten Rutsaert of Rootsaert, filius Chrystoffels, neemt het goed van de weduwe Pieter Bulaere in pacht over de 10 Oogst 1638 voor een termijn van negen jaar onder dezelfde voorwaarden (20).

De 16 Juni 1648 neemt Christiaan De Blieck voor de eerste maal het Drongengoed in pacht voor negen jaar. Zijn pachtsom beliep 1100 gulden of 183 pond 6 sh. 8 d. en moet betaald op Kerstavond en te Sint Jansmis. Wan-

(19) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 9.

(20) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen. Verpachtingen en verhuuringen van land en in verschillende parochien - Zie onder « Urssele ».

neer de pachter zes weken na de vervaldag niet heeft betaald, kan het pachtcontract verbroken worden. De verpachtingsvoorwaarden blijven dezelfde als vroeger, maar toch moet de pachter jaarlijks nog « twee copplen sneppen mitsgaeders een heerlicke prestatie van visschen » aan de abdij leveren (21). Christiaan De Blicck moet ook 50 pond wijngeld betalen. Elk jaar moest hij ook 1.000 « mutsaerts » leveren en twee « voeren ghesaeght hout » en ook zes « steen » boter. Die levering van hout werd soms opgedreven tot « 1750 mutsaerts en 450 fasceel ».

Uit deze eerste jaren van de 17e eeuw leren wij dat van 1619 af het pachtgoed met landen, bossen, meersen, vijvers, veld en tienden niet meer aan afzonderlijke werd verpacht, maar aan één pachter, die alles pachtte zonder de tiende of met slechts een deel van de tiende. Ook de rekeningen van die jaren leren ons dat de pachters zelf repareerden of lieten herstellen en de daarvoor betaalde som, werd van hun pachtsom afgetrokken. Ook moesten ze hout leveren aan de abdij, meer nog dan door hun huurcontract was bepaald, doch daarvoor werden ze afzonderlijk betaald. Zo zien wij in 1652 Christiaan De Blicck 1.000 mutsaerden leveren aan één pond de honderd. Hij betaalt ook het scheepsrecht om de 1.000 mutsaerden en het gezaagd hout van Ursel uit over de Zuidleie naar Drongen per boot te vervoeren. Hij levert ook zes steen boter aan 26 stuiver de steen, waarvoor de abdij hem 26 sh. gr. betaalt en ook 50 eieren, waarvoor hij 5 sh. ontvangt (22). De pachter betaalt ook voor de abdij de jaarlijkse onderpastorele competentie, die 25 pond bedroeg en ook de costerele competentie, die 6-13-4 bedroeg, beide aan de onderpastoor en koster van Ursel (23).

De 2 Juni 1656 pacht Christiaan De Blicck het Drongengood voor de tweede maal voor negen jaar en betaalt 1.000 gulden of 166 p. 13 sh. 4 d. Hij zal ook elk jaar aan de abdij leveren « duyst mutsaerts, twee copplen sneppen,

(21) Ibidem.

(22) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n^r 10.

(23) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen : Lastenboek 1738. Zie onder « URSEL ».

een heerlycke prestatie van visch ». Alle onkosten van « pointingen, settynghe » zijn te zijnen laste. Hij moet voor de abdij « de tiende collecteren », hij mag de bomen of plantsoenen niet kappen of snoeien, moet de bossen en kanthagen verdelen in negen hauwen, mag zijn beesten niet in de bossen laten, vooraleer deze vier jaar oud zijn en moet al de gebouwen op zijn kosten goed onderhouden « beschermende dezelve van waeter en wint ». Nieuwe werken mogen uitgevoerd worden aan daken, vloeren, steenput en zo meer na toelating van de verpachter, doch deze uitgaven zullen worden terugbetaald « midts overbrengende billet specificatyf met quittantien gheverifieert van 't ghone zy zullen becostigh hebben » (24).

De 15 April 1657 zijn er 34 gemeten bos verbrand en geeft de abt van Drongen, Augustinus Merlijn, aan de pachter van het Drongengoed « een kwijtschelding van de helft van het wijngeld en vijf hondert hout tsjaers ».

Kort voor zijn afsterven in 1659 levert Christiaan De Blieck nog « 500 mutsaert ende 500 fasceel : het fasceel moesten wesen mutsaert ».

Joos Steyaert huwt de 3 September met de weduwe van Christiaan De Blieck en wordt pachter van het Drongengoed. Reeds in 1659 legt Joos Steyaert « een billet over van 't maecken van 34 hondert blokken en 't mennen van zelve tot 11-8-0 ». Want al het hout moest op de wagen met paarden vervoerd worden naar Oostmeulen, waar alles op het schip werd overgeladen. Zo zien wij dan ook Guillaume Naesens, schipper vragen « over schipsrecht van voorn. blokken met een duyst mutsaert tot 3-13-4 ». Het volgende jaar maakt Joos Steyaert 4.000 blokken aan 21 stuiver de honderd waarvoor de abdij hem 7 pond betaalt ; de prijs voor deez te mennen en te vervoeren is 20 stuivers de honderd, waarvoor de abdij hem 6-13-4 betaalt. Schipper Naesens heeft 2.800 blokken per schip vervoerd en aan

(24) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen - Voorwaarden der pachthoven, landten, meersschen ende bosschen mitsgaeders verpachtingen der thienden op verscheydene Prochien, competerende d'abdye van Drongen. Zie onder « URSEL ».

hem wordt er voor scheepsrecht 2-6-8 betaald. Joos Steyaert blijft niet lang pachter van het Drongengoed; hij sterft in 1661 en in 1662 huwt de weduwe van Joos Steyaert voor de derde maal met Joachim Beghyn, die de nieuwe pachter wordt (25).

De 11 November 1664 pacht Joachim Beghyn het Drongengoed voor « twee honderd pond grooten, een duyst goeden mutsaert, twee copplen sneppen ende een heerlyke prestatie van visch tsjaers ». In het pachtcontract wordt besproken dat de pachter betalen zal « in 't ghereet en voor eens de somme van vier honderd gulden vier ponden grooten voor d'heeren van konvent, drye ponden grooten ter dispositie van eerw. heere, een courtoisie aan heer van haute ende voorwaerde naer costuyme ». De voorwaarden van pointingen, zettingen, collecteren van tiende, kappen en snoeien van bomen, verdelen van bossen en kanthagen in negen hauwen, het « pastureren » van de beesten in de beesten in de bossen, het onderhouden der gebouwen blijven dezelfde van de vorige pachtcontracten. Wanneer Joachim Beghyn op het Drongengoed komt, staan er « vier duyst jonck eeckplantsoen » en hij wordt verplicht zo spoedig mogelijk te zaaien « een ghemet ceckelen wel ghemest en gheprepareert om zijn profijt ». Bovendien is « de pachter ghehauden dese planterije wel te bevrijden, beheymen, suyveren en op te leyden en al te doene, dat een goede planterije behoort, zonder vergelt en al oft voor zijn eighen waere » (26).

Door al deze pachtcontracten van de 17e eeuw weten wij dat het Drongengoed te Ursel gedeeltelijk de brandstof en de vis aan de abdij moest leveren (ook het hof ten Brempt op Zonnegem moest uit de vijvers in dit goed gelegen aan de abdij vis leveren). Deze vis, lijk we hoger zagen, meestal karpers en snoeken, soms ook enige baarsen, werden op het Drongengoed gekweekt in de « Veldtvyvers », die samen 47 gemet en 22 roeden groot waren en

(25) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n° 10.

(26) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen. Voorwaarden der pachthoven, landen, meerschen ende bosschen mitsgaeders verpachtingen der thienden op verscheydene Prochien, competerende d'abdye van Drongen. Zie onder « URSEL ».

ook in de « Grooten Vyver », waarin 13 gemet en 229 roeden lagen (27). De bosplanten werden ook ter plaatse gekweekt, het veld of de heide omgedolven en met de ter plaatse gekweekte bosplanten herschapen in bos, waaraan een bijzondere zorg werd besteed met vrijwaring van « pasturagie », « cappen ofte snoyen » en verdeling in « neghen hauwen », doch omwille van de uiterst slechte bodemgesteldheid ging de ontginning zeer traag vooruit, zódat er in het midden der 18e eeuw toch nog slechts een zesde der totale oppervlakte ontgonnen was.

Door een handboek door de heren pastoors van Ursel gehouden van 1641 tot 1721, waarin de tiendebetalers opgetekend staan, was het ons mogelijk om bijna gedurende een eeuw de pachters van het Drongengoed te kennen. Want van 1641 af tot 1674 zijn de verzamelaars der tiende ook de pachters van het Drongengoed. Wij kennen de tiendeverzamelaars tot 1737 en veronderstellen dan ook dat deze mogen vereenzelvigd worden met de pachters van het Drongengoed : Jan Timmermans, filius Jacques van 1674 tot 1683 ; Niclays Gillemans van 1683 tot 1692 ; Francois Herschap van 1692 tot 1701 ; Pieter Rombaut voor twee termijnen van negen jaar van 1701 tot 1719 ; Pieter de Baets van 1719 tot 1728 (28). Pieter Matthijs was

Boek van Leonardus Moins, pastoor van Ursel, 1641. pachter van het Drongengoed te Ursel (van de tiende van 1729 tot 1737. Zijn pachtsom beliep 158 pond 6 schelling 8 groten (29). Pieter Matthijs woonde zelf niet op het Drongengoed. De hoeve was bewoond door twee gezinnen : het gezin van Frans De Coster en het gezin van Jan Pieters (30). Een optelling van 23 Juli 1731 bevestigt deze feiten. Het gezin Pieters bestond uit man (Jan), vrouw (Joanna Steyaert) en drie kinderen (Jan, Pieter, Anna) ; het gezin De Coster bestond uit man (Frans), vrouw (Pietronella Gaudesaboïs) en twee kinderen (Pieter en Anna) (31). In hetzelfde stuk wordt ons ook de afstand aangege-

(27) Gent R. A. - Abdij Drongen, n° 111.

(28) Archief Abdij Grimbergen-Abdij Drongen, n° 41 :

(29) Gent R. A. - Abdij Drongen, n° 91.

(30) Gent R. A. - Abdij Drongen, n° 123.

(31) Gent R. A. - Ursel, n° 585.

ven « van de sulle van de kerck » tot aan de grens der verschillende gemeenten en worden dezelfde families als bewoners van het Drongengoed vermeld : « ten derden gemeten noort westwaert van voorseyde kercke lanxt de voorseyde onderdaelstraete tot aen de bogaertstraete ende lanxt deselve noortwert tot op den ouden brugschen herwegh ende vandaer nous door het weghelken van plantsoen bosch en de lant van het drongengoed tot aen den dorpel of te sulle van huysse van 't selve goet bewoont by Frans De Coster en Jan Pieters disterende van dito kercke tot seven hondert 63 roen 1 voet ende naer metinghen van voorseyde kercke naer d'hofstede bewoont by Pieter d'Hont door de vleugel naer 't selve goet ende aldaer maer bevonden te disteren tot ses hondert sessentachtigh roen vijf voet... ».

Juist lijk te Papinglo gaven de pachters de hoeve en aanpalende heide in napacht en dit systeem van vercijsing leidde tot het volledig verval van het Drongengoed (32).

Geen wonder dan ook dat in het jaar 1738 het grootboek der abdij van Drongen onder « Pachthof Ursel » vermeldt, « dat d'abdijs proprietaris is van een gheruinierte hofstede (ghenaemt Pachthof Ursel), Oost de Dreve ende 't land van desen goede, Zuyd een jonghen beplanten bosch deser abdij, West en Noord haer self, volgens landboek van Ursel 't Vrije » (33).

Bij het overlijden van de 39e abt van Drongen, Petrus De Caesemacker, wordt in een staat en declaratie van goederen (1740) op Ursel aangegeven (34) : « eerst een deel thiende het een jaar door het ander uytbrenghende 80 pond ; ten tweeden 86 bunderen heyde en bosschen ten deele tot consumptie van het clooster, de reste wordende verpacht jaerelyckx in advenante van 26 pond ».

Het Drongengoed was dan ook in 1740 totaal vervallen. Gelukkig zal de abdij in 1740 een zeer actieve abt krijgen in Antoon De Stoop, die een bijzondere attentie

(32) G. DE SMET en D. VERSTRAETE. *De Proosdij van Papinglo te Maldegem Kleit*, blz. 44.

(33) Gent R. A. - Abdij Drongen, n° 159.

(34) Gent R. A. - Abdij Drongen, n° 128.

zou hebben voor Ursel, er een nieuwe hoeve zou bouwen, de tweede ontginningsperiode zou beginnen en leiden en onder wiens beleid het Drongengoed zijn gouden tijdperk zou kennen (35).

G. DE SMET,
onderpastoor, Maldegem-Kleit.

- (35) *Appeltjes van het Meetjesland*. Jaarboek van het Heemkundig genootschap van het Meetjesland. N^r 3 - 1951 : van blz. 93 tot 100.

HET AMBACHT BOEKHOUTE

Gelegen in het Noorden van de huidige provincie Oost-Vlaanderen vormde het ambacht Boekhoute, samen met die van Assenede, Axel en Hulst, het gebied dat onder het oud regiem algemeen werd aangeduid met de benaming de « Vier Ambachten ». Het dankt zijn naam aan de vroegere « stede van Bouchaute » die er de hoofdplaats van was.

Zijn begrenzing werd vrijwel nooit gewijzigd. Alleen de noordergrens die aanvankelijk gevormd werd door de Hont of Westerschelde maakte daarop een uitzondering. De grillige stuwing van het water zorgde daar voor een bijna voortdurende wijziging van de kustlijn. De enige gekende grenscorrectie die er plaats greep gebeurde ten gevolge van het Verdrag van Munster en de daarop volgende Limiet-scheiding van 1668. Hieruit volgde dat « desen ambachte ende heerlichede van Waterdyck met de lemitscheydinghe ghedaen ten jaere 1668 tusschen de majesteyt ende de heeren Staeten der Gheunieerde provintiën vermindert is ontrent de drij hondert seventich ghemeten lants... » (1). Sindsdien mocht deze grenslijn als blijvend beschouwd worden.

In het Noordoosten werd de scheiding tussen het ambacht Boekhoute en dit van Assenede getrokken door een thans verdwenen aftakking van de Braakman, die zich rond het latere Filippine daarmee verenigde. In de dertiende en de veertiende eeuw moet deze waterweg veel aanzienlijker geweest zijn want vaartuigen bereikten langs daar de toen nog bestaande haven van Assenede. Men beweert zelfs dat Boekhoute en Assenede eertijds twee kleine eilanden (2)

(1) RAG : fonds Boekhoute nr 8.

(2) P. J. BLOK : *Geschiedenis van het Nederlandsche Volk*, deel I p. 97. Leiden, z.d.

vormden in de Schelde. Waarschijnlijk echter gaat het hier om een verwarring met het eilandje Boterzande dat tot het ambacht Boekhoute behoorde en in de uitmonding van de Braakman gelegen was. De overige grenzen zijn onveranderd gebleven en komen overeen met de afbakening van de gemeenten Boekhoute, Bassevelde en Oosteeklo. Bestuurlijk gezien was de begrenzing van het ambacht als volgt : ten noorden de Westerschelde, ten oosten het ambacht Assenede, ten zuiden de kasselrij van de Oudburg en ten westen de vrijheden van Eeklo, Kaprijke en Wavertvliet.

Warnkoenig (3) en met hem nog anderen beweerden, dat in de 10e eeuw, bij de verovering van deze landen door de Duise keizer Otto I een kanaal gegraven werd dat de westelijke en een deel van de zuidelijke grens vormde van de Vier Ambachten. Deze theorie steunde op een vermelding in de kroniek van St-Baafsabdij en een aanduiding op de zogenaamde kaart van Gwijde van Dampierre die de toestand van Vlaanderen voor het jaar 1274 weergeeft. Algemeen wordt echter thans aangenomen dat deze bewering moeilijk met de waarheid kan overeenkomen.

Oorspronkelijk was het ambacht Boekhoute samengesteld uit de gemeenten Boekhoute, Bassevelde en Oosteeklo en de thans verdwenen dorpen Pieten, Koudekerke en Wevelswalle. Deze laatsten verdronken in de grote overstroming van 1377, toen volgens de oude kroniekschrijvers 17 dorpen verdronken in Vlaanderen en meer dan 50.000 (?) slachtoffers te betreuren vielen. Enkele van deze dorpen werden later heropgetrokken maar droegen dan dikwijls een andere naam zoals dit onder andere het geval is met Pieten of Ter Pieten waar in 1504 de heerlijkheid van Waterdijk wordt opgericht. Bij een proces gevoerd tussen de abdis van Nieuwenbossche en de prelaat van St-Pieters, wordt dit tijdens de 17e eeuw nog verklaard : « Ende dat het heerschap van Piet nu soude gheseyt ofte ghenompt worden Waterdyck... » (4),

(3) WARNKOENIG - GELDHOF : *Histoire de Flandre*, deel II, p. 18.

(4) Archief van het Bisdom Gent ; bundel Boekhoute.

Van Koudekerke en Wevelswalle werden tot nog toe geen sporen terug gevonden maar wellicht waren ze eens gelegen waar men thans de « rijdende » schorren van de Braakman aantreft.

De totale oppervlakte van het ambacht moet ongeveer 4500 ha bedragen hebben. Daarvan is Bassevelde veruit de grootste gemeente met een oppervlakte van 2196 ha of 4022 gemeten. Boekhoute volgt op de tweede plaats met 1628 ha of 5120 gemeten terwijl Oosteklo nauwelijks 800 ha telt. De bodem helt er van het noorden naar het zuiden in opgaande lijn. In het noorden van de gemeente Bassevelde steekt hij nauwelijks 3 m boven de zee uit, de dorpel van de kerk van Boekhoute ligt op 4,95 m terwijl deze van Oosteklo reeds op 8,90 m ligt. Het hoogste punt van het ambacht ligt ten zuiden van Oosteklo op de zogenaamde « hoogte » die 10 tot 11 m boven het zeeniveau ligt. Op meerdere tijdstippen van de geschiedenis overstroomde de zee het grootste deel van dit gewest. De zandachtige en hoger gelegen gronden die men te Oosteklo aantreft zouden aldus een deel van de vroegere duinenrij zijn die zich van Brugge over Maldegem, Eeklo, Ertvelde, Wachtebeke, enz. tot bij Antwerpen uitstreckte. Door de jaren heen trok de zee zich echter terug en vormde een alluviale kustvlakte. Aanvankelijk waren deze gebieden nog bedekt met moerassen terwijl het water bij hoge tijdsoms nog over het land stroomde en de volle ontwikkeling er van belemmerde. De bewoners echter verweerden zich daartegen en wierpen weldra dijkwerken op om dit tegen te gaan. Onder deze dient vooral de Graaf Jansdijk vermeld die van Grevelingen tot Antwerpen langs de kust liep. Hij ontstond omstreeks 1400 uit de vereniging van verschillende kleinere dijkwerken en tot in de 17e eeuw bleef hij de zeedijk of « landdijk » zoals men hem noemde. Meermalen reeds werd beweerd dat hij ontstond onder het impuls van Jan van Namen, zoon van Gwijde van Dampierre. Dit schijnt niet overeen te komen met de werkelijkheid want op dat tijdstip had de zee zich zo ver teruggetrokken dat het dijkwerk, waar het zich thans bevindt, toen minstens op 15 km van de kust moest gelegen zijn, wat niet strookt met zijn bestemming. Het is slechts na de grote

overstromingen van de tweede helft der veertiende eeuw en het begin der vijftiende, dat de Graaf Jansdijk een noodzakelijkheid wordt en met reden moet hij dan ook toegeschreven worden aan Jan zonder Vrees (5).

Evenwijdig met het voornoemde dijkwerk en ten zuiden er van ligt een strook grond van een viertal km breed uit alluviale klei en zand samengesteld terwijl het overige gedeelte van het gebied uit weinig vruchtbare zandgrond bestaat. Zo vormt de Graaf Jansdijk hier dan ook de grens tussen twee landbouwkundige streken: ten noorden de Polders en ten zuiden er van de Zandstreek. Bij de bewoners zelf worden ze ook wel Blooteland en Houtland genoemd, dit echter meer in de betekenis van scheldnaam. De rijke boeren van de poldervlakten spotten met de « houtlandse » die dag en nacht moeten wroeten in een ondankbare bodem. Deze laatste hunnerzijds steken de draak met de voorliefde voor een goede tafel en voor comfort van de « blootenaars » (6).

Voor al het zandachtig gedeelte moet vroeger zeer dicht bebost zijn geweest. Uitlopers van het Vlaamse woud splitsten zich tot hier zoals mag aangenomen worden uit de lokale plaatsnamen als Oosteek(eik)lo en Boek(beuk)-hout. Anderzijds deelt Sanderus in zijn *Flandria Illustrata* mede dat Bassevelde in zijn tijd voor de helft met bossen bedekt was. Tevens wordt ons duidelijk dat ze tot in de 17e eeuw een schuilplaats boden aan wolven en vossen zoals vermeld wordt in de ambachtsrekening van het jaar 1665: « Item betaelt aen Pr. van Bambossche weert tot Oosteekelo de somme van twee ponden seshien schellinghen over soo vele tsijnen huysen verteert is gheweest by de weyknechten die op den wolf hebben gejaegt, mitsgaders oock als wanneer daer eenige vossen zijn gevangen... »; « Item betaelt aen Frans Himbrecht de somme van twintich schellinghen over het vangen van twee vossen... » (7).

De hydrografie van het ambacht berust helemaal op

(5) R. BLANCHARD : *La Flandre*, p. 182 - Parijs 1906.

(6) BLANCHARD, pag. 121.

(7) RAG : Boekhout nr 118.

een stelsel van watergangen die het overvloedige water moesten afvoeren naar de Braakman. Naargelang de noodzakelijkheid werden er nieuwe bijgegraven die dan het voorwerp uitmaakten van een speciale « omstelling ». Nog in 1574 was dit het geval wanneer een buitengewone taks geheven wordt als watergeschot tot het delven van drie nieuwe watergangen (8). Vanzelfsprekend waren deze waterlopen onderhevig aan speciale zorgen en reglementen om het gevaar van overstromingen zoveel mogelijk te keer te gaan. Reeds in 1270 deed Gravin Margaretha regelmatig de « wateringhen » en sluizen van de streek nazien door speciaal daartoe aangestelde mannen (9). Later drukte deze last op de schouders van schout en schepenen. Bij decreet van 23 Januari 1807 werd tot de inrichting van de Isabelle watering overgegaan die tot taak had zorg te dragen voor het afvoeren van het water en het onderhouden van sluizen, heulen en watergangen. Het water van de gemeenten Boekhoute, Bassevelde en Oosteklo, de grootste gedeelten van Kaprijke en Lembeke en een deel van Assenede en Ertvelde wordt aldus naar de nieuwe zeesluis, die aan het vroegere Isabellefort (vanwaar de naam) gelegd was, afgevoerd. De Isabelle watering had het toezicht over een zeesluis, 55 binnensluizen, heulen en bruggen en 57.385 Nederlandse ellen watergangen (of 14.944 oude Brugse roeden) (10).

Als gevolg van de staatkundige wijzigingen die in 1830 plaats grepen ging Nederland in 1839 de belofte aan op zijn grondgebied voor de afwatering te zorgen. Daarmee echter was die nog niet geregeld op het Belgisch gedeelte en kort nadien wordt dan ook een wetsvoorstel ingediend waarbij de verbinding van Zelzate met de Noordzee, door de Leopoldsvaart, als de oplossing van het probleem wordt aangewezen. Het project wordt aanvaard en op staatskosten uitgevoerd. Toch wordt het kanaal slechts doorgetrokken tot aan de Oosterput omdat de reeds bestaande

(8) RAG : fonds Oosteklo nr 54.

(9) Saint Genois t. II pag. 630.

(10) Archieven van de Isabelle watering te Boekhoute.

Isabellesluis bleek te volstaan om het water af te leiden. Na de eerste wereldoorlog verergerde de toestand weer snel. De aanslibbing nam opnieuw toe en verschillende overstromingen dagtekenen uit die periode. Op dit ogenblik wordt van Nederlandse zijde de oplossing van het probleem gebracht door de uitdijking van de Braakman.

Ten slotte rest ons dan nog een woord te zeggen over de Braakman zelf. Reeds in de 12e eeuw had het kustland, onmiddellijk ten oosten van Biervliet gelegen, geen vaste vorm, maar was « rijdende » zoals men dat noemt. De Braakman, een aftakking van de Honte had toen in verbinding gestaan met de zich westelijk daarvan uitstreckende watervlakte, bekend onder de naam « Sincfalla ». Onder invloed van de getijden neemt hij echter meer en meer uitbreiding en overstroomt weldra grote gebieden van de Vier Ambachten. Zeker droegen de hoge watervloeden van 1377, maar vooral die van 19 November 1404, daar veel toe bij. Landerijen, gehuchten, zelfs dorpen verdwijnen en worden aan de vergetelheid prijs gegeven. Honderd jaar later was daarin nog geen verandering gebracht zoals blijkt uit de hier volgende tekst :

« ...warachtich ende notoire zijnde dat zo wel bijden inundatiën, occupatiën ende invatiën vande zee zo wel ghebeurt int jaer XIIIc LXXXVIII of up anderen tijden als anderssins de wilde zee, zeewateren ende guelloopen van dien commende ende aborderende waeren ontrent an t'dorp van assenede ambocht tot anden lantdyck ende aude dycken en weeren daer gheleyt ende noch liggheende jeghens theschudt ende persuatie vande zelve wilde zee commende tot ande zelve dycken, gheleghen waeren diverssche creken ofte oock aderen ende oock scorren ende blic ghemeene metter zelve zee onbedyct daer tzeewaeter bijder hebbe ende vloet uute ende inne overvloyet als daerinne ghemeene ligghen waerinne dat de schamelelieden diet gheleift gheploghen ende ghecostumeert waeren ende huerlieden gheoorlooft was te visschene ende varene uut ende inne thuerlieder gheliefsten. Alzoot oock van ghelycken deden in andere quartieren als axelambacht bouchouterambacht

ende elders inde ghemeene zee ende verdroncken landen... » (11).

In 1546 wordt de Braakman in verbinding gebracht met Gent door de Sasse Vaart die te Sas van Gent uitmondt. Doch evenals in het Zwin begint hier ook weldra de verzanding. Nog in 1600 komt Prins Maurits van Nassau met een vloot tot in de haven van Filippine maar nauwelijks enkele jaren later zou dit reeds niet meer mogelijk geweest zijn. Thans zijn er alleen nog uitgestrekte schorren en een afwateringskanaal naar de Schelde terwijl alle toegang van schepen tot de haven van Boekhoute onmogelijk geworden is (12).

N. KERCKHAERT.

(11) RAG : fonds Raad van Vlaanderen - Serie B, fol. 421 - Maart 1549.

(12) Zie ook M. A. WATERSCHOOT : *De Vlaamsche Kustvlakte* - Langemark, z.d.

VELDWACHTERS TE KNESSELARE

Het ambt van veldwachter (eertijds : praetere, vanger, capiteyn of officier van de prochie) geniet in onze buitendorpen sedert eeuwen een niet te onderschatten gezag. Dit vloeit voort uit de aard van het vak zelf, uit de speciale kledij en vroeger ook wel uit het feit, dat men steeds een zekere geleerdheid moest bezitten, om als veldwachter te kunnen fungeren. Het is b.v. reeds een zeer oud gebruik, in talrijke onzer dorpen, dat de bestuurlijke berichten en bevelen (en naderhand ook de verkopeningen, feestelijkheden en andere bekendmakingen) 's Zondags, na de goddelijke diensten, door de veldwachter « uitgelezen » worden. Vroeger gebeurde dit meestal van op een grote arduinsteen, bij de ingang der kerk en tegenwoordig van op het balkon of de pui van het gemeentehuis. Te Aalter wordt er omgeroepen door een bovenvenster van de herberg « Het Lam », op de Markt ; doch deze herberg is juist het oude wethuis van de gemeente. Talrijke taalgeleerden hebben met reden het oude woord « praetere » van dit gebruik afgeleid, nl. van het werkwoord « praeten ». De benaming leeft thans nog voort in de Vlaamse familienaam « De Praetere ».

In de bewaard gebleven Knesselaarse gemeenterekeningen, die niet al te talrijk zijn, vinden wij reeds bij het einde der jaren 1600, dat « ... naer ouden costuyme, den officier der prochie pretendeert van uytghelesen thebben ter kercktichele, ten uytcommen van den volcke uyt den dienst van de hooghmisse en ooc van thebben gheplackt aen het pellerijn, plaetse gecostumeert, tot de somme van... ».

Rond dezelfde tijd vinden wij voor Knesselare ook

voor het eerst een veldwachter met name vermeld, nl. Pauwel Steyaert, officier van de prochie in 1692 (Resolutiebouck 1690-1705, Rijksarch. Gent). Tien jaar later ontmoeten wij hem terug, doch ditmaal in gezelschap van Pieter Van Dijcke, toen eveneens « officier van Knesselare » (1701-1702, Gemeenterekening). Daaruit blijkt dat de gemeente omstreeks het jaar 1700 een tweede veldwachter heeft bekomen, die zal behouden blijven tot het einde van het Oud Regiem. Deze uitbreiding van de plaatselijke politie is rechtstreeks in overeenstemming met de aangroei van de bevolking ; het was ook juist in 1701 dat de kerk van Knesselare haar eerste onderpastoor bekwam. Overigens bestond de Rijkswacht hier toen nog niet, want het zijn de Fransen geweest die de gendarmerie hier hebben ingevoerd.

Verder zien wij, dat de « tweede officier » onder het gezag van « de eerste » stond en dat die rangorde, bij mutaties en opvolgingen, steeds geëerbiedigd werd. Ook wordt de tweede officier altijd het laatst geciteerd, dus na zijn collega.

In de jaren 1757-58 treffen wij aan : « de officieren Jan-Francies Stock en Pieter Martelé ». Veldwachter Stock is zeer lang als eerste officier in dienst geweest, minstens van 1757 tot 1794. Hij werd opeenvolgend bijgestaan door Pieter Martelé, Petrus De Swaef en Martinus Maeyens ; bij de aanvang van het Frans beheer, zien wij hem vervangen worden (afgesteld of door ontslagname ?) door de beruchte Petrus De Swaef.

Deze De Swaef was geboortig van Ruiselede (o 9 Maart 1735) en een zoon van Marcus De Swaef en van Anna Maria De Meyer. Hij huwde te Knesselare de 9 Mei 1756 met Anna-Maria De Mey, die geboren was te Knesselare de 1 Augustus 1734 en er overleed de 27 Mei 1790, 56 jaar oud en talrijke kinderen nalatend. Reeds van bij zijn huwelijk vestigde Petrus De Swaef zich te Knesselare, alwaar ook al zijn kinderen geboren werden. In 1772 vinden wij hem voor het eerst als tweede veldwachter aangeduid. Financieel zat hij er niet zo slecht voor, want rond dezelfde tijd kocht hij twee kleine eigendommen in Eentveld, zoals

blijkt uit de Registers der Wettelijke Passeringen van het Land van de Woestijne (Rijksarch. Gent). Hij bezat reeds eerder een huis met wat hof en land, in de huidige Nieuwstraat, nr 34, daar waar thans Alfred De Somer woont. Deze laatste woning betrok De Swaef zelf, tot aan zijn dood : het huis stond toen echter niet op de tegenwoordige plaats, maar wel op het zuidelijk einde van het perceel, dichtbij de Kouter en is sedert honderd jaar volledig verdwenen (Kadaster van 1810, Sectie A nr 660).

Ten jare 1784 was Petrus De Swaef nog steeds tweede officier, volgens de gemeenterekening, waarin wij lezen, op folio 58 recto : « Nogh te betaelen aen denselven officier Stock ende aen zynen compagnon Pieter De Swaef, tsamen vijf schellinghen en vier grooten over hunne diensten als camerboden... ». In het kohier van 1792 echter, vinden wij De Swaef niet meer, maar wel « Jan-Francies Stock en Martinus Maeyens, officieren van de prochie... ». Om welke reden werd hij ontslagen, of trok hij zich terug ? Bestaat er verband tussen dit ontslag en zijn later gedrag ? Het is zeer waarschijnlijk, doch daar zal men wellicht nooit kunnen op antwoorden.

Maar niet zodra hebben de Fransen het bewind in handen, of Petrus De Swaef duikt opnieuw op, ditmaal als eerste en enige « garde » en ontpopt zich weldra, klaarblijkelijk verbitterd, als een ware dienaar van de Republiek, niettegenstaande zijn hoge ouderdom. Intussen is hij hertrouwd met Isabella Van Hulle, 6 jaar jonger dan hij en geboortig van Oedelem.

Nadat de priesters de eed van trouw aan de Franse Republiek en haat aan het koninkdom moesten afleggen, wat zij bijna allen weigerden, was er in 1796-97 een ware kerkvervolgning begonnen. Te Knesselare waren er alsdan twee geestelijken, pastoor Naudts en onderpastoor Van de Voorde, beide « onbeëdigd ». Z. E. H. Livinus Naudts, geboren te Desteldonk in 1743 en einde November 1795 te Knesselare benoemd, had zich sedert Juli 1796 te lande verborgen en las Mis in schuren en kelders. Voortdurend achtervolgd en nagejaagd, werd hij door De Swaef ver-raden en in handen van de Fransen overgeleverd, op 9 Sep-

tember 1797. Buiten beschouwing gelaten, dat deze gebeurtenis nu nog vrij algemeen bekend gebleven is te Knesselare, hebben wij nog het feit dat de schrijvers van de « Geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen » in 1868 letterlijk zeggen : « De pastoor Naudts, die zich met den onderpastoor op het veld verborgen had, werd den 9 September 1797 door den veldwachter De Swaef verraden en in handen der gendarmen overgeleverd » (De Potter-Broeckaert, Knesselare, blz. 18). Bemerkt dat deze regels uitgegeven werden op een ogenblik, dat er nog verschillende kleinkinderen van de veldwachter te Knesselare woonden en dat er nog heel wat grijsaards leefden, die Petrus De Swaef persoonlijk gekend hadden.

Na zijn aanhouding werd pastoor Naudts overgebracht naar het Rasphuis te Gent, om vervolgens naar Rhé verbannen te worden. Hij kwam eerst vandaar terug op 30 Augustus 1802, na het Concordaat van Napoleon. Intussen had veldwachter De Swaef zijn intrek genomen in de verlaten pastorie en er een herberg geopend. Ook dit feit wordt door De Potter en Broeckaert vermeld. In 1935, bij het uitvoeren van herstellings- en schilderwerken aan de pastorie, zagen wij, bij het afvreten van een oude muurbekleding, duidelijk de sporen van een herbergtoonbank en van kraanleidingen, in de eerste zijkamer rechts (voorkant).

Bij het invoeren van de loting, toen men onze jongens dwong soldaat te worden in de Franse legers, waren er overal zeer veel onwilligen en dienstweigeraars die onderdoken. Veldwachter De Swaef had te Knesselare andermaal de handen vol. Van de Genachte, in zijn weinig historisch boek « Rond Aalter in den Franschen Tijd » (1903), haalt enkele krasse staaltjes aan van de lafheid en de verklikkingen van De Swaef, die hij uitschildert als « een man zonder religie, wiens gezicht verhelderde bij de aankomst van de Republikeinen », enz... Ook geeft hij een overvloed van details over « zijn kloppjachten als zielbond » en over de verklikking en aanhouding van pastoor Naudts. Daaromtrent hebben wij echter geen enkel betrouwbaar gegeven kunnen vinden, al moeten wij ook toe-

geven dat de gezindheid van de veldwachter wel boven alle twijfel verheven is.

In elk geval heeft de Republiek op De Swaef geen beroep meer kunnen doen voor lange tijd. Want reeds op 2 Mei 1801 wordt Bernardus Verscheure als veldwachter van Knesselare vermeld. Ging Petrus De Swaef op rust, gezien zijn hoge leeftijd van nagenoeg 66 jaar ? Trok hij zich terug, nadat zijn wraak en afrekening met het verleden voorbij waren ? Of viel ook hij bij de Fransen in ongenade ?...

Weer betrok hij zijn woning in de Nieuwstraat en overleed er de 27 Maart 1815, juist 80 jaar oud ; hij werd de volgende dag begraven, zoals wij zien in het kerkregister : « Die 27 Martii 1815 media nocte obiit in aetate 85 annorum (sic.) et 28 sepultus est Petrus De Swaef, in primo conjugis viduus Mariae De Mey, in secundo conjugis maritus Isabellae Van Hulle ». Zijn tweede vrouw zelf, stierf te Knesselare op 22 September 1830, als weduwe, 81 jaar oud (Overlijdens, akte 72).

In het kadaster van 1810 vinden wij de onroerende bezittingen van veldwachter De Swaef nauwkeurig gesitueerd. Vooreerst zijn persoonlijke woonst in de Nieuwstraat, Sectie A, nrs 658, 659 en 660, respectievelijk land (7 a 42 ca), hof (4 a 42 ca) en gebouw (4 a 59 ca) ; verder nog een huisje met hof en land in Eentveld, waar in 1810 de weduwe van zijn vroeglijdig gestorven zoon Karel woonde, bekend Sectie A, nrs 350, 351 en 352, samen 30 a 42 ca, thans eigendom van Triphon De Cant te Maldegem en laatst bewoond door Albert Wittevrongel-Verkimpe, tegenwoordig Blakte 26. Eindelijk ook nog het huisje (niet de grond) Sectie A, nr 113, in 1810 betrokken door Cipriaan De Swaef, groot 2 a 64 ca en thans bewoond door Amedée Nemegeer-Ardeel, Blakte 14.

Zoals wij hoger reeds zegden, werd Pieter De Swaef als veldwachter van Knesselare opgevolgd door Bernardus Verscheure. Deze werd op zijn beurt vervangen, in 1812, door Carel Bultynck, die te Knesselare overleed de 30 Juni 1838. Carel Van den Berghe volgde Bultynck op in zijn

bediening, nog hetzelfde jaar, doch stierf reeds de 23 April 1842. Daarna fungeerden tot op heden nog de volgende veldwachters : Karel Van den Abeele (1842-1858) ; Francies Lips (1858-1899) ; Victor Strobbe (1899-1932) en Richard Van Ryckeghem (1932 tot heden).

Alfons RYSERHOVE.

BRONNEN

Rijksarchief Gent : Gemeenterekeningen Knesselare, 1650-1796 ; Resolutiebouck Knesselare, 1690-1705 ; Wettel. Passeringen Land v. d. Woestijne ; Fonds « Dép. de l'Escaut » ; Lijst van verbannen priesters.

Gemeentearchief Knesselare : Kadaster van 1810 ; Beraadslagingen v. d. Gemeenteraad ; Registers v. d. Burgerlijke Stand.

DE LOTGEVALLEN VAN LEON-MARIE HAEGHEMAN, SOLDAAT ONDER NAPOLEON

Leon-Marie Haegheman werd geboren te Evergem op 1 November 1792. Hij was de zoon van Pieter-Benedikt, politiecommissaris te Evergem.

Hij liep school bij meester Jozef Disbecq, de eerste gemeentelijke onderwijzer en behaalde er ten jare 1807 de tweede prijs in vlijt en uitmuntendheid. Naderhand genoot hij waarschijnlijk nog voortgezet onderwijs, want bij zijn inlijving in het leger oefende hij het beroep van « *écrivain* » uit, t.t.z. hij was klerk op het gemeentehuis te Evergem. Als jonge, op Franse leest geschoeide intellectueel, koesterde hij een grote verering voor Napoleon.

Vandaar dat hij zich dan ook op 27 Maart 1812, vrijwillig bij het Franse leger aanmeldde. Op 2 Juni 1812 werd hij definitief ingelijfd bij de 72e Cohorte van de Garde Nationale te Brussel. Door een gelukkig toeval zijn al zijn brieven, 14 in getal, aangevuld door andere bescheiden en een eigenhandig opgemaakt « *Carnet de route* », tot op heden bewaard gebleven. Dank zij deze documenten zijn wij in staat bijna dag voor dag, zijn belevingen te volgen. (1)

Gezien zijn betrekkelijk goede kennis der Franse taal en mede door zijn vrijwillige indiensttreding, werd hij van bij de aanvang als « *fourrier* » ingelijfd, waarschijnlijk met de graad van sergeant.

(1) Deze correspondentie berust bij ons medelid Meijuffer Maria Van Cauwenberghe, die ze ons bereidwillig ter inzage gaf. Hiervoor oprecht hartelijk dank.

Op 13 Juni 1812 schrijft hij vanuit Brussel naar huis.

« Beminden vader, moeder en zuster,

Hope ul. mijnen brief zult onfangen hebben, den welken ik zondag 7 juin aen UE. hebbe geschreven, en hope Ul. in volle gezondheid zult zijn. Ik hadde gemijnt als dat wij van deze weke zauden moeten vertrekken hebben voor gend, maer er is een ordre gekomen om te blijven tot voorder ordre ; ik ben hier bij sadonis van geerardberge en bij de drij Sergenten van het recrutement van gend, de welke onder mijn Compagnie zijn. Laete Ul. weten als dat ik geproposeert ben voor sergent major, gelieft mij te schrijven of Bd. Vande Velde zijn accord niet aengegaen en heeft.

In afwagtinge Ul. antworde blijve.

L.M. Haegheman, fourrier.»

In een postscriptum voegt hij er heel handig aan toe : « Den Commandant van mijne Compagnie, den welken eenen braven man is, heeft mij Dijssendag bij hem wesende, gezeyd : Gelijk ik nu fourrier was, en scheen eenige fortun te besitten dat ik mij eenen uniforme moest maeken en dat hij op mij voorders zoude gepeys hebben. Gelijk het alreeds blijkt, daerom verzoeke van mij 50 franc af te zenden ».

Op 12 Juli volgt terug een zeer omstandige brief, waarin o.a. volgende typische passage : « Sedert gisteren morgent naer den Extraordinairen revue zijn alle de Garde nationale geconscigneert in de Casernes, en niemand in en uyt gaen ten zij de sergenten fourriers en hooger Graden want dat men dat zoo niet gedaen en hadde de helft van de Cavalerie zoude naer huys gegaen hebben zonder permissie ». Dat men wel met de wankel moreel van het merendeel der soldaten diende rekening te houden en bang was voor opstootjes, bewijst het feit dat het garnizoen vóór Brussel-kermis moest vertrekken. Wanneer op 26 Juli het langverwachte marsjbevel gegeven werd, stapte het ganse regiment door 50 muzikanten vergezeld de weg op naar Gent, over Aalst. Van Gent uit, ging het de volgende dag

naar Eeklo. 's Anderendaags ging het van hier uit naar Vlissingen, de voorlopige eindbestemming, waar ingescheept werd op het fregat « De Kinderen Hasselaer ». Hier zal het regiment tot 1 October 1812 blijven.

Van hieruit schrijft hij dan ook drie brieven naar huis. Een eerste op 30 Juli, waarin hij laat weten dat het hem tijdens de marsj Gent-Eeklo streng verboden was, thuis eens binnen te lopen. Die dag immers doortrok de kolonne het westelijk deel van Evergem (Belzele). Overtollige bagage, zijn burgerkledij, die bestond uit een « kolensche Vest en broek, twee andere vesten, mijne Klak en eenen paraplu », had hij ondertussen gedeponneerd in het « Keyzerinneken » te Gent, vanwaar zijn ouders ze konden afhalen. De bevoorrading was eveneens uitstekend. Hierover schreef hij het volgende : « Wij hebben hier wijn, franschen azijn, rijs, vlees, biscuit en brood en zaut, en ik en komme niet te kort van alles, want wij hebben dubbel ration ».

De tweede brief is geschreven van op het fregat. Waarschijnlijk was dit om de soldaten te wennen aan de deining van het schip met het oog op de voorgenomen zeereis naar Hamburg, die 35 dagen zou in beslag nemen, maar waarvan er niets zou in huis komen. Onze loerier moest er zich eveneens aan wennen, want schrijft hij, « de eerste viere daegen had ik zoo daenig de hooftpijne van het wachelen der fregate dat ik moest uyscheen van werken, maer dat ben ik al gewoone... en wij maken goeden fricot, goede soepe, alle daegen carmenaden met artapelen gestoft of wat ander groensel, dat wij koopen onder malkan deren ».

De derde en laatste brief vanuit Vlissingen dateert van 10 September 1812. Hierin bedankt hij zijn ouders voor de verrekijker die zij hem toegestuurd hebben. Hij is er ingekwartierd in de herberg « De Stad Sluis ».

Van hier uit breekt het regiment op, voor de terugreis naar Brussel op 13 October, in dagmarsjen over Eeklo, Gent, Aalst en Brussel. Na een week wordt er opgebroken voor Mechelen, vanwaar men op 10 Januari 1813 defini-

tief zal vertrekken. Ondertussen wordt de invloed der verfransing heel goed merkbaar, want van hier uit schrijft hij op 31 October 1812 zijn eerste Franse brief naar huis.

Als onderofficier-vrijwilliger bekomt hij op 10 November een tiendaags verlof. Toch wordt hem reeds op 15 November door zijn compagniecommandant aangemaand zo vlug mogelijk terug te keren naar Mechelen. Aanvankelijk in zeer vleierende bewoordingen : « *Personne ne prend plus de part à vous que moi ; je remercie le ciel de nous rendre un tel sujet que vous* ». Wanneer onze loerier op 23 November echter nog niet teruggekeerd is, volgt een minder vriendelijke aanmaning. « *Je suis très surpris que vous m'exposiez à des reproches envers le chef, vous connoissez sa vivacité, qui n'est pas peut (sic !) de chose. Enfin le besoin qu'il a de vous sans (sic !) doute ne fait que l'exciter davantage. Si des motifs très graves ne vous retiennent chez vous, veuillez faire (sic) de votre mieux pour vous mettre à l'abri.* » Blijkbaar is hij kort daarop vertrokken naar zijn garnizoen, of was hij misschien reeds op weg als de tweede brief arriveerde, want reeds op 1 December 1812, schrijft hij een lange brief naar huis. Hij had in het militair hospitaal zijn dorpsgenoot Jaak Claeys opgespoord en hem een boodschap van thuis samen met een som geld overhandigd. « *het welk hem groot plaisir gedaen heeft* » schrijft hij.

Als onderdanige zoon schrijft hij op 1 Januari 1813 een innige nieuwjaarsbrief naar zijn ouders, waarin hij verder meldt dat de manschappen van de 72e Cohorte, eigenlijk slechts een soort burgerwacht, voortaan, op eigen aanvraag, bij de strijdende troepen zullen overgeplaatst worden. Het was een handig in mekaar gezette mise-en-scène om de groeiende nood aan soldaten in Napoleon's leger enigszins te camoufleren.

Zo gaat het op 10 Januari over Brussel, Aalst, Gent en Eeklo, eens te meer naar Breskens, waar terug een vijftal dagen ingescheept wordt, wanneer het tegenbericht komt, dat men over land naar Wezel zal vertrekken, de vestingsstad aan de Rijn. Zo gaat het thans in omgekeerde richting terug over Eeklo, Gent, Aalst en Brussel. Het 148e Linie-

regiment, waartoe Leon Haegheman thans behoort, zet na een kort verblijf in Brussel zijn tocht voort in dagmarsjen over Leuven, Tienen, Sint-Truiden, Tongeren naar Maastricht, waar eveneens een dag gerust wordt. Hier ontmoet hij Frans Tijtgadt uit Wondelgem. 's Anderendaags 30 Januari 1813 gaat het verder over Susteren. Vandaar over Roermond, dag voor dag door Venlo en Gelderen naar Wezel, waar op 5 Februari het 148e regiment definitief georganiseerd wordt, Vandaar vertrekt men dezelfde dag nog naar Essen. 's Anderendaags gaat het naar Duisburg om vanhier voor een zevendaags verblijf naar Essen terug te keren. Vanuit deze stad schrijft hij op 12 Februari 1813 terug een brief naar huis. Over de Duitsers spreekt hij met veel lof. « Ce ne sont pas des hommes comme chez nous, qui ont peur de présenter un ver de bière a un militaire, mais ici la kanette ne quitte pas la table depuis matin jusqu'au soir. Si on veut nous laisser ici je ne retourne plus de ma vie en flandre. »

Van hier uit gaat het naar het N. over Mulheim, Dortmund, Hamm, Walbeck en Münster, waar op 19 Februari 1813 een reusachtige troepenschouw plaats heeft. Van nu af kent het regiment rust noch duur, de dagmarsjen volgen mekaar steeds op en worden steeds langer. Op 2 Maart passeerde het regiment reeds door Brunswijk, na haltes te Glandorf, Osnabrück, Oldendorf, Minden, Buckeburg, Hannover en Peine. Vanuit Brunswijk zou men naar Hamburg oprukken, maar op 8 Maart stapte men reeds de versterkte stad Maagdenburg binnen. Nadat het ganse regiment vier uur verdwaald was geweest in een groot bos, bereikte men op 10 Maart de stad Stendhal, waar een week uitgerust werd. De Franse legers trachtten toen contact te krijgen met de coalitietroepen. Op 19 Maart toen het Regiment gekampeerd lag aan de boorden der Elbe, raakten zij slaags met de eerste voorposten der Kozakken. Van toen af werd het een voortdurende achtervolging op de heen- en weertrekkende Russen. Tenslotte bereikte men op 5 April over Helmstedt de stad Lüneburg. Van Lüneburg ging het dan terug in zuidelijke richting naar Celle. Tevoren reeds op 24 Maart had hij een brief geschreven, waaruit duidelijk de grote verering voor het militair genie van Na-

poleon blijkt. « Nous couchons au bivac, mais cela ne fait rien, nous sommes appelés à défendre la patrie et nous nous montrerons dignes d'être les soldats du Grand Napoléon. » Hij vermeldt eveneens de namen van Jaak Iterbeke en Antoon van de Velde, dorpsgenoten, die in zijn regiment dienen. Van uit het kamp te Celle volgt op 15 April een volgende brief, ditmaal gericht aan de heer en mevrouw van Aken. Hierin beschrijft hij in het kort de reisroute der laatste maanden en eindigt aldus : « depuis le 17 février il n'y a aucun soldat, qui a quitté ses habits ni guêtres et souvent on prend les armes pendant la nuit ».

Ondertussen liep het van geen leien dakje met de Russen. De ganse maanden Mei en Juni was het 148e Regiment in zware gevechten gewikkeld. Een fantastische achtervolging voerde de troepen op enkele weken van Lüneburg tot Breslau. Op 1 Juni werd Breslau, na hardnekkige strijd ingenomen door de Franse troepen. In zijn « Carnet de route » voegt hij er in voetnoot bij : « étant arrivé à Breslau nous avons rien de pain. Il y avoit depuis le 19 mai qu'on n'avoit pas vu de pain, même le Colonel étoit obligé de manger de la farine arrangé avec de l'eau, voilà la misère ».

Een van de laatste brieven door foerier Haegheman aan zijn ouders geschreven, dateert van 20 Juni 1813 en is verzonden vanuit het kamp Pillegramdorf bij Breslau. Daar hij een goed overzicht geeft van de gebeurtenissen, geven wij hem hier integraal weer.

« Pillegramdorf, le 20 juin 1813.

Beminde Vader Moeder en Suster,

Hebbe uwen brief in daete 7 meye, den 12 juin ontfangen, uyl welken ik met groot plaisir den staet uwer goede gezondheid vernomen hebbe, als ook uwen brief van 11 maerte, wat aengaet van mij, ik ben nog altijd in goede gezondheid, maer straf gefatigueert door de marche en het slaepen op het vlakke veldt ofte in de bergen, maer nu zijn wij gerust in onze Cantonnements ende geheel wel bij de boeren ; sedert den 17 maerte tot den 6 Juny en hebben

wij onze kleederen nog onze schoenen van ons lijf niet gehad om te slaepen, alle dagen hebben wij gemarcheert van 4 uren 's morgens tot 10 uren 's avonds om den vijand te vinden. Wij hebben hem Eyndelinge gevonden, alsdan hadden wij nog min ruste. De vijand hebben wij agter uyt doen deynsen, en alle de dorpen die zij passeerden staken zij het vuur in ofte door het schieten van onze kanonen wierd het gans in asschen geleijd ; den 22 meye hebben wij op de Ligne van drij of vier uren, elf dorpen gelijk in brand zien staen ende al vegtende doorgetrokken ; ik en twijffele niet ofte de journals hebben van dien dag veel nieuws geschreven, van den 19 meye tot 31 hebben wij de avant-garde geweest ende alle dagen in het gevaer geweest, den 25 meye was onze compagnie met de Grenadiers en Tirailleur, de Canonen schoten van alle canten ende de fusiljade was dapper, onzen adjudant-major heeft vijf steken van de lansen der Casaken gekregen, den welken straf geblesseert is, den eenen adjudant heeft eene steke in den arm gekregen, Lateur fourrier heeft twee steken in de kake van zijn gat gekregen maer is alreeds genezen, differente grenadiers zijn straf geblesseert ende andere genomen ; ik met twee voltigeurs waeren op de slinke vleugel ; 4 Cavalliers kwamen op mij aengereden. Wij hebben er twee van hun peerd geschoten ende de andere hebben de vlugt genomen, er is een voltigeur die eenen bal in de hille gekregen heeft. Den 27 meye is den keyzer met zijne garde bij ons gekomen ; den 31 naer gemarcheert te hebben van 3 uren 's morgens hebben wij den vijand geattaqueerd op eene partie in een groot dorp ten acht uren 's avonds. Wij marcheerden tot aen de keel in het kooren ende het gevegt was zeer groot, men zag niet als vuer ; de kanonen schoten van elke sijde en de bomben en manqueerden niet, men hoorde nog men zag niet van het hevig schiten. Wij hebben gevogten tot eene ure van den nagt, het dorp was gans in asschen gelijck. Wij hebben verloren den general Vaetrot, die ons commandeerde ende mijnen Capiteijn Mr. Prevot, den aide-camp van den General, diffrente andere officieren & soldaten, niemand van mijne kennisse is er gebleven. Ik hebbe eenen Kanon bal, die mijnen Schakos van mijn hooft geschoten heeft dog

niet geraekt. Den 1 Juny hebben wij de stad Breslau genomen, den 2, 3, 4 & vijfden hebben wij gemarcheert tot op de gebergten van Bohemen, dan zijn wij met den stilstand weder gekomen in Leeg Pruyssenland, waer wij de bergen met sneeuw zien liggen. Op den eersten paesdag hebben wij de stad van Celle genomen, en 17 officieren der Cosaken krijgsgevangen. Wij hebben gemarcheert en de stad Lunebourg genomen, dan hebben wij voorts gemarcheert tot vijf uren van hambourg. Wilt in de Carte zien wat distance wij marcheert hebben van hambourg naar Bresslau.

Men spreekt veel dat het 5 Corps d'armes gaet wederkeeren in Vrankrijk, daer wij deel van maeken, de Kennisse die hier nog is, is van de Velde en doet veel complementen aen zijne Broeders en dat zij in korte eenen brief mogen verwagten. Jacques Iterbeke en Romedé, uyt de oostendstraete, Joseph van hulle ende frederik.

Veele complementen an Mr. Dhooghe, Mr. Ferrary, Mr. Simoens & Mr. Van de Velde, voorders kennis & aen Mr. & Mad. Van Aken.

In de Cantonnementen daer wij zijn en is het geen raereteit om in de bosschen 20 a 25 herten te zien lopen ; wij hebben hier over twee dagen eenen kleynen hert gevangen en op onze roete hebben wij differente keeren op de herten en hertinnen geschoten.

Den General de division die ons commandeert is Mr. Pathodt. Tot nu toe en is er geene plaetse vacant van sergent major, maer ik hope van de eerste te hebben.

Blijve in afwagting uwer antworde uwen

Onderdanigen zoon,

L.M. Haegheman, fourrier.

Mijn adres,

Mr. Haegheman, fourrier des Voltigeurs au
1 Bataillon du 148 regt. de ligne, 2e Division du
5 Corps d'armes à Pillegramdorf, près de Goldberg. »

De voorlaatste brief dateert van 19 Juli en is geschreven vanuit het kamp Neudorf in Silezië. Het was slechts een begeleidende brief met het Carnet de route, dat naar huis gestuurd werd. Het heimwee spreekt er duidelijk in, want voor de eerste maal schrijft hij uitdrukkelijk : « Je vous prie de m'Ecrire des nouvelles d'Evergem ». Ondertussen vernemen wij het een en ander over de inrichting van het kamp Neudorf, dat bestond uit 726 barakken, waarvan 3 rijen van 148 barakken voor de soldaten, samen 544, 104 barakken voor de officieren en 78 voor de keuken. « Chaque baraque est fait pour loger 30 hommes, le largeur et hauteur est comme une petite maison. Il y a deux portes, deux fenetres, a chaque (sic). Il (sic) sont construit avec des sapins, le dessus couvert avec la paille, l'au coté avec de terre (dit Kleem). »

Op één jaar tijd had hij te voet 624 metrieke mijl of 3.120 km afgelegd, en elke etappe nauwkeurig afzonderlijk gedetailleerd.

Het Carnet eindigt met een populair soldatenwijsje :
Chanson,

Mon Père, Je vous dit,
Je vous conte mes aventures,
depuis que je suis dans le Conscrit,
ô Dieu, que je vois des dures ! — Fin.

Het boekje eindigt met een onvermoeide afscheidsgroet : « L'Année prochain, je vous enverrai le deuxième volume, en attendant gardé toujours la première ». Dat tweede deeltje zou er inderdaad nooit komen ! Want op 14 Augustus 1813 schrijft hij zijn laatste brief naar huis. Hierin geeft hij een heleboel inlichtingen betreffende Evergemse militairen, die met hun regiment eveneens in de nabijheid van het kamp Neudorf gelegerd zijn.

Hij beschrijft eveneens, hoe op 10 Augustus de soldaten het feest van de keizer gevierd hebben o.a. 's avonds met een kunstmatige verlichting van 10.000 lampions.

Wat er na die datum met Leon-Marie Haegheman gebeurd is, moeten wij gedeeltelijk gissen. Twee jaar na-

dien ontving zijn vader Pieter-Benedikt, politiecommissaris te Evergem, melding dat zijn zoon waarschijnlijk overleden was. Er was een ooggetuige, die foerier Haegheman in een krijgsgevangenentransport opgemerkt had, in een kerk te Namslau (Silezië).

Toen men hem hieruit wilde weghelpen, was hij te uitgeput om mee te gaan en bijna stervende. Sindsdien had niemand nog iets van hem gehoord.

De vertwijfelde vader deed in het jaar 1815 nog stappen bij de regering, die op 25 October 1815, vanuit Den Haag mededeelde, dat inlichtingen gevraagd waren bij de Tsaar van Rusland, die medegedeeld had, dat het onmogelijk was enig spoor van zijn vermiste zoon te vinden.

Hiermede kreeg de zaak van Leon-Marie Haegheman definitief haar beslag.

A. DE VOS.

OVER DE OPVOLGING VAN PIETER BLADELIN ALS HEER VAN MIDDELBURG IN VLAANDEREN

PIETER BLADELIN, de stichter van het stadje Middelburg, in Vlaanderen, overleed de 8 April 1472 ; zijn weduwe overleefde hem tot in 1476.

Karel Verschelde, in zijn « *Geschiedenis van Middelburg* », verschenen in 1867, zegt dat, na de dood van Bladelin's weduwe, de heerlijkheid van Middelburg aan de hertog Karel de Stoute, als opperleenheer, terugkwam. Bij brieven van 20 Juni 1476 zou de hertog ze aan zijn kanselier, *Willem Hugonet*, heer van Saillart, gegeven hebben. Verschelde putte die gegevens uit een rond 1740 geschreven kroniek van Middelburg.

Blijkbaar is Gilliodts-van Severen bij Verschelde te rade gegaan, wanneer hij hetzelfde schrijft in « *Coutume du Bourg de Bruges* », uitgegeven in 1883.

In 1879 publiceerde Verschelde de tekst van het onlangs ontdekte testament van Bladelin. (Annalen van het Brugs Genootschap voor Geschiedenis, 4e reeks, deel III.)

Zich steunend op een privilege dat de hertog hem onlangs verleend had, namelijk van bij testament naar goeddunken te mogen beschikken over zijn goederen, zo lenen als andere, zelfs in tegenstrijd met de costumen, begiftigt Bladelin verscheidene personen, andere dan zijn feodale heer, met een aantal heerlijkheden en lenen.

Daaronder was de heerlijkheid van Middelburg, die hij gaf aan *Jan de Baenst*, de toen nog minderjarige zoon van Jan de Baenst, heer van Sint-Joris. De moeder van deze Jan de Baenst was Margriet Fevers, dochter van Colaart en van Margriet Bladelin, de zuster van Pieter.

Vershelde meent dat de hertog geen rekening met het door Bladelin ingeroepen privilege zou gehouden hebben, vermits hij, in 1476, Middelburg aan zijn kanselier, Willem Hugonet, zou gegeven hebben.

Niet alleen volgt Gilliodts-van Severen hier Vershelde, maar hij schijnt zelfs te twijfelen, ofwel aan de echtheid, ofwel aan de geldigheid van Bladelins testament.

In het leenboek van den Burg van Brugge, van 1468, staat er echter uitdrukkelijk, dat, na de dood van Bladelin, houder werd van de heerlijkheid Middelburg « *Jan de Baenst*, mer Jans filius, *bij testament* van den voors, Pieter ».

Die zelfde vermelding « *bij testament* » vindt men, in gezegd leenboek, telkens herhaald bij die lenen en heerlijkheden die in Bladelins testament uitdrukkelijk aangeduid zijn en wel bij die personen welke in het testament vermeld staan. Integendeel, al de andere lenen en heerlijkheden van Bladelin, waarover hij niet uitdrukkelijk in zijn testament beschikt had, gingen naar Elisabeth Fevers, de weduwe van mer Joos van Varsenare. Deze Elisabeth was, evenals de reeds genoemde Margriet, een dochter van Co-laart Fevers en van Margriet, de zuster van Pieter Bladelin. Zonder twijfel was zij Blandelins feodale erfgename.

Men mag er zich terecht over verbazen dat Vershelde en, vooral, Gilliodts de gegevens uit het leenboek van den Burg van 1468, betreffende Middelburg, over het hoofd gezien hebben. Gilliodts, alleszins, kende dat leenboek, want hij citeert het herhaaldelijk in zijn « *Coutume du Bourg de Bruges* ». Zijn nalatigheid is des te erger, als men ziet dat hij Bladelins testament wel inroept bij andere heerlijkheden die er in vermeld staan (Reigaartsvliet, o.m.). Daarentegen spreekt hij van dat testament daar waar dit, noch het leenboek van den Burg het niet doen, onder meer bij het hof te Esen en bij Koudekerke, te Heist, die door de feodale heer geërfd werden.

Bovendien vraagt men zich af, of noch Vershelde, noch Gilliodts, kennis gehad hebben van het stuk van 26 April 1472, nr 468 van het fonds Middelburg (Rijks-

archief Gent). Daarin neemt Jan de Baenst, heer van Sint-Joris, schikkingen nopens de heerlijkheid, stede, slot en kasteel van Middelburg, mitsgaders nopens het ammanschap van Aardenburg-ambacht, die Pieter Bladelin onlangs, in zijn testament, gegeven had aan zijn zoon Jan.

De heerlijkheid Middelburg, evenmin als het ammanschap van Aardenburg-ambacht, is echter niet lang door Jan de Baenst gehouden geweest. Inderdaad, steeds volgens hetzelfde leenboek van den Burg van Brugge, werd hij daarin opgevolgd door de voormelde Elisabeth Fevers, de weduwe van Joos van Varsenare. Deze stierf echter reeds drie maanden na Pieter Bladelin ; haar zoon, Joos van Varsenare, junior, erfde de twee bovengemelde lenen.

Men zou geneigd zijn, gezien het voorgaande, te menen dat betwisting moet geweest zijn nopens de nalatenschap van Bladelin. Dit is echter onwaarschijnlijk, want de andere lenen en heerlijkheden, waarover Bladelin bij testament beschikt had, zijn in handen gebleven van de begiftigden en van hun erfgenamen.

Ten slotte, in tegenstrijd met wat Verschelde en Giliodts schrijven, staat er in het meervermeld leenboek van den Burg, dat « Guillaume Hugonet, cancelier van Bourgogne », Middelburg verkreeg « *per coope* » van Joos van Varsenare.

Het mag wel nuttig zijn te zeggen dat reeds kanuniek de Poigny († 1697) schreef dat Willem Hugonet Middelburg verwierf *door koop* van de erfgenamen van Pieter Bladelin. (Manuscrit relatif aux seigneuries de Flandre, uitgegeven door Graaf Henri de Limburg-Stirum, in « *Ann. du Cercle d'Archéol. et d'hist. d'Audenarde* », 7e en 8e vol., 1930-1931.)

Anth. VERHOUSTRAETE.

WAARVOOR ONZE VOORoudERS BEBOET wERDEN

Wij lichten hier enkele typische items uit de rekeningen van het bisdom Gent, betreffende het graafschap Evergem, van boeten uitgesproken in de jaren 1611, 1613, 1614, 1621, 1622 en 1635.

a) *Rekening 1611.*

Item ontfaen van pieter plasschaert, jonckman, betaelende zoo ouer hem zeluen als franchijnken Slock fa. Christ., ooc jonghe dochtere o(m)me bij haer een vrucht ghewonnen thebbene boven XV s. gr. bij hem betaelt tot repaeratie van (de) kercke metgaeders de wettelicke costen ter causen van die gheschiet tot X s. gr. compt hier in profijte van (den) heere ouer deen heelft tot v S. gr.

Item ontfaen van Lieuen neyt fs. zeghers o(m)me ghep aelt en(de) gheput thebbene up sheeren straete zonder consent van den heere bij modera(etie) mits het cleyn Interest tot III S. XV gr. compt hier in profijte van (den) heer xxiii gr. vi d.

Item ontfaen van Jan de Baets o(m)me dansijnghe ghehauden thebbene binnen zijnen huuse, den eerste zondach van (den) vastenen jeghens tghebot van heyleghe Roomsche Catholijcke kercke tot V S. gr. compt hier in profijte van (den) heere tot ii S. vgr.

b) *Rekening 1613.*

Item ontfaen van Joos van Ackere geseyt cappe woneude binnen de prochie van Sleyne o(m)me bij auende zeker jonghe dochter aenneghetast thebben up sheeren straete, die bij groot onghelijck was aendoende bij sen-

tentie van schepen(en) ter so(m)me van V £ dus hier II £ XS. gr.

c) *Rekening 1614.*

Item ontfæen van Willem temmerman fs. Jans Jonckman o(m)me hem v(er)gheten thebbene en(de) te doene ghehadt thebbende metten p(er)soon van Syntken sman-gheleers jonghe dochter wonen(de) met Jooris de Wis-pel(aere) tot ij £ gr. compt hier xx S. gr.

Item ontfæen van Jan Rogiers fs. xp(ist)offels o(m)me up eenen zaterdach vleesch gheheeten thebbene met sijn huusvr(ouwe) en(de) de ghone van sijnen huuse bij sententie en(de) vonnesse van schepenen van Euerghem tot ii £ x s. gr. bouen dat hij ghehauden was te c(om)pareren jn vierschaere ende aldaer te co(m)men v(er)claeren tvoorn. messays hem Leet te wesen en(de) belouen tsel(ue) niet meer te doene compt hier xxv S. gr.

d) *Rekening 1621.*

Alvooren ontfæen van Lucas bunderuoet ouer de faulte dat sijn knecht haut ghecapt hadde op ander lieden's erfue contrarie de voorgheboden van (de) heere bij modera(tie) mits de jongde van (den) selven knecht die tsel(ue) buyten laste van den voorn. bunderuoet ghedaen hadde tot iii S. iiij gr. compt hier ouer dheelft tot xx gr.

Item ontfæen van Pauwels der Brabantere o(m)me zeker Iniurien In (den) dranck anne gheseyt thebbene den P(er)soon van Pieter de Blicck. Schaut van Euerghem tot V s. gr. compt hier ii s. vi gr.

Item ontfæen van Jan Snouck o(m)me de voorghebo-den van (den) heere ou(er) treden thebben tot v s. gr. compt hier ij s. vi gr.

Item ontfæen van de wed. Jan Neyt o(m)me twee soo drie jaeren de thien(den) gheweert thebben in proJudictie van (den) thiendenare contrarie de voorghebooden van (den) heere tot xiii s. iiij gr. compt hier vj s. viii gr.

Item ontfæen van Jan van hecke betalen(de) ouer en(de)

in (den) name van Jan Fraytop wesen(de) noch jonckman en(de) onderjarich o(m)me de hant van Justitie ghebroken thebben bij modera(ti)e mits zijn Joncheyt en(de) ooc Insoluentie tot xv s. gr. compt hier vii s. vi gr.

Item ontfaen van Gillis francet o(m)me ghevochten thebben en(de) den schoonbroeder van p(iete)r Soy ghe bloelaet thebben(de) sonder nochtans eenich gheweere daertoe ghebesicht thebben bij modera(ti)e mits zijn notoire jnsoluentie xiii s. iiii gr. compt hier vi s. viii gr.

Item ontfaen van daneel van vooren fs. Baricx o(m)me eene vrucht ghewonnen thebben voor huwelicke bij de dochter van Jan Temmerman die hij daer naer ghetraut heeft tot v s. gr. compt hier ii s. vi gr.

Item ontfaen van P(iete)r boys o(m)me naer sonnen onderganck jeghens de voorgheboden vanden heere sitten drincken thebbene ten huuse van Jan Sey binnen Sleyne bij modera(ti)e mits zijn sober gestaethede tot iii s. iii gr.

Item ontfaen van xp(ist)o(ffel)s de baets o(m)me In (den) auont roere ghemaect thebbene vp sheeren strate ende hebbende willen vechten tot v s.

Item ontfaen van Sey tavernier omme In (den) nacht ghetapt thebben(e) c(on)trarie de voorgheboden van (den) heere tot v s. gr. en hier ii s. vi gr.

Item ontfaen van Lieven van Speybrouck o(m)me vp eenen sondach in (den) goddelicken dienst ghehoijt thebben tot v s. gr. compt hier ij s. vi gr.

e) *Rekening 1622.*

Item ontfaen van Corn. de Louwe o(m)me dat hij den meyer van Sleynghe) sijn schut ontjaecht hadde tot v s. gr. compt hier ii s. vi gr.

Item ontfaen van Jooris de Baets o(m)me vp den nieuedach 1622 hier ghement thebben tot v sgr. compt hier ii s. vi gr.

Item ontfaen van Gillis Eeckman o(m)me vp een(en) heylichdach laeten snijden hebben peerden theten te weeten cooren tot v s. gr. compt hier ii s. i gr.

Item ontfaen van Ln van hecke fs. martens o(m)me gheuochten thebben en(de) roere ghemaect in eene bruyloft binnen Sleyne tot v s. gr.

Item ontfaen van Christoffels de Weuere o(m)me up een(en) heylichdach sijn huusvr(ouwe) hebben laten eken tot v s. gr. compt hier ii s. vi gr.

Item ontfaen van Jooris van vooren o(m)me dat hij sijn huusvr(ouwe) en(de) kinderen heeft laten haeren vloer schueren op een(en) sondach tot v s. gr.

Item ontfaen van michiel coopman o(m)me up onsen lieven vrouwendach half Ougst sijn(en) doerschvloer doen therden hebben tot v s. gr.

Item ontfaen van Geeraerd Schelstraete o(m)me up een(en) heylichdach In (den) goddelicken dienst sijne huusvr(ouwe) thebben laten knippenen winden tot v s. gr. compt hier ij s. vi gr.

Item ontfaen van zegher Neyt fs. Jans o(m)me up een(en) heylichdach sijn(en) knecht euene (haver) hebben te laten picken tot vj s. gr.

Item ontfaen van Jan Geeraert o(m)me vp een(en) heylichdach smorghens vroeck poecqueyt ghepickt thebben voor een van sijn ghebueren die zieck was bij moderae(tie) tot iij s. gr. compt hier xx gr.

Item ontfaen van Corn. de Buck o(m)me dat hij sonder consent van (den) heere In sijn huus ontfaen hadde het doode lichaem voor het anschau van Lieven dhondt tot v s. gr. compt hier ii s. vi gr.

f) *Rekening 1635.*

Item ontfaen van roelandt slock omme zoo luttel zorghe ghedreghen te hebben duer zijn kindt van (den) audde van twee zoo drij jaeren twelcke upden derden meye is v(er)smoort Inde(n) gracht voor zijnen huuse tot vijfender-tich schellijnghen gr. compt hier ouer dheelft xvii s. vi gr.

A. DE VOS.

EEN FRAGMENT VAN DE MIDDELEEUWSE ROMAN « MORIAEN » IN HET MEETJESLAND ONTDEKT

Het was ons, enkele maanden geleden, een grote verrassing, toen wij, bevoorrechten, tussen de stofferige papieren van een overleden verzamelaar, een klein, weinig opvallend en door de muizen erg aangevreten oud aantekenboekje aantroffen, waarvan de vergeelde omslag niets minder was dan een perkamenten blad, waarop Nederlandse verzen in oud Gothisch schrift te lezen stonden. Het was ook duidelijk zichtbaar dat het blad door een oneerbiedige hand uit een handschrift was weggesneden om de nederige dienst van omslag te gaan vervullen. Weggeborgen in een oude koffer, hebben de muizen het nuttig geoordeeld met deze stevige grondstof een nest te maken om er hun kroost in dit dichterbij midden groot te brengen. We zijn ze echter dankbaar dat ze niet alles hebben afgeknaagd en ons zo het genoegen hebben gelaten een klein, maar toch merkwaardig overblijfsel van onze Middelnederlandse literatuur te redden voor volledige vernieling.

We haastten ons, het boekje verder te onderzoeken. De perkamenten omslag was aan het boekje vastgemaakt met een tot koord opgerold reepje perkament, dat blijkbaar voortkwam van een ander blad van hetzelfde handschrift, in verticale lijn afgesneden, waarop nog enkele letters van verschillende verzen duidelijk leesbaar waren. Onderaan het boekje hing, los van het andere, een lang, smal, eveneens zeer aangevreten perkamentblad, dat langs beide zijden beschreven was. Het inwendige van het boekje was van gewoon papier en droeg op de verschillende bladzijden opvolgentlijk de namen der twaalf maanden, wat op een soort kalender scheen te wijzen. We zijn dan al gauw het

bijzonderste beginnen onderzoeken en ontcijferden, zo goed het kon, de gehele tekst van de omslag. Meermaals kwam de naam WALEWEIN, WAL' er in voor. Eenmaal : *sconincs arturs rike*, waardoor het ons duidelijk werd hier te doen te hebben met een fragment van een Middeleeuwse Arthurreoman, wellicht de Walewein-roman. Bij vergelijking met de Walewein-roman bleek spoedig, dat de tekst uit het fragment nergens daarin te vinden was zodat dus elders moest worden gezocht. Een bezoek aan de Gentse Universiteitsbibliotheek bracht klaarheid : de tekst kwam ongeveer overeen met verzen uit de Walewein-episode in de Middelnederlandse roman van MORIAEN. Dit boek werd destijds afzonderlijk uitgegeven door Dr J. Te Winkel naar de tekst van het bekende Lancelot-handschrift van de Koninklijke Bibliotheek van Den Haag.

Vooraleer te komen tot de eigenlijke tekst van het fragment willen wij, klaarheidshalve, een korte inleiding geven, *eerst* over het Lancelot-handschrift van Den Haag en *vervolgens* over de inhoud van de roman van Moriaen.

Alhoewel we weten dat dit eigenlijk niet valt in het kader van de Heemkunde, menen we toch dat het nuttig is dit fragment in het geheel van de roman-inhoud te situeren voor de lezers, die in literatuurgeschiedenis belang stellen, daar de tekst nu toch volledig medegedeeld wordt. Het zal van de andere kant de lezers tot oplettendheid stemmen, wanneer ze zelf vóór oude boeken of papieren komen te staan, om niet ondoordacht alles te laten verbranden. Wellicht vindt men een vergeelde omslag, die menig belangrijk geheim in zich draagt, dat de moeite waard is te ontsluiëren !

I. — HET LANCELOT-HANDSCHRIFT.

Het *Lancelot-handschrift*, dat in Den Haag bewaard wordt, is een groot compilatie-werk van de Brabantse dichter Lodewijk van Velthem. Op de laatste bladzijde draagt het de volgende tekst : *dboec van Lancelot, dat Heren Lodewijcs es van Velthem*. Dit reusachtig werk omvat 3 grote romans, waartussen nog vele kleinere zijn ingelast.

Tot de 3 grote romans behoren :

1° De eigenlijke Lancelot bestaande uit 36.947 v. ; het eerste boek ontbreekt er in.

Daaraan zijn verbonden :

2° De Graalqueste (omvat 11.160 v.) ;

3° Arthurs dood (omvat 13.054 v.).

Hierna volgt de opsomming der andere ingelaste ridderromans, die samen uit 26.127 verzen bestaan : *Percevael* - *Wrake van Ragisel* - *Walewein ende Keye* - *Ridder metter mouwen* - *Moriaen* (4.704 v. waarin ons fragment zijn plaats inneemt) en *Torec* (vrij naar van Maerlant).

Het is hier de plaats niet om na te gaan hoe deze Keltische sagen in onze Middelnederlandse literatuur zijn overgegaan. Jacob van Maerlant (1225-1291 ?) is daar zeker niet vreemd aan.

II. — DE ROMAN VAN MORIAEN.

1. — Deze roman werd in de Lancelot-compilatie ingeschoven in het tweede boek vanaf vers 42.547 tot vers 47.250. In dit gedeelte bevindt zich de Walewein-episode vanaf 43.760 tot vers 44.887.

Deze belangrijke episode (v. 1213-2340) wekt de indruk een vrije bewerking en aaneenvoeging te zijn van twee episodes uit de *Roman van Walewein*. Er zijn zeker grote gelijkenissen, maar ook grote verschillen en wel zulkdanige, dat men zich de vraag kan stellen, of de dichter van de MORIAEN soms niet een Franse Walewein-roman heeft gekend, waaraan hij, onafhankelijk van Penninc en Vostaert (de schrijvers van de Walewein-roman), een paar episodes heeft ontleend.

Het gevonden fragment gaat nu over vv. 44.541 tot en met 44.715, wat overeen komt met vv. 1994 tot en met 2168 volgens de nummering van Dr J. Te Winkel in zijn afzonderlijke uitgave van de *Roman van Moriaen*. Deze schrijver vond het nodig die uitgave in het licht te geven om 3 redenen :

- 1°) omdat het werk kenschetsend is voor de tijd waarin het ontstond (midden 13e eeuw) : voorstelling van de idealen van het ridderwezen, met voorbode van de nieuwe, meer burgerlijke beschaving ;
- 2°) omdat hij een der beste, oorspronkelijke Nederlandse romans is, die nu nog genietbaar is ;
- 3°) omdat hij in nauw verband staat met de verschillende sagen uit de kring der Arthuroromans, die hij allen in het klein weerspiegelt.

2. — De INHOUD van de MORIAEN :

Moriaen, de zwarte ridder, geboren uit een Moorse prinses, zoekt zijn hem nog onbekende vader Acglovaël op, die zijn Moorse moeder heeft verlaten. (Acglovaël gaat hier door voor de broeder van Percevaël, die, op Graalqueste, ongehuwd hoefde te blijven.) Dit lukt hem, dank zij de hulp van Walewein, dien hij ontmoet had met Lancelot. De twee laatste ridders waren ook op zoek naar Acglovaël, die te lang op de Graaltocht was uitgebleven. Een tweegevecht tussen Lancelot en Moriaen kende geen beslissing, terwijl Walewein bleef toezien en zich ridderlijk buiten het gevecht hield. Dat maakte op de zwarte ridder een diepe indruk. Getroffen door de zedelijke meerderheid van de christelijke ridder Walewein, maakt Moriaen zich bekend en vertelt de reden van zijn zwerftocht : het opzoeken van zijn wettigen vader. Hij en Walewein zullen nu samen op zoek gaan, tot hun wegen uiteenlopen.

Eindelijk lukt het Moriaen Ierland binnen te dringen, waar hij Acglovaël, boetend voor zijn zonden, bij een kluisenaar terugvindt. Moriaen bevrijdt, samen met Walewein en Lancelot, koning Arthur van de koning van Ierland, die ondertussen in Arthurs rijk was binnengevallen.

Acglovaël erkent uiteindelijk Moriaens moeder, waardoor Moriaen ook van de vroegere schande wordt gereinigd.

3. — Waarover handelt nu het FRAGMENT ?

- 1°) *De kontekst* : Nadat Walewein afscheid heeft genomen van Moriaen (die langs andere wegen naar zijn vader

gaat zoeken) en verder is gereden, komt hij aan de oever van een rivier en bemerkt aan de overkant, hoe een flink gewapende ridder, gezeten op een prachtig paard, een gevangen jonkvrouw vóór zich uitdrijft. Hij ziet hoe ze mishandeld wordt en luidkeels jammert. Als een echte hoofse ridder zal Walewein ze verdedigen. Hij springt met zijn paard, Gringalet, in de rivier en zwemt over. Aan de overkant ontspint zich een hevig gevecht met de ridder, die, na lang strijden, dodelijk gewond te gronde valt. Ook zijn ter hulp gekomen gezellen ondergaan hetzelfde lot en liggen overal uitgeput of dood in de omtrek.

Wanneer een grote schare de jonkvrouw komt terug halen en ze bij haar vader brengt, heerst er grote vreugde. Walewein echter blijft alleen op het gevechtsterrein achter. Het is reeds na de noon en hij heeft noch geeten noch gedronken. Hij rijdt met zijn paard verder tot laat in de avond. Eindelijk vindt hij een kasteel, waar de kastelein hem gastvrij ontvangt. Terwijl Walewein daar aan tafel zit, wordt het lijk van de zoon bij de kastelein gebracht. De verdenking van moord valt op Walewein, die nog de sporen draagt van het gevecht. Hij heeft, bij het bevrijden der jonkvrouw, onwetend de zoon van de gastheer gedood. De kastelein wil echter het gastrecht niet schenden.

2º) *De tekst van het fragment :*

Hierin wordt nu verhaald hoe diep bedroefd de gastheer is over de dood van zijn zoon. Wij zijn hier getuige van de innerlijke tweestrijd in de oude man, die enerzijds het gastrecht niet wil schenden, dat toen hoog in aanzien stond, maar van de andere kant behoefte voelt de dood van zijn zoon te wreken (vv. 1996-2036) : hem laten vangen buiten het kasteel door zijn ridders, dan kunnen ze er mee doen wat ze willen : hem verminken of verbranden of radbraken. In deze oplossing ziet de gastheer beide riddereisen verzoend : gastvrijheid en eerherstel ! De ridders vinden de oplossing goed en ze worden vóór dageraad voorop gestuurd in het woud om in een hinderlaag Walewein af te wachten.

Ondertussen krijgt een hoveling bevel al de wapenen van Walewein uit de kamer weg te halen ; in de plaats van Waleweins zwaard steekt hij een zwaard « broscer dan glas » in de schede. Hij maakt tevens diepe sneden langs de binnenzijde van de leren stijgbeugels en buikriemen, zodat het uitwendig onzichtbaar is. Als Walewein dan opstaat, wordt het paard buitengebracht en gezadeld met het vervalste tuig. De gastheer vraagt hem waarom hij zo spoedig wil vertrekken. « Het spijt mij, zegt Walewein, dat u groot verdriet hebt omwille van uw zoon ; maar hij verdiende de dood « dicke ende menichwarf ». Moge God u lonen voor uw gastvrijheid ! » Daarop zegt de gastheer, dat hij hem geen kwaad zal berokkenen, maar dat anderen dat wel zullen doen. Hij zal hem daarom uitgeleide doen, tot zover hij buiten gevaar zou zijn. Dan vertrekt Walewein, gevolgd door de kastelein, die hem recht naar de hinderlaag leidt, waar nieuwe en gevaarvolle avonturen hem zullen wachten.

- 3°) Over deze prachtige passage laten wij Dr Te Winkel zelf aan het woord :

« De dichter van Moriaen heeft twee der fraaiste verhalen uit de Roman van Walewein met grote kunstvaardigheid weten doen samensmelten tot één geheel. Nadat wij met welgevallen hebben gelezen, hoe door Walewein het onrecht gestraft, de beledigde en zwakke gewroken en beschermd wordt, zijn wij getuige van een zeer menselijke tweestrijd, door de dichter uitgedacht, in het gemoed van een oud man, die het gastrecht niet wil schenden, maar tevens behoefte gevoelt de dood van zijn zoon te wreken. Deze tweestrijd ontbreekt in de Roman van Walewein. Onze dichter geeft een levendige schildering van het snode verraad, waarvan Walewein door zijn ridderlijkheid het slachtoffer is en hem de dood nabij brengt. De Roman van Moriaen is een kunstwerk van grote waarde. Het kan wedijveren met het beste dat de romanliteratuur in de Middeleeuwen heeft opgeleverd. Wij zijn de compiler van het Lancelot-handschrift dankbaar.

Deze roman zou een sieraad van onze letterkunde mogen genoemd worden, als hij ware een der weinige *oorspronkelijke* romans uit de Middeleeuwen ».

4. — KRITIEK van het FRAGMENT.

Voor het onderzoek van schrift, taal en ouderdom konden we ons niet beter wenden dan tot de bevoegde Heer M. Gysseling van het Rijksarchief te Gent, die ons met de meeste bereidwilligheid en met gevestigd gezag heeft ingelicht nopens het stuk. Aan hem ook hebben we de correcte uitgave van de goed nageziene tekst te danken. Ook hebben Prof. Dr J. Van Mierlo en Prof. Dr Fr. Baur een paar nuttige wenken of inlichtingen gegeven, waarvoor we hen allen van harte danken !

1° *Schrift* : dateert uit de eerste helft der 14e eeuw, vermoedelijk eerste kwart der 14e eeuw. De lettertekens zijn Gothisch.

2° *Taal* : Westvlaams.

De inhoud van het fragment schijnt veel ouder te zijn dan de tijd waarin het werd geschreven. De copisten hadden echter de gewoonte, bij het overschrijven van een tekst, hem aan te passen aan de toen gesproken omgangstaal, wat de varianten verklaart bij verschillende handschriften. In het fragment zouden bepaalde woorden klaar wijzen op een vroeger bestaand origineel, waarvan het de reproductie is. Zoals u ziet is er voor specialisten, taalkundigen, werk op de plank om dat eens na te vorsen.

Een andere, zeer belangrijke kwestie is wel de volgende : bij het vergelijken van het fragment met de tekst van het Lancelot-handschrift vallen verschillende varianten op, zowel op gebied van taal als op gebied van woordgebruik. Het ware zeer interessant eens na te gaan in hoever het een van het andere afhankelijk is, en wie voor de mogelijke dichter en schrijver kan worden aanzien. Het heeft dus wel zijn nut beide teksten naast elkaar weer te geven.

ROMAN VAN MORIAEN

Tekst verzorgd door Dr Jan Te Winkel - Groningen
bij J. B. Wolters, 1878.

III. HOE WALEWEIN ENE JONCVROUWE VERLOESTE

- Doe seide die waerd, haer here,
Lite hi sinen gast gaen,
Dien hi daer binnen hadde gevaen
1995 Ende sinen soene sloech te doet,
« Men soude seggen ie ware bloet,
Ende ict niet en dorste wreken :
Men souts mi groten lachter spreken ;
Het heeft so menech wel verstaen
2000 Hoe die saken sijn vergaen,
En mochte niet verholten bliven.
Ende soudic minen gast ontliven,
Men souts mi spreken grote scande
Weder ende vort in elken lande
2005 Waer ment gevreiscen mochte. »
Dus was hi in meneger gedochte,
Ende pensde in sinen moet,
Hem ware gene dinc so goet
Alsoe hi den riddere late gaen
2010 Tirst dat hi op ware gestaen,
Sonder te doene enege dere,
Also gewapent ende inder were
Also hijt beste mochte bekinnen,
Gelijc dat hi quam daer binnen,
2015 Om te bevredene merre scande ;
Ende hine bringe buten sire warande
Ongescint van allen man ;
Ende hi hem orlof geve dan,
Ende kere weder ende laten gaen,

FRAGMENT UIT MORJAEN (*)

(*) De leestekens, welke hier geplaatst zijn, komen niet voor op het oorspronkelijk stuk maar werden ingelast naar de betekenis van de tekst.

	.	vaen
1995	.	
	.	 et
	.	
	.	
	.	aen
2000	.	n
	.	liv...
	.	 en
	.	 scand...
	.	nde
2005	.	
	.	ochte
	.	n moet
	.	inc so goet
	.	ere late gaen
2010	T	eer hi op ware gestaen
	S	onder te doene enege dere,
	A	lso gewapent ende in die were
	A	lsie best mochte bekinne,
	A	lso hi comen was dar binnen
2015	O	m te beverdene meerre scande,
	E	nde hine gebringe buten warande
	O	ngescent van alle man,
	E	nde hi hem orlof geve dan
	E	nde keren weider ende laten gaen,

- 2020 Ende sire dan die hande an slaen
Ende bewachtene ende belagen,
Sine vrient, die gerne wrake sagen,
Ende doenre haren wille mede,
Ende slaen hem af sine lede,
2025 Ofte dat si de riddere vaen,
Wat hen best donct gedaen,
Ofte berne in ene gloet,
Om te coelne haren moet,
Oft brekene op een rat,
2030 Daert hen best voget teneger stat.
« Dus so stel ict al van mi,
Datmens mi verre noch bi
Ne spreke negenen lachter,
No weder vore noch achter.
2035 Dit donct mi die beste raet
Van deser dinc, hoe soet staet. »
Doe maectijs sinen lieden vroet.
Het dochte hen allengaderen goet,
Ende spraken alle met enen monden
2040 Dat hi dbeste hadde vonden.
Sine wilden sinen raet niet verhoren :
Si wapenden hen som ende reden voren,
Alsoe die Waleweine wilden bestaen
Alsoe die here liete gaen.
2045 Dus voer van daer ene scare groet,
Die niet en was van wapinen bloet,
Willechlike ende sere verbolgen.
Ende die here, die hen wilde volgen,
Riep doe sinen drossate,
2050 Die fel was ende ongemate.
Ende hiet dat hi sinen gast hale
Sine wapine altemale,
Ende geefse hem alsi wilde riden,
Ende niet langer wilde ontbiden,
2055 Tirst dat hi es op gestaen.
Mettien es die drossate gegaen
En ene scone kemenade,
(Nu hort van enen fellen rade)
Daer hi Waleweins wapine vant

- 2020 E nde sire dan hare hant an slaen
 E nde bewachten ende belagen
 S ine vrient die gerne wrake sagen,
 E nde doere dan haren wille mede
 E nde slaen hem of die lede
 2025 O f dat si den ridder vaen,
 D at hem best dinct gedaen,
 E nde berne in ene gloet
 O m te coelne haren moet,
 I of te brekene op .1. rat,
 2030 D art hem best voget teneger stat.
 D us stekict al van mi
 D at mens mi verre ofte bi
 N e spreke genen lachter
 W eider eer no achter.
 2035 D at dinct mi die beste raet
 N a deser dinc nadien dat staet.
 D oe makediis sinen lieden vroet ;
 H et docthem algader goet
 E nde spraken ute menegen monde
 2040 D at hi dbeste hadde vonden ;
 S ine wilden sinen raet niet verhoren,
 S i wape..... hem some ende voeren voren,
 A lstie Waleweinen bestaen
 A ls liet gaen.
 2045 D us voer van dar ene scare groot
 D ie niet waren van wapenen bloot
 W illike ende sere v(erh)olgen.
 E ntie here die h(em w)ilde volgen
 R iep sinen drussate
 2050 D ie fel was utermate
 E nde hiet dat men sinen gast hale
 S ine wapine alle te male
 E nde die gene alsi woude riden
 E nde hier langer niet onbiden
 2055 T erst dat hi op was gestaen.
 M ettien es die drussate gegaen
 B innen ere kemmenade.
 N u hort van enen sell(en ra)de
 D ar hi Waleweins wapine (vant)

- 2060 Ende sijn goet riddersgewant
 Hi stal Waleweine sijn gode swaerd :
 En was niet twe penninge waerd
 Dat hi stac weder in die scede ;
 Ende hi sneet die riemen bede
- 2065 Ontwe tot in die middeward,
 Ende maecter in enen groten scard,
 In Waleweins stegereep, met liste,
 Daer mens nine sach no wiste
 Onder die coverture vanden gereide ;
- 2070 Ende sinen daregarden beide
 Fronseerde die scalc soe,
 Dats Walewein sider ward onvroec
 Eer hi quam over ene mile,
 Hine wout niet op selke wile
- 2075 Om al sconincs Arturs rike,
 Dat mogedi horen haestelike.
 Alsoe die drossate hadde gebracht,
 Die dese ondaet hadde gewracht,
 Waleweins wapine ende sijn part,
- 2080 Dat dies nachs was wel beward, —
 Sij waenden datter soude sijn bleven :
 Het was starc ende wel opheven,
 Ende dede hem geven gnoech,
 Si waender af hebben haer gevoech, —
- 2085 Die here dede den tor ontsluten
 Ende Waleweins ors houden daer buten.
 Sijn gereide waser op geleit,
 Daer ic u af hebbe geseit
 Dat gevalst was so sere :
- 2090 Doe quam vort Walewein die here
 Uten torre, ende was op gestaen.
 Hi hadde scone cleder an gedaen
 Ende daelde neder genen graet.
 Hine pensde niet om sulc beract
- 2095 Alsoe hi cortelike daer vant.
 Die drossate hilt in sine hant
 Dat quade sward, dat hi decte :
 Die wile dat hem Walewein berecte
 Gordijt hem an sine side :

- 2060 E nde siin goede ridders gew(ant).
H i stal *Waleweine* siin goede suert ;
H en was niet .XII. d. wert
D at hi stac weider in die scede ;
E nde hi sneet die riemen bede
- 2065 I n een tote over die middenwarde
E nde maecter in enen groten sc(arde)
V an *Waleweins* stegebanden
D ar mens niet mochte geva(nden)
O nder die coverture van den g(ereide),
- 2070 E nde sine darengarden beide
F auserde die scalc so
D ats *Walewein* sint was onvro
E er hi quam over ene mile
E nde ne wilt niet op sulke (wile)
- 2075 O m *sconincs* Arturs rike ;
D at mogedi horen haestelike.
(A) lstie drussate hadde brocht
(H em) die dondaet hadde gewrocht
W aleweins wapine ende siin paert
- 2080 D at dies nachts was wel b(ewaert),
S ine waenden
H et was starc ende wel opheven
E nde dedent geven *genoech*,
H i waender of hebben siin gevoech.
- 2085 D e here dede den tor onsluten
E nde *Waleweins* ors dar buten ;
T gereide wasser op gel(eit)
(D) aer ic of hebbe (geseit)
(D) at gevalscet was so se(re).
- 2090 D oe quam voert *Walewein* de here
U ten torre ende was op gestaen.
H i hadde sco(ne c)leder an gedaen,
H i daelde n(eder g)onen graet,
H ine pensde niet om sulc baract
- 2095 A ls hi cortelike vant,
D e drussate hilt in sine hant
D at quade suert dat hi deckede ;
D e wile dat hem *Walewein* bereckede
G ordiit hem an sine side,

- 2100 Dies ward sint Walewein onblide.
Doemenne gereide tsinen besten
Doe quam die here vander vesten
Tote heren Waleweine gegaen
Ende seide : « Wel sijt op gestaen !
2105 Riddere, hoe comt dat gi sijt
Dus haestich op desen tijt ?
Twi ne haddi geslapen ende ontheden
Eer gi wech waerd gereden,
Ende had ontbeten ende messe gehort
2110 Eer gi waerd gereden vort ? »
Her Walewein sprac : « Live her werd,
Mi es leet dat u iet deert,
Alse mote mi God beraden
Ende bringen tsinen genaden
2115 Wanneer dat ic sterven sal :
Mi rouwet sere u mesfal ;
Ic wilt noch ware te doene, »
Sprac min her Walewein, die coene,
« Ende icker omme seven jaer,
2120 Al waerd mi te doene swaer,
Dragen soude die scarpe hare
Naest minen live, waer ik ware,
Om dat gi mi hebt so wel ontflaen.
Nochtan sijt seker, sonder waen,
2125 In laet heden dor man
Die so grote cracht heeft an.
In saelt seggen, ende al waer,
Ende dor engen en anderen vaer,
Wie soet hort, viant oft vrient ;
2130 U sone hadde der doet verdient
Dicke en de oec menechwarf
Eer die wile quam dat hi starf.
Nu moets God genadech wesen !
Ende God lone u van desen
2135 Groten gode ende der eren
Die gi mi doet alle, gi heren,
Ende dat ics des uwes hebbe verteert. »
Doe bedroefde hem die werd
Ende sprac : « Ic en doe u niet

- 2100 D ies Walewein sident was omblide.
D oet mene sneet tsinen besten,
D oe quam de here vander vesten
(T ote heren Waleweine) gegaen
(E nde seide) : wel siit op gestaen
- 2105 (R idd)er, hoe comt dat gi siit
(S o hastich op dese tiit ?
(T uine haddi geslapen ende ombeden
(E r gi woch hadt gereden
(E nde hat ombeden ende messe gehoert
- 2110 (E r) gi waert gereden voert ?
(H er) Walewein sprac : lieve her wert,
(M i es leet dat u iet dert.
(A Iso moete mi God beraden
(E nde bringen tsire genaden
- 2115 (W)anner dat ic sterven sal ;
(M i) rouwet sere u mesval ;
(I c) wilt noch ware te doene,
(S prac rid)der Walewein de coene,
(E n)de icker omme .VII. iaer
- 2120 (A l) waert mit te doene suaer
(D ragen soude de scarpe hare
N aest minen live al oppenbare
(O m dat ghi mi hebt so wel ontfaen.
(N oc)htan siit seker sonder waen
- 2125
D ie so g.....
I n sal s.....
E nde dor
W ie soet
- 2130 I u sone
D
E er quam
N u moe
E ... God
- 2135 ede
. ... gi m.....
E nde dat
D oe and
R idder

- 2140 Dor sake die u gesciet,
Nochtan es hier menech man,
Die u vele quaets an ;
Maer ic segt u, in wille niet
Die sake die hier es gesciet,
2145 Noch min vrede si tebroken,
Noch gene dinc an u gewroken.
Ic sal met u henen gaen
Als gi den wech wilt bestaen,
Ende geleiden u soe verre,
2150 Dat gi niet sult werden erre
Van niemanne diere blivet achter :
Mi ware leet gescide u lachter. »
Walewein sprac : « Dit lone u God,
Die over de werelt heeft gebot ! »
2155 Hi nam den breidel in die hant
Die hi an sijn ors vant :
Hi ginc vore, die here naer :
Hi ginc bi sire siden daer
Diene verraden hadde te voren.
2160 Nu naect Waleweine groten toren.
Hi waende hebben goet geleide :
Hi hadde verloren ut sire sceide
Sijn sward, dat hem verstolen was.
Ende het was broescher dan glas
2165 Datter die drossate in stac
Doe hi tgode swaerd ut trac :
Daertoe haddi vande gereide
Stegereep ende daregerde beide
Valselijc begaet met liste,

- 2140 D e zake die hier es
 N ochtan es hier men.....
 D ies u niit draecht ende w.....
 N e maer in wille niet
 D at minen gast iet messciet
 2145 N o mine verde ware te broken
 N o ne gene dinc an u gewroken.
 I c sal met u henen gaen
 A ls gi den wech wilt bestaen
 E nde geleiden u soverre
 2150 D at gi niet werdet erre
 V an niemene die hier blivet achter ;
 M i ware leet gesciede u lachter.
 W alewein sprac : dat lone u God
 die over de werelt hevet gebod.
 2155 H i nam den breidel in sine hant
 D ie hi an siin ors vant,
 H i ginc voren, het volgeden naer.
 D e here ginc bi Waleweins side daer
 D iene verraden hadde te vore.
 2160 N u nakede Waleweine toren,
 H i waende hebben goede geleide.
 H i hadde verloren uut sire sceide
 S iin suert dat hem bestolen was
 E nde het was broscer dan glas
 2165 D atter de drussate weder in stac ;
 D at goede suert dat hire uut trac
 D ar toe vanden gereide
 S tegehande ende darengarde bede

SLOTBESCHOUWING

Veel, zeer veel is de laatste jaren door onwetendheid of gebrek aan belangstelling verloren gegaan op gebied van oude documenten in onze Vlaamse gewesten. De meeste mensen beseffen er de waarde niet van. Het is de taak van Heemkundige Kringen en vooral van het onderwijzend personeel de mensen en de opkomende jeugd in te lichten over het bewaren en eerbiedigen van oude boeken en geschriften, die maar al te vaak bij de « grote kuis » de weg naar de brandstapel vinden of in een gekke « papierslag » reddeloos verloren gaan. Uit ondervinding weet ik hoe leerlingen, wanneer ze daarop gewezen zijn, vaak zeer belangrijke dingen weten van de ondergang te redden.

Mocht dit artikel er iets toe bijgedragen hebben in ons mensen de liefde wakker te roepen voor eigen schoon verleden, dan zouden we ons hoogst gelukkig weten. In deze tijd van culturele teleurgang moeten we ons allen inspannen om het schoonste, wat onze voorzaten ons nalieten, in ons op te nemen en verder door te geven. Dan alleen kunnen we zeggen dat we onze plicht ten volle hebben gedaan tot vrijwaring van het geestelijk erfgoed van ons Vlaamse volk !

M. STEEL - Slachtmaand 1952.

Geraadpleegde werken :

Dr JAN TE WINKEL : « *Roman van Moriaen* » - Te Groningen bij J. B. Wolters 1878 - Bibliotheek van Nederlandse Letterkunde.

Prof. Dr J. VAN MIERLO : *Geschiedenis van de Letterkunde der Nederlanden*. - Eerste deel : De Letterkunde van de Middeleeuwen.

Bibliografie over « *Moriaen* ».

A. T. W. BELLEMANS : « *Moriaen* », in *Klassieke Galerij*, Antwerpen, 1942.

J. KOOPMANS : « *Middel nederlandse Romans* », Leiden, 1920, bevat ook bespreking en ontleiding van Moriaen.

BOERENKRIJGERS

De groep « De Goudblomme » (1), waarvan gedurende de eigenlijke periode van de Boerenkrijg vooral de activiteiten te St-Andries, parochie St-Baafs, bekend zijn, heeft een grote werking ontwikkeld het jaar daarop in de streek van Maldegem-Oedelem.

Het hoofdkwartier was gelegen op de hofstede « Burkel », die aan de Paters van Ter Duinen behoorde. Op dit grote domein was een geheime schuilplaats gelegen aan de Zwarte Caftmesleke, soms ook Mestledeken (2) genoemd (3). De brieven uit dit hoofdkwartier geschreven en bewaard in het privaat archief Lienard, alsook de uitgaven en het geheime handboek van Ter Duinen geven het relaas van de kant der Boerenkrijgers. De versie van de Fransen wordt meest gehaald uit bescheiden berustend in het Rijksarchief Brugge.

-
- (1) Over de « *Goudblomme* » zie : Rijksarchief Brugge - RABg.AM.1.1946.66.23 Thermidor, alsook nr 28. RABg. wordt geciteerd naar de oude nummers geldig in 1948. - Archief Lienard - AL.3. en 16. LOWYCK A., *Boerenkrijg in West-Vlaanderen*, Brugge 1948. - BIWV1 4, 8, 34, 42. - 't Klokje van St-Baafs, Zondag 17 April 1949, blz. 1, 3. - VAN COPPENOLLE M., in Bieckorf, 1949, blz. 164 - RIJSERHOVE A., *Beernem*, Beernem 1949, blz. 80.
 - (2) AL.16. bevat drie maal Mestledeken en tweemaal de vermelding Zwarte Caftmesleke. Ook het handschrift « *Nieuwe Beterdinghe* » (privaat archief) blz. 43 verso heeft Swarte Caftmesleke.
 - (3) Over de schrijfwijze van Mestledeke, zie LOWYCK A., in *Ons Heem*, Jg VIII 4, blz. 63, 64. Alsook VERSTRAETTE D. in *Ons Heem*, Jg VIII, 6, blz. 116, 117, die een oudere vermelding vond als « Zwarte Christineleke » en « Swarte Castineleke ».

GEBEURTENISSEN IN DE MAAND AUGUSTUS

Op Donderdag 8 Augustus 1799 te 7 uur 's avonds had de « *agent du directoire* » van de gemeente Oedelem, Victor Bonte, gedaan met « *vaguer à l'inspection des rues de cette commune* » (4). Hij vernam dat tussen 4 en 5 uur in de namiddag vijf jonge conscripts voorzien van blanke wapens en twee pistolen tot op de plaats gekomen waren. Daarna waren ze overal rond geweest en hadden drie à vier herbergen bezocht. Hij noteert dat ze hun drank betalen en dat ze bedreigingen hadden geuit tegen citoyen Carton (5). Die ex-president van het kanton was vooral groot aankoper van nationale goederen, « zwart goed » zeggen de Boerenkrijgers. Bovendien verklaarden ze dat ze niets hadden tegen hem, citoyen Bonte, noch tegen de citoyen juge de Paix. Daarna zijn ze vertrokken naar « *Maldegem, département de l'Escaut* ». Eén werd herkend, daar hij van de streek was, Jacobus Blomme, gemeentebediende en adjoint, schreef dit met zijn beste penne en een « *copie conforme* » werd door de « *commissaire du directoire excécutif* » bij het canton Oostkamp naar Brugge gezonden en geraakte vandaar nogmaals in copie in de archives nationales te Parijs.

Op Zaterdag 10 Augustus weet citoyen Van de Weghe, wonend te Beernem, president van de Municipale Administratie van het canton Oostkamp aan de commissaire van het directoire te melden dat ze, wat Brugge ook voorschrijft, ze hun wapenen niet zullen indienen. Ze hebben ze veel te veel nodig tegen de Brigands. Zie naar het feit van citoyen Carton, zegt hij. Bovendien ik weet uit goeie bron dat op het eerste signaal er drie honderd mannen gereed liggen van « De Goudblomme ». Hij is goed ingelicht want dit is inderdaad het cijfer dat ook de tegenpartij in haar verslagen aangeeft. Hij voegt erbij : « *Cette bande réside entre Maldegem Syssele et Oedelem et ont des marques distinctives savoir : des fleurs d'or en thiois Goudblomme* ». Dit was de eerste collaborateur die de titel van de geheime beweging kent.

(4) RABg.AM.1.1946.60bis.

(5) Idem.

De commissaire van het directoire te Oostkamp is volledig voorgelicht en dezelfde dag stelt hij voor : « 's anderdaags een overval te doen met al de garde-champetters en acht gendarmen ». Op Zondag 11 Augustus te 9 uur 's avonds moest de Kruispoort geopend worden en daarom moesten de sleutels door de plaatscommandant van Brugge niet ingevraagd worden. Aldus konden de gendarmen uit Brugge zijn colonne vervoegen (6).

Op Maandag 25 Augustus schrijft hij zijn verslag van de tocht. Het was Zondag. De Boerenkrijgers van de Goudblomme waren uitgegaan met groepjes van drie vier om de herbergen te bezoeken. Overal waar de colonne verscheen, vluchtten ze weg, telkens in de richting van Maldegem. In Maldegem dorp zelf oprukken, durft hij niet. Hij zwenkt naar Oedelem terug en botst op een herberg waar er « sentinelles » uitgesteld waren. Een schietpartij met de musketten volgt. Vier brigands, waaronder een chef, die twee maal de militaire bode naar Maldegem had ontwaepend, vielen in hun handen. Ze trokken zich vlug terug naar Oedelem « pour se rafraichir au dépense de l'agent de la commune : c'est un accompte de ce qui leur est dû pour la protection qu'ils accordent aux scélérats » (7).

GEBEURTENISSEN IN DE MAAND SEPTEMBER

a) Te Oedelem.

Op de eerste September 1799, wederom een Zondagavond, gebeurde er een nieuw bravourstukje. Had veldwachter Landuyt van Oedelem zich misschien in de voorgaande maand hatelijk gemaakt ? In elk geval te acht uur 's avonds kwam onze veldwachter zijn schoonvader Pieter Poelvoorde tegen, die hem kwam verwittigen, dat er vier onbekende gewapende personen zijn huis hadden overvallen en alles kort en klein geslagen hadden. De veldwachter liep direkt naar de agent municipale en samen verschansten ze zich in het gemeentehuis waar ze bevend de nacht doorbrachten.

(6) RABg.AM.1.1946.66. Reg.148., Al.,16.3.

(7) RABg.AM.1.1946.63. Rep.1262. Reg.202.

's Anderendaags 's morgens te negen uur kwam vrouw Landuyt-Poelvoorde naar haar man en in aanwezigheid van citoyen Jacques Blomme verklaarde ze het volgende : « Dat er gisteren bij het vallen van de avond vier gewapende individu's in haar huis binnendrongen. Ze vroegen waar de genaamde Landuyt was. Daarop antwoordde ze dat ze het niet wist. Die gewapende mannen hebben haar aanstonds vastgegrepen, geslagen en gestampt. Daarop eisten ze de wapens van de genoemde Landuyt. Zijn vrouw antwoordde dat hij er geen meer had, dat men ze een vorige keer had afgepakt, waarop de bovenvermelde mannen zich kwaad maakten, alles braken en kapot sloegen met hun sabels, te weten : twee faience teljoren, een korf, een schuif om te schrijven, een koperen weegschaaltje, enz. Nadat ze twee koffers hadden geopend gooiden ze alles wat erin was overhoop. In een woord ze doorzochten het huis tot op de zolder. Ondertussen trokken er twee de wacht op voor de deur om de vrouw en de kinderen te belletten te vluchten. Ze vertrokken al vloekend en bedreigend en namen de « Waellestraete » zeggend dat ze nog zouden weerkomen ». (8)

b) Lapscheure.

Dezelfde nacht deden zestien brigands van « De Goudblomme » een overval bij de municipale agent van Lapscheure. Deze kon ontsnappen maar ze bedreigden hem 's anderendaags terug te keren. Het dorp werd gans de dag bewaakt en de gangen van de municipale agent afgespied en nagegaan. Deze kon in het geheim een briefje zenden naar de commissaire van het directoire van het canton Westkapelle.

De citoyen commissaire en de secretaris en de garde-champetter van Westkapelle sloegen op de vlucht naar Sluis bij het horen van dit nieuws. Daar stelde de plaatscommandant een vrijwilligersdetachement, bevolen door een luitenant, en een detachement gendarmerie, bevolen door een brigadier, ter beschikking. Onze Westkapellenaars

(8) RABg.AM.1.1946.31 alsook 28.

mochten als verraders aan de kop gaan om de weg te tonen. Toen ze juist Lapscheure binnentrokken hoorden ze de ruiten rinkelen van het huis van de municipale agent Minnaert. De straatbewoners waar ze voorbijgegaan waren, sloegen alarm, maar daar er gescharminkeld werd in het dorp, hoorden de brigands, die het huis van de municipale agent belegerden, het niet. In de donkere nacht hoorden ze de sommaties tot de verschanste municipale agent. Soldaten vielen aan. In het duister trokken de brigands zich terug na twee schoten gelost te hebben, waarop een muskettensalvo van de Fransen volgde.

De Fransen waren blij dat de duisternis en de polderse mist hun een voorwendsel gaf om niet verder te moeten aanvallen. Citoyen Minnaert begroette ze als bevrijders en vijf en twintig man werden op de kosten van de gemeentenaren te Lapscheure ingekwartierd (9). Weer trokken de brigands zich terug naar Maldegem.

c) *St-Michiels*.

's Anderendaagsavonds op Maandag tweede September tussen elf en twaalf uur gebeurde er een overval op het huis van citoyen Verbiest, municipaal agent van St-Michiels. « Trois à quatre individus armés des fusils et en frappant à la portes et aux fenêtres ils crioient dans la langue française et ensuite dans la langue flamande, jargon à demi-gantois « ouvrez !... nous sommes des militaires ! » (8). Op zijn vraag wat ze moesten hebben antwoordden zij : « Doet de deur open, we zullen 't U zeggen ». Ik vroeg hun indien ze wel wisten wie ik was. Zij antwoordden : « Ja ! » en dat ik aanstonds moest opendoen of dat ze anders heel mijn huis zouden vernielen, het in brand steken en ieder die er in was vermoorden. Seffens riep ik met luide stem tot mijn zoon : « Sta op, en breng mijn geweer ». Daarop antwoordden zij : « Wij hebben ook geweren en we moeten de uwe hebben. Wij zijn brigands en conscripts. Nu is het onze toer. We hebben lang genoeg rondgezworven ». Daarop heb ik geantwoord dat ze moes-

(9) RABg.AM.1.1946.64, Rep. 1401, Al., 16.3.

ten vertrekken of dat er slachtoffers gingen vallen. Bij die woorden hebben ze de vensterruiten kapot gesmeten al roepend : « Nu is het menens ». Mijn vrouw, die rapper er doorgaat dan ik, klauterde aanstonds naar boven en slaande op een emmer, riep ze om hulp. Bij dat gerucht braken ze aanstonds het geraamte van een venster, losten twee geweerschoten naar het venster, waardoor mijn vrouw om hulp riep en een losbranding naar het benedenvenster. Terwijl mijn zoon in de kamer opgesteld was met mijn geweer kroop hij langs de muur naar het venster. Mijn vrouw riep nu met alle kracht, hun zeggend : « Ga gauw heen, of ge zoudt neergeschoten worden ! ». Hetzij dat ze verschrikt werden, hetzij dat ze hun pogingen als nutteloos inzagen, in elk geval ze trokken zich terug met veel bedreigingen. Aanstonds riskeerde mijn zoon de deur te openen en poogde volk te verzamelen om ons ter hulp te komen. Men bood ons aan, ons huis te bewaken gedurende het overige van de nacht terwijl andere op verkenning gingen. Zij brachten verslag uit dat zij dachten dat de bovenvermelde brigands zich hadden teruggetrokken langs de Gentse vaart en die vaart overgestoken waren op het gehucht genoemd « Het Lappersfort » (10).

HOE DRIE BRIGANDS SNEUVELDEN

Op Zondagavond 29 Augustus 1799, rond elf uur vertrok een colonne Fransen uit Maldegem in de richting van Oedelem. Ze waren vergezeld van enkele verraders. Daags tevoren waren geschreven permissies uitgereikt aan de Boerenkrijgers en twee maal vijftien man was op congé naar huis gegaan. Ze stonden onder het bevel van Stoope van St-Michiels en Timmerman van St-Kruis. Jozef De Vogelaere van Maldegem was hun toegevoegd als verbindingsgagent met het hoofdkwartier. Aan het drietal werd opgedragen in afwezigheid van de manschappen de wacht op te trekken om het hoofdkwartier te beveiligen in de richting van Oedelem. 's Anderendaags bij de terugkomst van de Boerenkrijgers moest hun soldij uitbetaald worden.

10) RABg.AM.1.1946.60., AL.16.7.

Op het hoofdkwartier was er een bericht toegekomen over de verlofgangers en over een Boerenkrijger die zonder verlof naar huis gegaan was. Armand Stoop, die als kwartiermeester vrij van wacht was, had zijn wachtbeurt overgenomen (11). Het drietal had luidop gepraat als een landman voorbijgegaan was. Dit was een bespieder van de Fransen. De colonne richtte zich « vers un champ de sarazin » zegt het Frans verslag (12). De drie chefs waren daarin verborgen. Een van hun drieën hoorde iemand gaan en zich plots oprichtend met het geweer in zijn hand, lei hij aan op een Franse volontair. Deze laatste was zijn tegenstrever voor en schoot hem met zijn geweer neer. Een tweede (Stoope), die ook met een geweer gewapend was, waarvan hij gebruik wou maken, onderging hetzelfde lot. De derde werd langs achter neergeschoten. Zegevierend kwam de colonne nader en verscheiden Franse verraders herkenden hen als dezelfde die de aanslagen gepleegd hadden op de publieke functionarissen. Eén verzekerde dat ze het bevel voerden over een dertigtal mannen (13).

DE LIJKEN TENTOONGESTELD OP DE MARKT TE MALDEGEM

Citoyen Livreman, luitenant van de gendarmerie van Eeklo, die de colonne van Maldegem commandeerde besloot de drie lijken tentoon te stellen de Maldegem. 's Anderendaags werden ze op de markt publiek geëxposeerd en het volk gedwongen er voorbij te defileren. Boze tongen beweerden dat het was tot meerdere eer van de luitenant die hoopte op verhoging in graad. Jozef De Vogelaere van Maldegem werd door iedereen herkend, maar Frans Timmerman en Amandus Stoope die in het aangezicht gekwetst waren, zijn geheel onkennelijk, zegt een verslag. Nevens de lijken lagen de drie geweren, de pistolen en de sabels die ze bij hadden op het moment van hun sneuvelen. Op

(11) AL.16.8.

(12) RABg.AM.1.1946.31.1371.

(13) Idem. BIWV1. blz. 34 en 42. 't Klokje van St-Baafs, l.c.

de berrie werden gelegd: de juwelen en het geld van de doden. Een Boerenkrijger meldt aan het hoofdkwartier dat de Fransen, om te doen geloven dat de Brigands dieven zijn, bij elk drie gendarmenuurwerken hebben bijgelegd. Er waren in 't geheel twaalf uurwerken tentoon gesteld. Een Frans verslag zegt dat ze twee honderd « *écus de six livres* » en een niet genoemd cijfer rijksdalers bij hadden. Dit wordt aangehaald als bewijs dat ze medeburgers beroofd hadden en terzelfdertijd dat ze in dienst stonden van vreemde mogendheden. Het onderzoek wees uit dat Stoope conscripts had aangeworven en permissies had ondertekend. Hij had terzelfdertijd een Frans « *passeport* », afgeleverd op naam van Amand Stoope, werkman te St-Michiels, op datum van 29 Floreal. Zijn « *passeport* » droeg nummer 72 en was getekend door de municipale administratie van het canton Oostkamp. Bovendien had hij « *un contrat de fusion fait* » door Petronella Crispijn, weduwe van Jan Goderis, en ervoren, weduwe van Jan Stoop, ten voordele van Amand Stoop en Marie-Magdalena Crispijn. Ten derde had hij een huwelijksuittreksel tussen Amandus Stoop en Marie-Magdalena op zak. Alsook ten vierde een uittreksel van de geboorteakte van Amandus Stoop en Marie-Magdalena Crispijn.

Frans Timmermans werd herkend als zijnde de zoon van Willem en geboortig van Sijsele. Hij woonde te St-Kruis bij Brugge (14).

NASPEL

Het verslag van die moordpartij werd dank zij de activiteit van de luitenant van de gendarmerie vlug doorgezonden naar Parijs. Het had echter een verkeerde uitwerking. Daar was men ongerust over de nieuwe relletjes en op Donderdag 3 September reeds zendt Fouché, de Minister van Justitie, een brief waarin hij vraagt om inlichtingen over De Vogelaere Jozef en over de geheime beweging « *De Goudblomme* ». Terzelfdertijd wil hij wat meer weten over Jozef Jonckheere. Onze luitenant moet een hele hoop

(14) RABg.AM.1.1946.31.1371 alsook 28 Tertio.

administratieve verslagen opmaken, waarin hij zichzell wierook toezwaait. Over Jozef Jonckheere weet men tot nu toe enkel dat hij voor de voorzitter van de jury van het arrondissement Eeklo was gebracht ingevolge een aanhoudingsmandaat tegenover hem afgeleverd door de vrederechter van dit canton om het contre-revolutionnaire teken « De Goudblomme » gedragen te hebben (15).

Samenvattend mag men zeggen dat ze sneuvelden :

1. liggend tussen Burkel (Mestlede) en Oedelem ;
2. op een « champ de sarazin » ;
3. van waar men ze kon horen spreken op een weg ;
4. dat de Franse colonne de Waellestraet verlaat om naar dit « champ de sarazin » te gaan, en de Fransen dit sneuvelen toch plaatsen in hun verslag in de Waellestraet ;
5. de Boerenkrijgers zeggen vaak : op de wijk Zeldonck.

A. RIJSERHOVE in zijn boek « *Beernem* », blz. 89, oppert het vermoeden dat de grote Kruislievenheer, te Oedelem, wijk Zeldonck, langs de baan Knesselare-Brugge, zou opgericht zijn op die plaats. In elk geval er bestaat een bevestiging van dit vermoeden door het feit dat er jaren nadien op zeker moment een Mis in open lucht werd gedaan op de wijk Zeldonck voor de gesneuvelde boeren. Vijftig jaar later werd bij de herdenking een miskofferke gebruikt, waarvan men beweerde dat het datcerde uit de Boerenkrijg. Het werd bewaard in de bergplaats van Oedelem kerk. Een dokter uit Ruddervoorde, die er in zijn jeugd mee speelde als misdienaar te Oedelem, verzekerde me dat dit miskofferke niet groot was.

Wie weet er meer over ? Het zou misschien de moeite waard zijn dat een plaatselijk heemkundige er opzoekingen naar deed en een beschrijving ervan te boek stelde.

A. LOWYCK.

(15) RABg.AM.1.1946.28.3 Complementary.

P. Hugolin LIPPENS o.f.m., *Le monastère des Pauvres Claires à Middelbourg en Flandre (1515-1606)* in *Archivum Franciscanum Historicum*, XLVI (1953).

« Ad claras Aquas », in het klooster te Quaracchi bij Florence, waar wijlen E. P. Albanus Heyse van Eeklo lange jaren vertoefde en overleed († 1952) verscheen in het *Archivum Franciscanum Historicum* een merkwaardige studie van de hand van E. P. Hugolin Lippens over het klooster der Arme Klaren te Middelburg in Vlaanderen. Het is niet alleen verheugend vast te stellen dat in het verre Italië een bijdrage tot de geschiedenis van dit afgelegen Maatjeslandse stadje werd geschreven. De degelijkheid van deze studie maakt ze daarenboven des te kostbaarder.

Achtereenvolgens worden behandeld : de oorsprong van het gemelde klooster, gesticht op initiatief van Willem Hugonet II en de inrichting er van onder leiding van diens eigen zuster Etienne de Saillant ; de inwendige organisatie van het klooster ; ten slotte de ondergang van het klooster tengevolge van de godsdiensttroebelen : de vlucht van de zusters in 1578-79 en in 1690, hun oponthoud te Brugge, waar een gedeelte van de communiteit heringericht wordt, en de overbrenging ervan naar Ieper ; de definitieve verjaging van de te Middelburg gebleven zusters, in 1604, dewelke zich na een kort oponthoud te Brugge, in 1606 te Luik gingen vestigen.

Zeven bijlagen vervolledigen deze interessante bijdrage.

E. D.

NIEUWE LEDEN
van 10 Juni 1952 tot 10 September 1953
(zie Appeltjes van het Meetjesland III (1951) blz. 160)

BESCHERMENDE LEDEN

Mevrouw DUPLICE de SCHEPPER, Watervliet

STEUNENDE LEDEN

Mijnheer P. STANDAERT, Maldegem

LEDEN

E. P. de BAETS, Predikheer, Gent
Mijnheer J. de BAETS, Gent
Mijnheer A. BAUDTS, Eeklo
Mijnheer P. BAUWENS, Notaris, Sint-Laureins
Mijnheer K. BOCKAERT, Aalter
Mijnheer G. de BRUYCKERE, Beroepsmilitair, Eeklo
Mijnheer J. BUYSSE, Geneesheer, Waarschoot
Mijnheer J. CANTY, Bediende, Evergem
Mijnheer CASTELEYN, Brugge
Mejuffer M. van CAUWENBERGHE, Evergem
Mijnheer G. CLAEYS, Geneesheer, Lembeke
Mijnheer E. COLLE, Directeur-Ingenieur, Gent
Mijnheer A. COCQUYT, Architect, Aalter
Mijnheer L. CROMHEECKE, Architect, Maldegem
Mijnheer A. CRUYL, Brouwer, Assenede
Mijnheer L. de CUYPER, Handelaar, Zelzate
Mijnheer E. DECLERCQ, Eeklo
E. H. P. DECLERCQ, Onderpastoor, Brugge
E. H. E. DHANENS, Pastoor, Zele-Huivelde
Mijnheer Fr. DUMOLIN, Dienstoverste, Langerbrugge
Mijnheer J. DUPREZ, Steenbrugge-Assebroek
Mijnheer W. FIEMS, Ingenieur, Eeklo
Mevrouw M. GHIJSBRECHT, Sleidinge
Mijnheer R. GOETHALS, Meubelfabrikant, Eeklo
Mijnheer van der HAEGHEN, Geneesheer, Zomergem
Mijnheer C. HAEMERS, Apotheker, Gent
Mijnheer HAENTJENS, Brugge
Mijnheer G. HAERS, Tandarts, Waarschoot
Mijnheer M. HAERS, Tandarts, Aalter

Mijnheer Fr. van HECKE, Geneesheer, Maldegem
 Mijnheer M. van HECKE, Zomergem
 Mijnheer W. HEENE, Aannemer, Eeklo
 Mijnheer O. HOLLEBOSCH, Apotheker, Zelzate
 Mijnheer P. van HYFTE, Sint-Margriete
 Mijnheer J. van IMPE, Notaris, Bassevelde
 Instituut MORETUS-PLANTIN, Namen
 Mijnheer A. JANSSENS, Schrijnwerker, Nevele
 Mijnheer M. de JONGHE, Geneesheer, Ursel
 Mijnheer H. de KEYZER, Wisselagent, Sint-Laureins
 E. H. van LAERE, Pastoor, Waarschoot
 Mijnheer P. LOCUFIER, Meubelfabrikant, Eeklo
 E. H. P. LOONTJENS, Directeur, Gent
 E. H. LOWIJCK, Legeraalmoezenier, Sint-Andries
 Mijnheer A. LYBAERT, Nijveraar, Sleidinge
 Mijnheer MAELCAMP van OPSTAELE, Brussel
 Mijnheer J. MAERTENS de NOORDHOUT, Nijveraar, Ever-
 gem-Wippelgem
 Mijnheer J. MARECHAL, Eeklo
 E. H. G. de MEULDER, Directeur, Sleidinge
 E. P. B. de MEYER, Turnhout
 E. H. NOTREDAME, Pastoor, Snellegem
 RIJKSARCHIEF BRUGGE
 Mijnheer H. ROEGIERS, Oosteeklo
 Mijnheer ROELS van KERCKVOORDE, Vrederechter, Loven-
 degem
 Mijnheer P. ROGGHE, Studieprefect, Eeklo
 Mijnheer M. de SAEYTIJD, Eeklo
 E. H. C. SMET, Onderpastoor, Wetteren
 Mijnheer H. de SMET de NAEYER, Gent
 E. H. I. de SMET, Onderpastoor, Sint-Amandsberg
 E. H. A. STANDAERT, Leraar, Oudenaarde
 Mijnheer A. STANDAERT, Maldegem
 Mijnheer G. STANDAERT, Veearts, Maldegem
 Mijnheer R. STANDAERT, Ingenieur, Balgerhoeke
 STEDELIJKE JONGENSSCHOOL EEKLO
 Mijnheer R. STEYAERT, Nijveraar, Eeklo
 E. H. L. de SUTTER, Pastoor, Middelburg
 E. H. J. VANDENHOUT, Directeur, Zelzate
 Mijnheer A. van de VELDE, Handelaar, Eeklo

Mijnheer K. VERSTRAETE, Eeklo
Mijnheer VIAENE, Brugge
Mijnheer A. VICTOR, Apotheker, Kaprijke
Mijnheer M. VLAEMINCK, Ingenieur, Eeklo
Mijnheer A. de VliegER, Onderwijzer, Eeklo
Mejuffer E. de VUYST, Verpleegster, Evergem
Mijnheer J. WILLE, Bestendig Afgevaardigde, Zomergem
E. H. R. WILLEMS, Superior, Eeklo
Mejuffer A. van de WOESTIJNE, Onderwijzeres, Eeklo
E. H. de WULF, Onderpastoor, Gent

BESTUUR

Voorzitter :

Dr Elisabeth DHANENS, Boelare 99, Eeklo

Secretaris :

Achiel DE VOS, Eindeken 14, Evergem

Penningmeester :

Apotheker Pr. RYCKAERT, Dekenijstraat, Zomergem
Postrekening : 1493.71

Om alle onnodige vertragingen te voorkomen, worden de leden beleefd, doch dringend verzocht, bij de ontvangst van hun Jaarboek, onmiddellijk hun lidmaatschapsgeld voor 1953, 100 fr. te storten op Postrekening 1493.71 van P. Rijckaert, Zomergem.

Steunende leden : 250 fr.

Beschermende leden : 1.000 fr.

Indien ons Jaarboek U voldoet, breng het dan eens onder de aandacht van uw kennissen. Uw medewerking zou ons een grote steun kunnen zijn ! Hoe meer abonneuten, hoe meer tekst.

DIT JAARBOEK WERD UITGEGEVEN
DOOR HET HEEMKUNDIG GENOOT-
SCHAP VAN HET MEETJESLAND EN
GEDRUKT OP DE PERSEN VAN DE
DRUKKERIJ V. PAUWELS & ZONEN,
KERKSTRAAT 93 - MARKT 29, EEKLO

INHOUD

	blz.
Prof. Dr S. J. DE LAET. — Een voorhistorisch grafveld te Aalter-Oostergem	5
P. Petrus B. de MEYER o.f.m. — De Minderbroeders in het Meetjesland	11
Dr Elisabeth DHANENS. — Het Groot-Goed te Eeklo	69
D. VERSTRAETE. — Burkel	83
Sprokkeling. — Een koopprijs in natura	116
G. DE SMET. — Het Drongengoed te Ursel van 1242 tot 1740	117
N. KERCKHAERT. — Het ambacht Boekhoute . . .	129
Alfons RYSERHOVE. — Veldwachters te Knesselare .	137
A. DE VOS. — De lotgevallen van Leon-Marie Haeghe- man, soldaat onder Napoleon	143
Arth. VERHOUSTRAETE. — Over de opvolging van Pieter Bladelin als heer van Middelburg in Vlaan- deren	153
A. DE VOS. — Waarvoor onze voorouders beboet werden	157
M. STEEL. — Een fragment van de Middeleeuwse ro- man Moriaen in het Meetjesland ontdekt	161
A. LOWIJCK. — Boerenkrijgers	181
Recensie	190
Nieuwe leden	191

INHOUD VAN DE VORIGE JAARBOEKEN

« Appeltjes van het Meetjesland, I, 1949 »

- Dr E. TIELEMAN. — Het Meetjesland, een overzicht.
- E. T. — Sprokkeling. Gevaar voor Beeldenstorm te Watervliet en Waterland in 1578.
- A. CASSIMAN. — O. L. Vrouw ten Hove of de Priorij te Waarschoot.
- A. V. — Sprokkeling. Gelijke behandeling door vriend en door vijand.
- E. T. — Sprokkeling. Bijen bewonen de toren van ADEGEM.
- Dr E. TIELEMAN. — De naam Meetjesland.
- A. V. — Er komen geen zomers meer gelijk vroeger ?
- Dr E. DHANENS. — De Kerkjes van het Meetjesland.
- D. VERSTRAETE. — Oude Wegen in het Meetjesland.
- A. DE VOS. — De Christoffeldevotie te Evergem.
- G. DE SMET. — De bezembinders te Kleit.
- M. STEEL. — Lied der Bezembinders.
- A. VERHOUSTRAETE. — Iets over de Franse Meier van Aalter, over zijn Adjuncten en over de plundering en vernieling van hun woningen in 1814.
- A. V. — Sprokkeling. Andere tijden, gelijke zeden.
- J. VANDEVEIRE. — Iets over Plaatsnamen en Plaatsnaamkunde en over de studie van de Plaatsnamen in het Meetjesland.
- Boekbespreking : A. RYSERHOVE, Beernem.

« Appeltjes van het Meetjesland, II, 1950 »

- Dr E. TIELEMAN. — Appeltjes van het Meetjesland.
- D. VERSTRAETE. — De steenweg van Gent naar Brugge van de achttiende eeuw.
- D. VERSTRAETE. — Nog over de wegen in het Meetjesland.
- Dr E. DHANENS. — Oud Edelsmeedwerk in de Parochiekerk te Eeklo.
- A. VERHOUSTRAETE. — Molens binnen het maalgeland van het Land van de Woestijne.
- A. VERHOUSTRAETE. — Molens van Aalter na 1795.
- A. VERHOUSTRAETE. — Molens van Bellem.
- A. RYSERHOVE. — Molens van Knesselare.
- D. V. — Sprokkeling. Staat van Goed van Pieter Cle.
- A. D. V. — Sprokkeling. Remedie tegen de pest.
- A. CASSIMAN. — De Fransen te Waarschoot.

- G. DE SMET. — De ontginning van een deel van het Maldegemveld : het Waarschootveldeken.
- A. D. V. — Sprokkeling. Schade veroorzaakt tijdens de Geuzentroebelen te Evergem.
- A. D. V. — Doortocht van Koning Willem I te Evergem (1829). In Memoriam. Boekbespreking.

« Appeltjes van het Meetjseland, III, 1951 »

- P. RYCKAERT. — In Memoriam dr Tieleman.
- Dr E. DHANENS. — « Ter Kruisen », Kaprijke.
- A. DE VOS. — Sprokkeling. Nog over oude munten en hun waarden.
- A. DE VOS. — Over Evergemse herbergen en hun benamingen.
- D. VERSTRAETE. — Een Industrieel uit de XVIIe eeuw.
- A. RYSERHOVE. — De Geuzenberoerten in de streek van Knesselare.
- G. DE SMET. — De ontginning van eigen heidegronden door de Abdij van Drongen in haar « Drongengoed » te Ursel in de eerste helft der achttiende eeuw.
- A. VERHOUSTRAETE. — De verering van de H. Cornelius te Aalter.
- O. LIPPENS. — Voorhistorische vondsten in het Meetjesland.
- P. R. — Sprokkeling. Familiekunde.
- D. VERSTRAETE. — Het Domein van de Heer van Maldegem.
- M. STEEL en J. VANDEVEIRE. — Afwateringsproblemen te Eeklo zeshonderd jaar geleden.
- M. STEEL en J. VANDEVEIRE. — Minnelied.
- A. CASSIMAN. — Napoleon te Waarschoot 1800-1815.
- A. LOWYCK. — De laatste Duinheer in Oost-Vlaanderen.
- A. DE VOS. — Sprokkeling. Oprichting van een Schandoaal te Hansbeke.
- Boekbesprekingen.
- Ledenlijst.

De drie Jaarboeken zijn te bestellen bij de heer A. DE VOS, Eindeken 14, Evergem, aan de prijs van 100 fr. per deel, te storten op postrekening 1493.71 van Apotheker P. RYCKAERT, Zomergem, Penningmeester.